

Słowo do najmłodszych gości z Ukrainy

Witajcie na gościnnej ziemi. Dobrze, że możemy się spotykać, choć okoliczności są dramatyczne. Wojna nie powinna być częścią naszego życia, ale jest. Nikt z nas nie chce takiego świata. Wiemy, że Wasze serca, myśli, emocje są tam, w Ukrainie. Musieliście opuścić swoje domy, przyjaciół, swój kraj. Naszym ludzkim obowiązkiem jest pomagać, ale chcemy żebyście wiedzieli, że nie pomagamy Wam z obowiązku – pomagamy z potrzeby serca. Jesteśmy z Wami i będziemy. Oferujemy pomoc, gościnność, rozmowy, wsparcie. Możecie na nas liczyć.

Tekst: Maja Krämer, Karolina Laube Krämer
Konsultacja merytoryczna: Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy
Tłumaczenie: Swietłana Dachno
Konsultacja pedagogiczna: Iryna Ivaniuk, dr nauk pedagogicznych
Projekt graficzny i skład: Karolina Laube Krämer
Ilustracje: OUZO DESIGN

Wydawcy:
Fundacja Kocham Polskę, e-mail: fundacja@kochampolske.eu
Unia Metropolii Polskich, e-mail: biuro@metropolie.pl

IM. PAWŁA ADAMOWICZA

ISBN: 978-83-7781-164-1

© Copyright by Fundacja „Kocham Polskę”

Warszawa 2022

Wszystkie prawa zastrzeżone

TEMATY DO ROZMÓW

ТЕМИ ДЛЯ РОЗМОВ

Tematy do rozmów o nas
i o naszych krajach.

Po polsku i ukraińsku.

MAJA KRÄMER &
KAROLINA LAUBE KRÄMER

DRODZY RODZICE, DZIADKOWIE, SĄSIEDZI, NAUCZYCIELE, OPIEKUNOWIE!

Oddajemy w Wasze ręce pulę uniwersalnych materiałów: „Tematy do rozmów z dziećmi”. Podsuńcie waszym podopiecznym te propozycje. Zachęćcie do wspólnego, ciekawego i twórczego spędzania czasu z rówieśnikami zza granicy.

PROPOZYCJA

Bez wyboru, bez winy wszyscy zostaliśmy postawieni w sytuacji, w której musimy sobie radzić. Mamy nadzieję, że jak najszybciej nasz świat wróci do normalności, że znów będziemy żyć w pokoju, bez poczucia zagrożenia, normalnie. Bez strachu, cierpienia, łez. Musimy przeczekać trudny okres. Łatwiej obudzić w sobie nadzieję, gdy nie jest się osamotnionym, działając, a nie pozostając biernym, podejmując twórcze aktywności, które nadają sens. Wykorzystajmy wspólnie okoliczności i czas, by:

- przedstawić sobie swoje kraje, kulturę, zwyczaje,
- podzielić doświadczeniami, emocjami,
- poznać się lepiej i zrozumieć nawzajem,
- choć na chwilę odciągnąć myśli od smutnej rzeczywistości i uśmiechnąć się, choćby na moment,
- zacząć uczyć się języka sąsiadów,
- być może zbudować więzi, które przetrwają się w przyjaźń na długo.

Rozmawiając, działając, robiąc coś wspólnie, łatwiej zachować pozory normalności, choć normalnie nie jest.

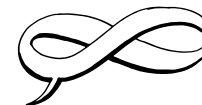
O „TEMATACH DO ROZMÓW Z DZIEĆMI”

Wszystkich nas zaskoczyła sytuacja. Wiedzieliśmy, że musimy zareagować szybko i konstruktywnie. Przygotowując ten materiał, korzystaliśmy z książki „Nieoczywista Układanka Polska”, zapraszającej do rozmów o Polsce między podziałami i międzypokoleniowo. „Układanka” została napisana dla dzieci i młodzieży oraz ich opiekunów mieszkających w Polsce. Stąd odniesienia do polskiej rzeczywistości: języka, kultury, tradycji, geografii. Teraz wykorzystujemy tę publikację do rozmowy z Wami. Jest o Polsce, może więc pomóc naszym gościom poczuć się tu pewniej. Najważniejszym jej przesłaniem jest wzajemne poznanie.

Działamy najszybciej jak się da, nie ma czasu na tworzenie od zera. Pamiętajcie:

- teksty pisane były z punktu widzenia polskiego czytelnika,
- nie zmienialiśmy ich (choć są wyjątki),
- każdy tekst został przetłumaczony na język ukraiński przez profesjonalnych tłumaczy,
- identyczne materiały przedstawiamy na kolejnych rozkładówkach: po polsku i po ukraińsku,

- przy każdym temacie pojawiła się ramka specjalna z propozycjami pierwszych kroków w międzynarodowych rozmowach, to inspiracje i pomysły na wspólną aktywność.

By jak najszybciej dostarczyć Wam gotowy materiał, podzieliliśmy go na części – kolejne wątki będziemy podsuwać sukcesywnie.

O CZYM ROZMAWIAĆ?

Niezależnie od okoliczności doba ma 24 godziny. Czym wypełnić czas pod jednym dachem? Czym się zająć? Kluczem jest rozmowa – w rozmowie czas mija szybko. Warto rozmawiać, żeby było miło, na ile się da, żeby choć na chwilę oderwać myśli od ponurej, tragicznej rzeczywistości.

Od czego zacząć? W stresującej sytuacji niełatwo wymyślić temat, nawet z pozoru oczywisty. Podsuwamy więc preteksty do rozmowy, zagajamy. Tematy są zaledwie punktem wyjścia. Wasze dalsze dyskusje i aktywności mogą podążać w dowolnych kierunkach, zgodnie z Waszą wolą, ochotą, zainteresowaniami.

O czym rozmawiać? Tematem są oba nasze kraje. Więcej nas łączy, niż dzieli, chociaż wcześniej mogliśmy nie zdawać sobie z tego sprawy. Ba, nawet nie zastanawialiśmy się nad naszą bliskością. Po rozmowach okaże się, z obu punktów widzenia, że: u nas jest tak samo jak u was, tylko trochę inaczej. Właściwie bez wyjątku nie ma wątku, który nas nie łączy.

Tematów do rozmów nie zabraknie.

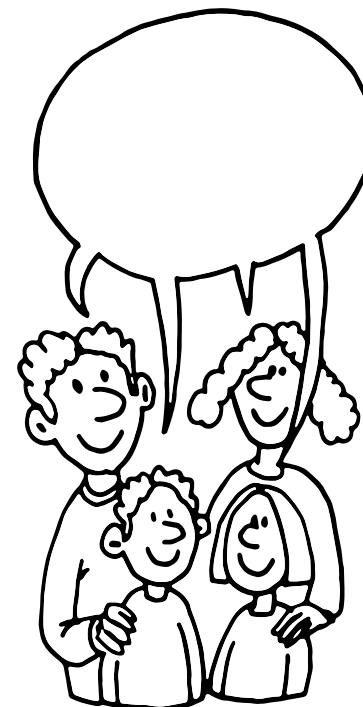
JAK KORZYSTAĆ Z MATERIAŁÓW?

Proponowane tematy odnoszą się do codzienności, uniwersalnych doświadczeń, mogą być podejmowane na dowolnym poziomie: od najmłodszych do najstarszych, międzypokoleniowo. Materiały adresowane są do dzieci, choć będzie miło, gdy dorośli włączą się w rozmowę (jeśli dzieci będą sobie tego życzyć).

Wybieracie temat i rozmawiacie, działacie.

Możecie korzystać z materiałów na urządzeniach elektronicznych albo je wydrukować. „Tematy do rozmów z dziećmi” zostały przygotowane w najprostszej, czarno-białej wersji graficznej. Kartki A4 łatwo wydrukować na najprostszej nawet drukarce.

TRZYMAMY KCIUKI ZA NAS WSZYSTKICH!
Unia Metropolii Polskich
i Fundacja Kocham Polskę

AGROTURYSTYKA

SPOKÓJ, ZAPACH SIANA, JAJKA PROSTO OD KURY

Większość z nas mieszka dziś w miastach i miasteczkach – szybkie tempo życia, korki, spaliny, duże odległości do pokonania, mieszkanie w bloku albo na zamkniętym osiedlu. Powrót do natury to pomysł na odpoczynek wśród lasów, pól i łąk. Szansa, by odetchnąć czystym powietrzem, spróbować naturalnego jedzenia, poznać smak mleka prosto od krowy i jaj od kur z wolnego wybiegu. Na wsi można oderwać się od codzienności, zwolnić, niespiesznie obserwować, co dzieje się wokół nas. Warto upiec chleb, zrobić ser, pogłaskać zwierzęta, ulepić coś z gliny, poznać zwyczaje i tradycje. Na wsi łatwiej robić, co się chce. No, prawie. Może warto podczas wakacji albo w weekend sprawdzić, jak wygląda polska wieś? Może taki wypoczynek okaże się przyjemniejszy niż długi lot i ścisk nad najcieplejszym morzem?

ZADANIA - WYZWANIA

Zadania na sezon. Czy chcesz poznać z bliska polską prawdziwą wieś? Jeżeli tak, wybierz dla siebie zadania.

- Powącham, jak pachnie świeżo skoszona łąka.
- Zrobię poduszkę z suchego siana.
- Skosztuję mleka prosto od krowy.
- Posmakuję jajek od kur z wolnego wybiegu.
- Zrobię wianek albo bukiet z polnych kwiatów.
- Posłucham koncertu żab.
- Usłyszę, jak pieje kogut.
- Spróbuję, jak smakują owoce prosto z drzewa (z krzaka) i warzywa wprost z ogródka.
- Umyję włosy w mydlniku. (Nie wiesz, o co chodzi, to sprawdź).
- Zjem sałatkę z pokrzywy i innych chwastów.
- Przejadę się wozem konnym albo traktorem.

Inne wyzwania, jakie...

-
-
-
-
-

PIERWSZY KROK

Porozmawiajcie o miejscach, w których mieszkacie. Miasto? Wieś? Znajdźcie podobieństwa i różnice. Zastanówcie się nad urokami wakacji spędzonych na wsi, wśród natury. Czy lubicie sielskie klimaty, czy to nie wasza bajka? Jakie atrakcje mogłyby wam się spodobać? Co przeważa? Wady? Zalety?

Pani owca zaprasza do siebie na wieś. Czym cię kusi?

WYWIAD

Znajdź kogoś, kto mieszka albo mieszkał na autentycznej wsi. Porozmawiajcie o tym. Spytaj, czego jej/mu najbardziej brakowało lub brakuje? Co jej/mu przeszkadzało, nie pasowało. Co wspomina? Do czego tęskni?

BAŁTYK

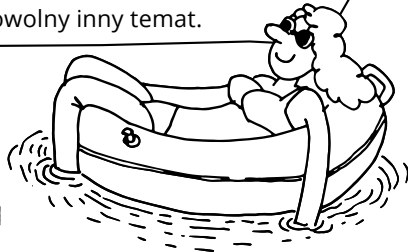
PÓŁNOCNA GRANICA NASZEGO KRAJU TO MORZE

Wybrzeże mamy wspaniałe. Plaże są długie, szerokie, z drobnym, przyjemnym piaskiem. Piękne, malownicze wydmy porastają mikołajki nadmorskie (*Eryngium maritimum*), a sosnowe laski osłaniają je przed wiatrem. Godzinami można obserwować cudownie szumiące i huczące fale, które rozbijają się o urokliwe, drewniane falochrony, niepowtarzalne zachody słońca, żaglowce na horyzoncie... Chrońmy ten fenomen; czyste plaże, parki krajobrazowe, ginące gatunki. Mamy w czym wybierać, bo wybrzeże Bałtyku jest zróżnicowane – klify w Gdyni Orłowie, na wyspie Wolin czy w Jastrzębiej Górze, ruchome wydmy w Łebie, ponad 100-metrowej szerokości plaże w Dębках, Mierzeje Helska i Wiślana. Różnorodnie, wszędzie ciekawie. Wypoczynek nad Bałtykiem to niezapomniane kąpiele, kilometrowe spacerunki po plaży, szukanie bursztynów, smażone albo wędzone flądry, dorsze czy śledzie. Tylko dlaczego nasz Bałtyk jest taki zimny?!

PIERWSZY KROK

Ukraina ma Morze Czarne i Morze Azowskie, w Polsce mamy Bałtyk. Jeśli macie swoje doświadczenia z pobytu nad krajowym morzem, opowiedzcie sobie o swoich wrażeniach. Zawsze warto zajrzeć do internetu i wspólnie poszukać podobieństw i różnic. Każdy z was może autorsko przygotować krzyżówkę: o morzu albo na dowolny inny temat.

LUBIĘ/NIE LUBIĘ

Byłam/byłam nad morzem TAK NIE

Idealne miejsce na nadmorski urlop to _____

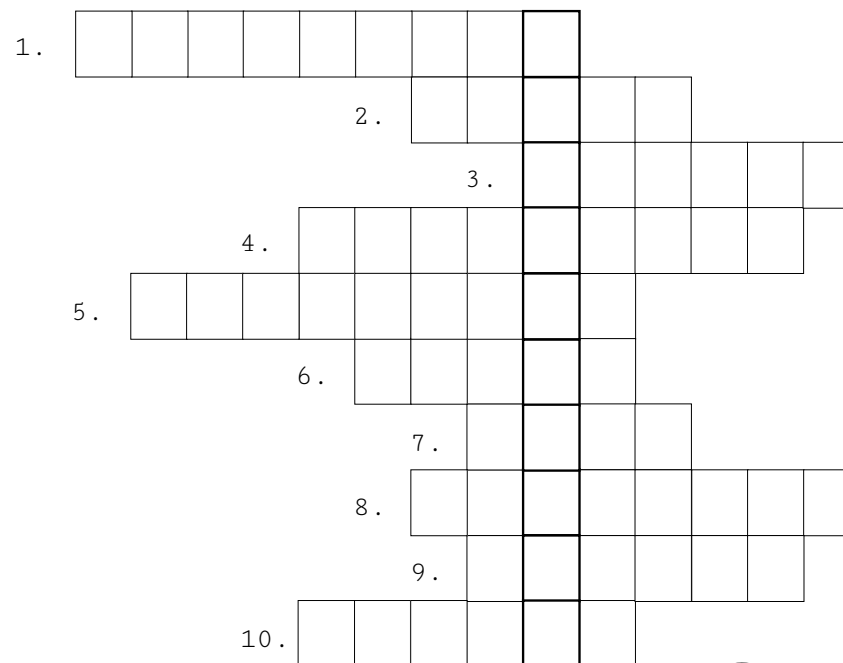
(wpisz miejsce, które znasz albo chcesz zobaczyć)

Nad morzem lubię: _____

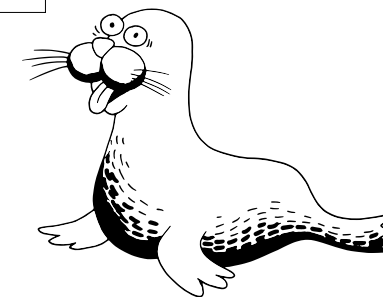
Nad morzem nie lubię: _____

KRZYŻÓWKA

Rozwiąż bałtycką krzyżówkę. Odgadniesz hasło, przyznaj sobie nagrodę.

1. Doskonale rozbija fale
2. Długie, piaszczyste
3. Przepływają, przypływają, cumują
4. Najbardziej bałtycki wodorost (pierwsza litera: M)
5. Charakterystyczna roślina (trochę niebieska), rośnie na wydmach
6. Rosną na niej mikołajki
7. Ssak, bardzo sympatyczny, czasami pojawia się na Helu
8. Kropelka zastygłej żywicy sprzed tysięcy lat
9. ... - silny wiatr i wielkie fale
10. Drobny, złoty, miło się na nim położyć

BIESZCZADY

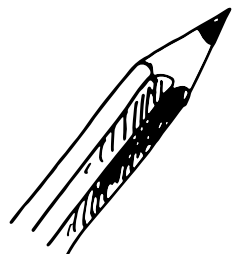
RAJ DO CHODZENIA, RAJ DO PATRZENIA I MYŚLENIA

Dziko, pięknie, daleko od cywilizacji. Połoniny, Jezioro Solińskie, niedźwiedzie, wilki, park narodowy, tygiel kultur. Bieszczadzka kraina od zawsze przyciąga ludzi z wyobraźnią, szukających wolności, niezależnych, niepokornych. W Bieszczadach można się zaszyć na długie lata, można wpadać regularnie, ale można tylko dotknąć tych klimatów – przyjechać, zobaczyć i zdecydować, co dalej. Ktoś, kto kocha nocne kluby, restauracje, a do galerii handlowej chodzi codziennie, na pewno się tutaj nie odnajdzie. Co innego ludzie, którzy szukają wyciszenia, wolnego tempa, natury na wyciągnięcie ręki, spotkania z dziką przyrodą, wymagających warunków życia. To dla nich właściwy adres. Mieszkańcy Bieszczad nie są, wbrew pozorom, surowi i zamknięci, ale otwarci i gościnni – serdecznie zapraszają i wprowadzają w tę magiczną krainę nowych przybyszów. W bieszczadzkiej specyfice można się zakochać.

TEST DOPASOWANIA

Zestaw swoje skojarzenia ze swoimi preferencjami, przyzwyczajeniami, marzeniami. Czy Bieszczady są dla Ciebie?

TAK NIE

Jeśli TAK, zaplanuj podróż. Jeśli NIE, to może jednak zdecydujesz się pojechać choć na chwilę i na własne oczy zobaczyć, jak tam jest naprawdę. A nuż zmienisz zdanie, a może to Bieszczady zmienią twoje wybory, twoje życie?

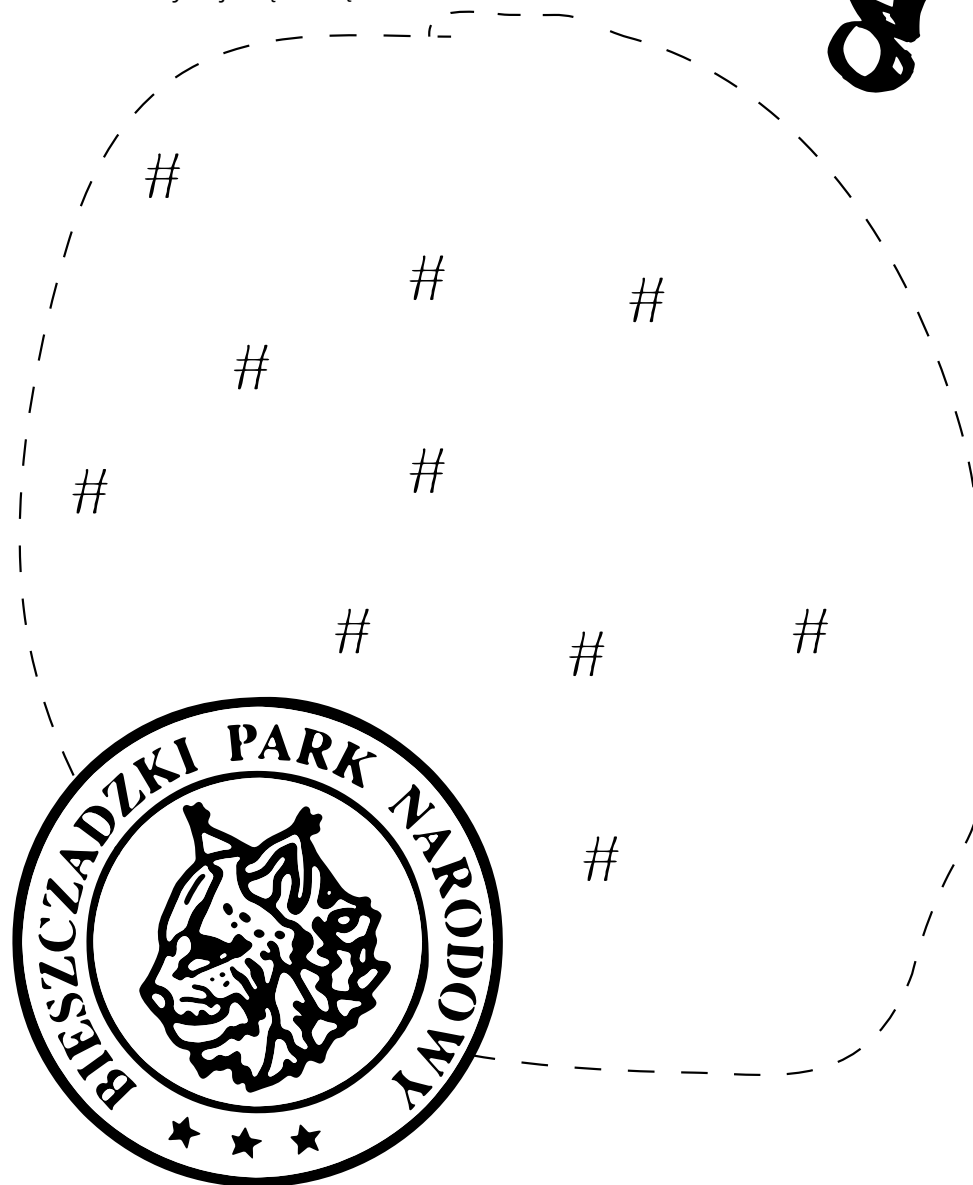
PIERWSZY KROK

Znajdźcie na mapie ten teren – wspólny dla obu naszych krajów. Zorientujcie się, jaka część Bieszczadów znajduje się w granicach Polski, jaka po stronie Ukrainy. Porównajcie powierzchnię, wysokość najwyższych szczytów. Pomyślcie – wędrujące zwierzęta są wspólne, one nie znają granic!

TEST SKOJARZEŃ

Otaguj Bieszczady.

Bieszczady kojarzą mi się z:

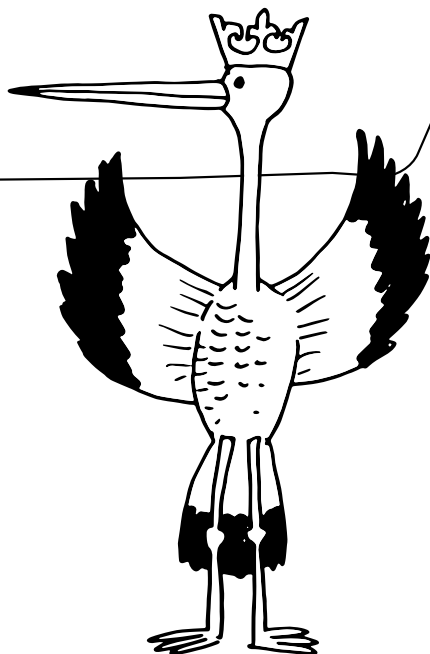
BOCIANY

BOCIANY W AFRYCE MÓWIĄ, ŻE NAJLEPIEJ JEST W POLSCE

I wracają tu wiosną każdego roku, pokonując tysiące kilometrów. Najbardziej upodobały sobie domostwa we wschodniej i północnej Polsce. Najpopularniejszą „bocianią wsią” jest Żytkowo, jest tam ponad 50 gniazd, a życie w nich można podglądać przez internet. Każdy kiedyś wierzył, że bociany przynoszą dzieci. Już wiesz, że to nie tak? Może jednak jest w tym ziarno prawdy, bowiem panuje przekonanie, że gdy bocian wybierze jakieś domostwo, to przynosi mu szczęście. Chyba każdego cieszy widok bocianów. Na wiosnę wypatrujemy ich przylotu, latem śledzimy ich loty, dostojne spacerunki po łące, kibicujemy pierwszym lotom młodych i sejmikom przed odlotem do ciepłych krajów. Nudno byłoby bez bocianów. Dobrze, że są przywiązane do polskiej wsi i zawsze wracają.

PIERWSZY KROK

Sprawdźcie trasę bocianów lecących z Afryki. Po drodze do Polski i z powrotem przelatują nad terytorium Ukrainy. Zorientujcie się, jak przebiegają ich trasy w stosunku do waszych miejsc zamieszkania. Zauważcie, że bociany, tak jak inne wędrujące ptaki, nie znają granic – są wspólne, nasze.

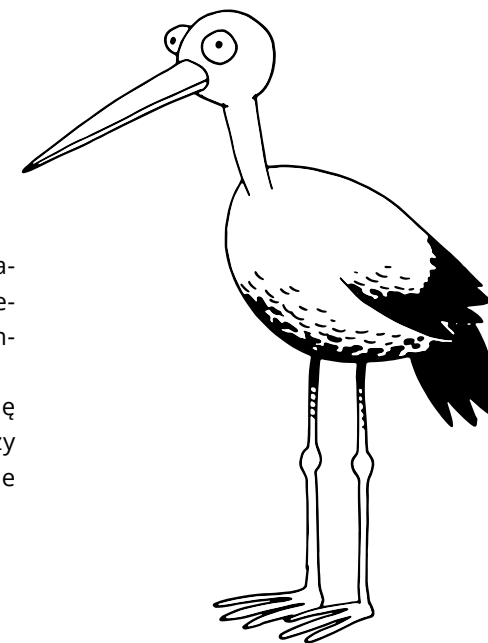
PRAWDA CZY FAŁSZ

co drugi bocian na świecie urodził się w Europie Wschodniej	TAK ☐	NIE ☐
bociany najbardziej lubią żaby	TAK ☐	NIE ☐
bociany przynoszą dzieci	TAK ☐	NIE ☐
bociany przylatują do nas na lato	TAK ☐	NIE ☐
bociany mieszkają w dziuplach	TAK ☐	NIE ☐
bociany wydają dźwięki „kle, kle”	TAK ☐	NIE ☐
bociany zwiastują nadchodzącą wiosnę	TAK ☐	NIE ☐
bociany mają czarne dzioby i nogi	TAK ☐	NIE ☐
bociany mają świetną orientację w przestrzeni	TAK ☐	NIE ☐
bociany potrafią pływać	TAK ☐	NIE ☐

ALERT

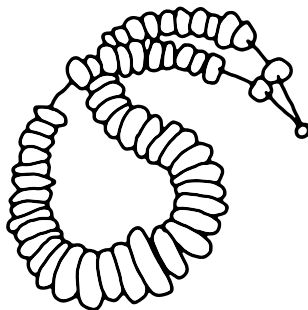
Czy wiesz, że naukowcy prowadzą badania liczebności bocianów? Do liczenia potrzebna jest współpraca wolontariuszy. Może to coś dla Ciebie? Ale i amatorsko można zabawić się w liczenie bocianów. Kto ich naliczy najczęściej przez cały sezon? Szczęście gwarantowane.

BURSZTYN

HISTORIA ZASTYGLA W KROPLI ŻYWCICY

Na nadbałtyckich plażach czasami uda się wypatrzeć bursztyn – zastyglą kropelkę żywicy drzew iglastych sprzed tysięcy, milionów lat. A w niej na przykład zaklętą muchę lub inne żyjątko, świadka historii. Kamień ozdobny i leczniczy – w postaci żółtych, brązowych, zielonych, a nawet czarnych bryłek lub małych grudek – ma w sobie dobrą energię, magię. Bałtyckie bursztyny, zwane słowiańskim lub bałtyckim złotem, nie od dziś są wysoko cenione jako materiał jubilerski, doskonały na naszyjniki, bransoletki, pierścienie. Bursztynem handlowano już w starożytnej Europie, był bardzo wartościowym tworzywem, docenianym na południu Europy. Najsłynniejszy Szlak Bursztynowy łączył ziemie nadbałtyckie z miastami basenu Morza Śródziemnego. Liczne odkrycia archeologiczne wskazują, że we wczesnym średniowieczu bursztyn wożono też nad Morze Czarne – ukraińskim bursztynowym szlakiem. Drogocenny kamień transportowano lądem i rzekami: Wisłą, Bugiem, Prypecią, Dnieprem.

ŚLEDZTWO JĘZYKOWE

Wieki temu szlaki bursztynowe prowadziły przez wiele kultur i wiele krajów.

Czy znasz inne określenia słowa „bursztyn”? Skąd one pochodzą? Przeprowadź śledztwo, dotrzyj do źródeł i uzupełnij słowniczek nazw bursztynu w różnych kulturach i językach. Cywilizacja:

grecka -----

rzymska -----

arabska -----

germańska -----

słowiańska -----

ukraińska -----

FORMULARZ

Mam swój bursztyn TAK NIE

Bursztyn budzi we mnie pozytywne emocje TAK NIE

Bursztyn ma w sobie coś fascynującego, magicznego
TAK NIE dlaczego-----

Jak będę nad Bałtykiem, to poszukam bursztynów
TAK NIE

Ze znalezionego bursztynu zrobię -----

Bardziej podobają mi się bursztyny: jasne ciemne

Widziałam/widziałem na własne oczy muchę albo inne stworzenie
zatopione w bursztynie TAK NIE

Robiłam/em doświadczenie z przyciąganiem papierków przez
bursztyn TAK NIE

O czym można powiedzieć, że ma kolor bursztynowy?

Bursztyn ma właściwości lecznicze. Nalewka na bursztynach
pomaga na -----

Z czym jeszcze kojarzy mi się bursztyn, z jakimi miejscami,
wydarzeniami, historiami?

Najbardziej znanym na świecie dziełem z bursztynu jest ---

PIERWSZY KROK

Ustalcie, czy wiecie, czym jest bursztyn? Poszukajcie informacji o szlaku bursztynowym, który wiódł od Bałtyku do Morza Czarnego. Sprawdźcie informacje, znajdźcie ciekawostki o odkryciach archeologicznych bursztynu w obu naszych krajach. Obejrzyjcie w internecie różne bursztyny. Czy zgadzacie się, że te kamienie mają moc?

CHABRY, MAKI, SŁONECZNIKI

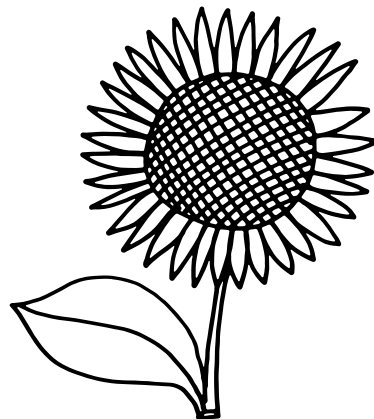
KWITNĄCE SYMBOLE LATA I WAKACJI

Zmienia się polska wieś. Małe poletka przeobrażają się w wielkie obszary upraw. Na pola wyjeżdżają najnowocześniejsze maszyny, a chłopca z kosą można zobaczyć już tylko na obrazach i starych fotografiach. Nadal jednak przy polnych drogach rosną, zachwycając kolorami, chabry, maki i wiele innych kwiatów. Można z nich zrobić bukiet – w jednej tonacji kolorystycznej albo we wszystkich kolorach tęczy, wianek na głowę (najlepiej wychodzi z chabrów) albo zielnik. Można je zrywać bez wahania, polne rośliny nie są objęte ochroną. Można się też położyć i patrzeć, napawać oczy kolorami, podziwiać, wachać, zapamiętywać. Uroda polnych roślin nie tylko cieszy oczy, ale ma w sobie coś wzruszającego – różnorodność, delikatność, radość.

ALARM

Czy wiesz, że na świecie, również w Polsce jest coraz mniej pszczół? To poważny problem, bo jesteśmy od nich uzależnieni. Warto poczytać na ten temat i przyłączyć się do działań na rzecz ich ratowania.

Możesz adoptować pszczołę (akcja Greenpeace), budować ule na dachach albo założyć łączkę na trawniku przed blokiem lub zainicjować takie działanie w szkole. Każdy ruch to już coś. No i kup albo pożycz piękną książkę Piotra Sochy „Pszczoły” wyd. Dwie Siostry. Dowiesz się wszystkiego o życiu tych wspaniałych, przydatnych owadów. Pokochasz i docenisz pszczoły.

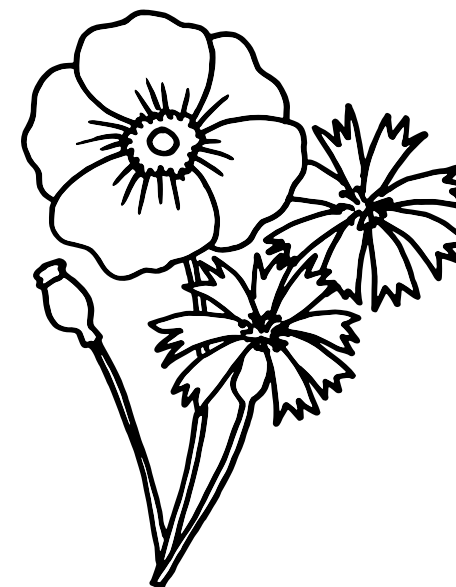

ZIELNIK

Jak wyglądają słoneczniki? Każdy wie, jednak nie każdy wie, że słoneczniki są jednym z najlepiej rozpoznawalnych symboli Ukrainy. Te piękne, żółte kwiaty kojarzą się ze słońcem i radością. Maki i chabry też znasz na pewno, ale czy umiesz rozpoznać inne polne rośliny? W jakich kolorach mają kwiaty? Czy wiesz, jak wyglądają?

Poszukaj informacji o tych gatunkach w internecie. Poznaj ich łacińskie nazwy, obejrzyj galerie zdjęć, ryciny botaniczne (ilustracje). Gdy znajdziesz je na polu lub łące, zerwij i zrób bukiet i/albo zielnik. Będą się pięknie prezentować. Zaznacz, które udało ci się znaleźć i rozpoznać. Może spróbujesz je narysować z natury?

Babka lancetowata
Chaber łąkowy
Cykoria podróżnik
Goździk polny
Jastrzębiec kosmaczek
Kąkol polny
Koniczyna łąkowa
Macierzanka zwyczajna
Mak polny
Nawłóć pospolita
Rumianek pospolity
Wrotycz pospolity
Wyka ptasia
Złocień maruna

PIERWSZY KROK

Skomponujcie bukiety z charakterystycznych polnych kwiatów. Przydadzą się kolorowe bibułki. Ciekawe, czy wasze bukiety będą podobne? Dla Ukrainy ważnym, symbolicznym kwiatem jest słonecznik. Możecie też namalować obraz, rycinę botaniczną. Gdy nie zrywaliście nigdy polnych kwiatów, nie macie własnych wspomnień, poszukajcie inspiracji w internecie, poznajcie gatunki.

CHLEB

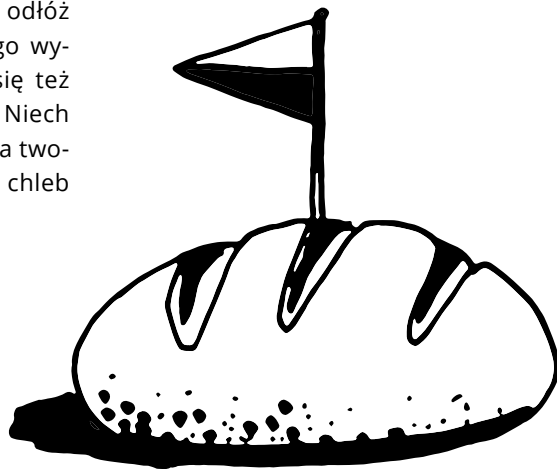
TRADYCYJNY, NA NATURALNYM ZAKWASIE, PACHNĄCY, PYSZNY

Ci, co się znają, mówią, że prawdziwy polski chleb na zakwasie nie ma sobie równych. Pieczywo to podstawa codziennej diety na całym świecie. Bagietki, kajzerki, chałki, chlebki tureckie, pity – wszystkie nieźle. Jednak żaden z tych wypieków nie wytrzymuje konkurencji z tradycyjnym – bez drożdży, ulepszaczy, spulchniaczy, barwników, zagęszczaczy, wypełniaczy i innych chemicznych dodatków czy konserwantów. Dobrze wyrobiony i wyrośnięty tradycyjny polski chleb jest wypiekany w piecu chlebowym (może być też w piekarniku, bez przesady, byle bez mrożenia). Zawsze z dobrej mąki, najlepiej pełnoziarnistej, bo jest najzdrowsza, z naturalnymi dodatkami, z całymi ziarnami, często pieczony na liściach. Najlepiej smakuje kromka urwana z jeszcze ciepłego bochenka, prosto z pieca. Naturalny chleb poznaje się po tym, że doskonale smakuje też po tygodniu, jeżeli doczeka, bo pewnie wcześniej będzie zjedzony, jak kto lubi: z masłem, solą, cebulą, wędliną, ziołami, miodem, konfiturą... Najważniejsze – dobry chleb nigdy się nie znudzi.

PODAJ DALEJ

Chleb od wieków łączył i łączy ludzi. Dzielimy się chlebem przy stole (co za paradoks – żeby się połączyć, trzeba się podzielić), witamy nim nowożeńców, niegdyś gości, symbolizuje dożynki. Podzielmy się też zakwasem, czyli zaczynem.

Zanim dodasz zakwas do ciasta, odłóż trochę – przyda się do kolejnego wypieku. Tym zaczynem możesz się też podzielić z kimś, kogo lubisz. Niech spróbuje upiec swój bochenek na twoim zakwasie – w ten sposób twój chleb trafi do jego domu. To miłe.

PRZEPIS

Zapytaj starszych członków rodziny, może mają/znają sprawdzony przepis na chleb? Jeżeli nie, wybierz jakiś z internetu. Zgodnie ze wskazówkami przygotuj zaczyn, bo to podstawa. Gdy będzie gotowy, wyrób chleb, upiecz. Jak spróbujesz jeszcze ciepły, padniesz z wrażenia. Już nigdy nie będzie ci smakował ten z supermarketu. Zakład?

Przepis na mój ulubiony chleb:

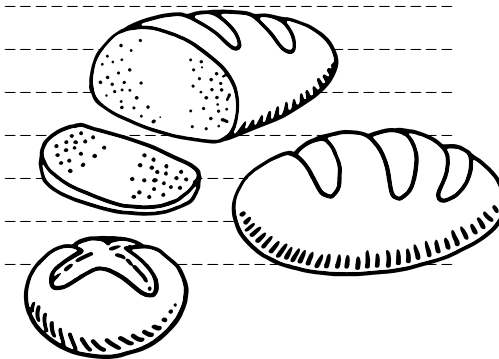

PIERWSZY KROK

Zróbcie degustację różnych gatunków pieczywa z pobliskiej piekarni. Czy polski chleb smakuje podobnie jak ukraiński? Jakie pieczywo najbardziej lubicie? Może wspólnie zrobicie zakwas i upieczecie tradycyjny bochenek, bułeczki na zakwasie? Nie zapomnijcie odłożyć trochę zakwasu na następny raz i by podzielić się nim z kimś miłym.

FRYDERYK CHOPIN

NAJBARDZIEJ ZNANY NA ŚWIECIE POLSKI KOMPOZYTOR

Niewykluczone, że jest najbardziej rozpoznawalnym Polakiem na świecie, chociaż jego domem była Europa. Na pewno jest najśłynniejszym polskim kompozytorem w historii, jednym z najwybitniejszych twórców muzyki romantycznej. Skomponował niepowtarzalne i zachwycające do dziś polonezy, mazurki, etiudy, nokturny, koncerty fortepianowe. Obcujemy z jego sztuką na koncertach, recitalach, konkursach, festiwalach. Od 1927 roku w Warszawie co pięć lat organizowany jest Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina (zwany potocznie Konkursem Chopinowskim). To wyjątkowe wydarzenie dla miłośników jego muzyki – miliony ludzi na całej kuli ziemskiej z wypiekami na twarzy oglądają i słuchają przez internet kolejnych wirtuozerskich wykonań, a laureaci konkursu zyskują światowy rozgłos. Niedzielne koncerty w warszawskich Łazienkach, pod pomnikiem Chopina, zawsze przyciągają tłumy. Kochamy muzykę Chopina. Jest w niej magiczna moc. Słucha jej cały świat.

ZADANIE NR 1A – WYSŁUCHANIE

Posłuchaj muzyki Chopina. Możesz posłuchać różnych utworów, porównać interpretacje kilku wirtuozów. Może odkryjesz wykonanie jakiegoś utworu, najmocniej trafiające ci do serca?

ZADANIE NR 1B – WRAŻENIA, SKOJARZENIA, EKSPRESJA

I jakie wrażenia? Wypisz spontanicznie hasła, które przyjdą ci do głowy w trakcie słuchania i po wysłuchaniu utworu. Nie ma głupich skojarzeń. Możesz też coś narysować, namalować, dowolnie wyrazić emocje. Tylko otwórz się na muzykę! Choć słuchać możesz z zamkniętymi oczami.

HASŁO REKLAMOWE

Wymyśl hasło reklamowe, które przyciągnie do muzyki Chopina tych ludzi na świecie, którzy jeszcze jej nie znają. Przetłumacz je na wybrany, choćby najdziwniejszy język świata – pomoże ci w tym tłumacz internetowy. Wrzuć to hasło gdzieś do sieci. Może zadziała?

PIERWSZY KROK

Bez znaczenia, czy interesujecie się muzyką poważną, zorganizujcie mini koncert chopinowski. Znajdźcie w internecie utwory Chopina w interpretacji cenionych pianistów polskich i ukraińskich. Wsłuchajcie się w romantyczną muzykę. Zrecenzujcie oba wykonania. Ustalcie, kto jest najbardziej znanym ukraińskim kompozytorem.

CIASTKO I INNE NA MIEŚCIE

SMACZNE CO NIECO POZA DOMEM

Miasta nigdy wcześniej nie miały w sobie tyle życia, propozycji. Co krok powstają kawiarnie, herbaciarnie, lodziarnie, bary mleczne, wegebary, okienka z frytkami, food trucki, knajpy z przeróżnym menu, kluby, klubo-kawiarnie, klubo-księgarnie. Do wyboru, do koloru. Ludzie chętnie wychodzą z domów, bo na mieście się dzieje i są inni ludzie. Mnóstwo młodych odkryło dla siebie ścieżkę kariery związaną z własnym biznesem kulinarnym. Otwierają lokale, oddają temu duszę. Na każdym rogu są też sieciówki, do których można wstąpić na trzy minuty i wyjść z ciastkiem, koktajlem, kubkiem kawy, herbaty, bajgłem, kanapką. Każdy ma swoje ulubione miejscówki, szlaki, smaki. Miasto żyje. A gdy jest ciepło, żyje podwójnie – uliczne ogródki są pełne. Jest kolorowo, głośno, ciekawie i nie nudno. Czasami tylko mieszkańcy protestują, że nie da się żyć w mieście. No cóż.

PRZEŁAMYWANIE LODÓW

Zadanie. Wejdź do kawiarni. Znajdź taką z dużymi stołami. Przysiadź się do kogoś w twoim wieku, kto wygląda sympatycznie i nie jest bardzo zajęty (nie jest zaczytany, nie pracuje na komputerze z zacięciem). Uśmiechnij się i zagadaj. Może to będzie początek pięknej przyjaźni?

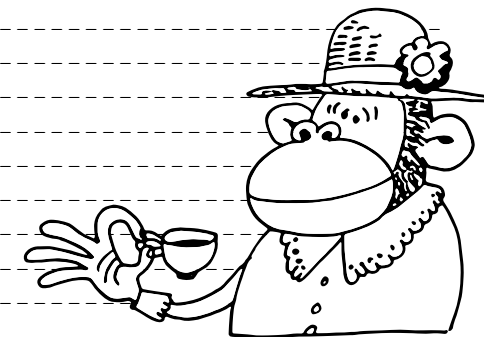
NOWA FUNKCJA

Nie ma tak, żeby już wszystko było. Czegoś na pewno jeszcze nie ma. Jak świat światem, najlepsze wynalazki brały się z własnej, uświadomionej i niemożliwej, do zaspokojenia potrzeby. To się nazywa nisza. Kawiarnie są świetnym poligonem – już pełnią przeróżne funkcje, mogą spełniać wiele więcej. Pomyśl, czego ci brakuje?

Znajdź swoją niszę i działaj (choćby spisz pomysł). Może znajdzie się więcej osób, które na taki pomysł czekają w twoim mieście? Jak pomysł się przyjmie, może podbijesz kraj, Europę, świat? To będzie franczyza. Żyła złota.

MÓJ POMYSŁ NA CUKIERNIĘ/KAWIARNIĘ Z NOWĄ FUNKCJĄ:

Podpowiedzi (mądre i szalone, bo nie ma głupich pomysłów): dla fanów gier, dla szukających nowych przyjaciół, dla wagarowiczów, dla członków tajnych stowarzyszeń, do towarzyskich rozmów po angielsku, dla społeczników, dla miłośników komiksów, dla młodych duchem poetów i pisarzy szukających wydawcy, dla pamiętających dawne czasy, dla szukających pracy...

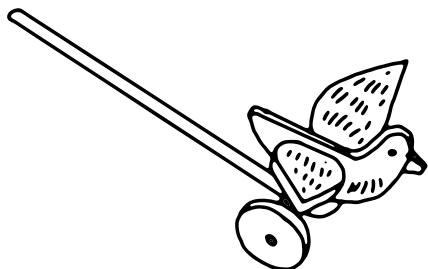
PIERWSZY KROK

Wybierzcie się wspólnie do kawiarni/cukierni. Porównajcie, czy kawiarnie/cukiernie w obu krajach są podobne? Nie musicie pić kawy, możecie zamówić cokolwiek i porozmawiajcie o tym, jak lubicie spędzać wolny czas. Czy macie te same ulubione przyjemności? Czy wybieracie podobne ciasta, przekąski, czy wręcz przeciwnie, macie zupełnie inne smaki?

DREWNIANE ZABAWKI

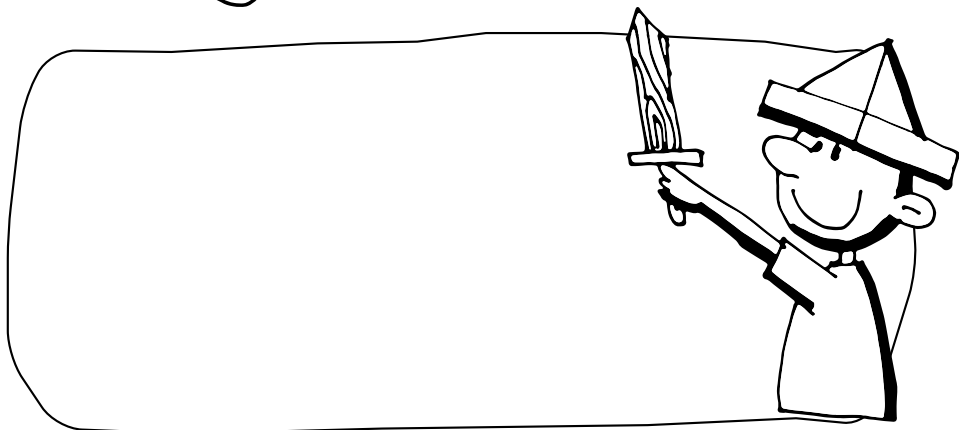
NAJBARDZIEJ KREATYWNY MATERIAŁ ŚWIATA

Kiedyś do zabawy przydawało się wszystko. Patyk, guzik, szpulka, łyżeczka, sznurek, pudełko po butach. Z takich elementów wyczarowywało się niepowtarzalne cuda – polowe ćwiczenia z kreatywności. Twoich rodziców i dziadków w czasach PRL-u cieszyła każda kolorowa rzecz, która nadawała się do zabawy. Na wagę złota były na przykład puszki po coca-coli. Ile rozmaitych ciekawych rzeczy można było z niej stworzyć! Dziś to po prostu odpad. Śmieć. W tamtych czasach, ale i wcześniej, najlepszym materiałem, z którego wytwarzało się zabawki, było drewno. Można było z niego zrobić klocki, konika na biegunach, wózek z dyszlem, instrumenty muzyczne, domek dla lalek, wyścigówkę i wiele innych różności – słowem wszystko. Dzisiaj najdroższe zabawki są drewniane. Może nadchodzi wielki powrót tego wspaniałego, naturalnego materiału? Może drewniana zabawka jest fajniejsza niż plastikowa?

NOWY POMYSŁ

Twój pomysł na drewnianą zabawkę marzeń, dla siebie albo na prezent. Wymyśl, narysuj. Może wystrugasz?

PIERWSZY KROK

Macie swoje wspomnienia. Opowiedzcie sobie o ukochanych zabawkach z dzieciństwa. Czy macie podobne doświadczenia? Co to było? Pluszaki, lalki, klocki, samochodziki, a może gry? Narysujcie portrety swoich ulubieńców? Przy okazji porozmawiajcie o tym, co wolicie i dlaczego: zabawki z naturalnych materiałów czy z plastiku? Może ręcznie zrobicie jakąś wspólną zabawkę ożywiającą wyobraźnię?

KOLOROWE WSPOMNIENIE

Spytaj rodziców i dziadków, czy pamiętają swoje drewniane zabawki z dzieciństwa. Co to było?

Ulubiona drewniana zabawka z dzieciństwa mamy _____

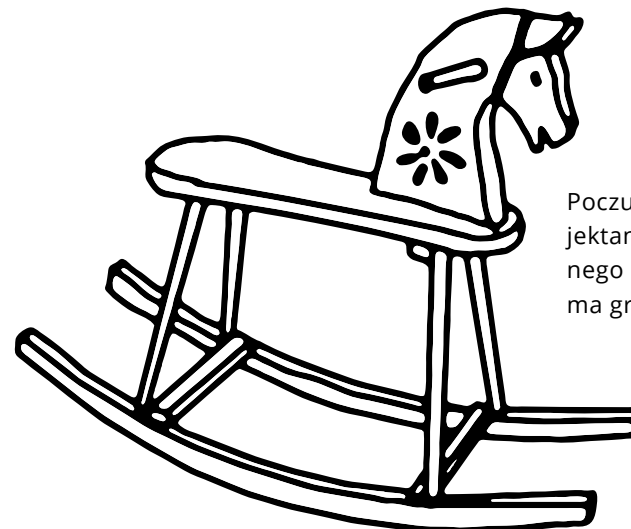
_____

Ulubiona drewniana zabawka z dzieciństwa taty _____

_____

A czy ty masz w pamięci jakąś drewnianą zabawkę? _____

_____

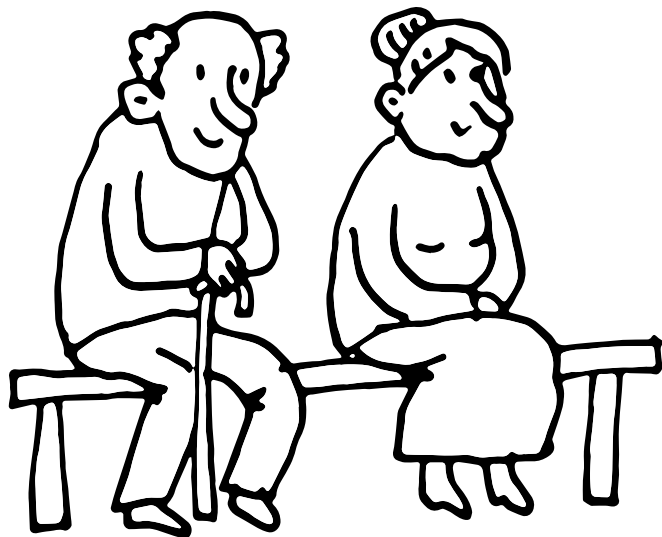

Poczuj się jak projektant/projektantka i pokoloruj drewnianego konika. Twoja fantazja nie ma granic.

DZIADKOWIE

DOBRE MIEĆ DZIADKÓW. ŚWIAT Z DZIADKAMI JEST PEŁNIEJSZY

Dziadkowie* – zarówno prawdziwi, jak i przyszywani – są ważni. Nikt nie ma tyle cierpliwości, tylu pomysłów, nikt nie nauczy cię tylu ciekawych rzeczy, nie przeczyta ci tylu książek, co oni. Bezcenne i dla dziadków, i dla wnuków są wspólnie spędzone chwile – objaśnianie świata w trakcie rozmów, spacerów, posiłków, waka-
cji. Każda generacja nosi w pamięci własne doświadczenia, wspomnienia, wydarzenia. Dziadkowie czytali inne książki, oglądali inne filmy, słuchali innej muzyki. Są skarbnicą inspiracji – mają w pamięci smaki z dzieciństwa, relacje rodzinne, obrazy wewnątrz domów, wspomnienia związane ze szkołą, urlopami, miłościami... Wspólne wyprawy w przeszłość podsuwają pasjonujące preteksty do rozmowy na tysiące tematów i dają szansę rzeczywistego poznania się.

PIERWSZY KROK

Zastanówcie się, kto z dorosłych jest ważny w waszym życiu – to mogą być dziadkowie, ale równie dobrze ktoś inny, kto jest dla was bliski, kto miał wpływ na wasze wychowanie. Opowiedzcie sobie, co wspólnie robiliście, o czym rozmawialiście. Spiszcie za co jesteście wdzięczni, za co dziękujecie. Napiszcie osobiste, szczere listy: dziękuję ci za...

DZIĘKUJĘ ZA...

Najpiękniejsze podziękowania ważnym w życiu ludziom spisał Marek Aureliusz – filozof i cesarz rzymski. Spróbuj dotrzeć do książki „Rozmyślania”. Wzruszające są powody do wdzięczności, o których wspomina.

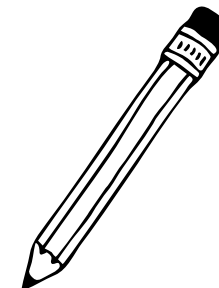
Może zainspirujesz się nimi w swoim podziękowaniu.

Kochana Babciu!

Dziękuję Ci za:

Kochany Dziadku!

Dziękuję Ci za:

Data, podpis

ALBUM RODZINNY

Obejrzyjcie wspólnie. Zanurz się w historię rodziny sprzed lat. Pokaż dziadkom swoje albumy – w smartfonie, na Instagramie.

* Jeżeli nie masz dziadków albo mieszkają daleko, rozejrzyj się wkoło. Może blisko jest ktoś, kto nie ma wnuków albo nie ma z nimi kontaktu na co dzień i chętnie wejdzie w rolę dziadka czy babci? Możecie sobie nawzajem wiele dać.

DZIAŁKOWCY

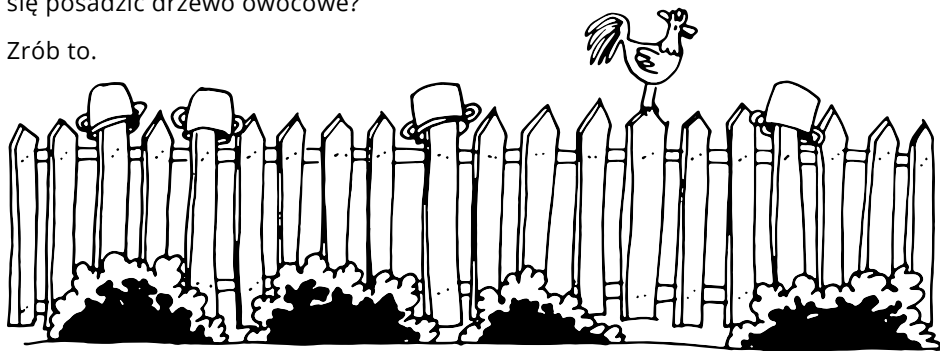
POWRÓT DO PRZESZŁOŚCI

Ogródki działkowe mają długą historię. Pierwsze na polskich ziemiach zostały założone pod koniec XIX wieku, teraz jest ich blisko milion! Miały i nadal mają wiele zadań do spełnienia: zapewniają mieszkańcom szansę na kontakt z naturą, umożliwiają spędzanie czasu z sensem i pożytecznie, pozwalają dziadkom przebywać z wnukami, a wnukom przybliżają świat przyrody. Sprzedającym swoje plony dają dodatkowe dochody, są także oazą dla ptaków i owadów, poprawiają jakość powietrza w miastach. Na fali zachwytu rozwojem cywilizacji pojawiły się głosy o likwidacji ogródków – przecież na ich miejscu można byłoby pobudować liczne galerie handlowe i parkingi! Ale, że działkowcy to spora grupa wyborców, miejskie ogrody uchowały się. Gdy zaczęły do nas docierać informacje, że w światowych metropoliach – w Londynie, Paryżu, Nowym Jorku – wszędzie, gdzie się da, zakłada się ogrody, ogródki, hoduje warzywa, owoce, zioła, od razu poczuliśmy się lepiej – u nas to jest! Od zawsze!

UPRAWA MINI

Fajnie jest mieć własne uprawy, obserwować naturalne procesy: od ziarenka do marchewki, od zapyłonego kwiatu jabłoni do jabłka. Kto ma własny ogródek, sad, warzywnik, rozumie cykl dojrzewania owoców i warzyw, zdaje sobie sprawę, że bez darmowej pracy owadów zapylających kwiaty, nie byłoby pożywienia. Fakt, nie każdy ma ogród działkowy czy działkę pod miastem, ale każdy może coś zasiać, zasadzić, uprawiać. W planie minimum można zrobić miniszklarnię na parapecie albo zamienić balkon w warzywnik. Zawsze można podjąć inicjatywę i zaproponować sąsiadom organizację grządek na wspólnym terenie. Może da się posadzić drzewo owocowe?

Zrób to.

ŁAŃCUSZEK SZCZĘŚCIA

Miło jest obdarować kogoś miłym czymś miłym. Jeszcze lepiej, gdy prezent zrobiony jest własnoręcznie. Świetnie nadają się do tego wszelkie przetwory domowe, najlepiej z owoców i warzyw z własnego ogródka.

Masz ogródek – zerwij, co nadaje się na przetwory i zrób parę słoiczków na wynos. Obdarujesz bliskich przy okazji. To lepsze niż prezent ze sklepu, bo dodajesz serce. Taka prezentowa wartość dodana. Nie masz ogródka? Kup coś na targu i postępuj jak wyżej.

BLIND PRODUCT TEST

Trudno uwierzyć, ale to prawda: wiele dzieci mieszkających w miastach nie wie, jak wyglądają, jak dojrzewają warzywa i owoce, skąd się biorą, jak rosną. Może trudno się dziwić, skoro zawsze jedzą coś „z pojemnika” lub „z torebki”, „z lodówki” albo „z supermarketu”? Trochę smutno.

Nawet jeśli wiesz, jak wygląda marchewka i potrafisz odróżnić pora od selera, możesz zorganizować zabawę w „ślepy test”. Temat: warzywa i owoce. Organizacja: kilka osób, różne płody rolne, pudełko z otworem na rękę albo worek do którego włożycie warzywa i owoce, opaski na oczy. I już. Każdy dotykem samych rąk rozpoznaje: co to? Kolejna odsłona to test smaku: kto rozpozna najwięcej? Po zabawie wspólnie zróbcie i zjedzcie zdrową sałatkę, albo coś.

PIERWSZY KROK

Czy znacie te same owoce i warzywa? Przez cały rok da się uprawiać zioła na parapecie – może zróbcie wspólną plantację? Wiosną warto wysiać – zgodnie z instrukcją na opakowaniu – nasiona wybranych warzyw. Potem wystarczy pielęgnować i czekać na plony. Podobno z roślinami warto rozmawiać, wtedy lepiej rosną. Porównajcie, kto ma lepszą rękę do uprawy. Nauczcie się co najmniej 30 nazw warzyw i owoców w drugim języku.

ELEMENTARZ

WAŻNY PIERWSZY PODRĘCZNIK

Klasyka ponadczasowa – elementarz Mariana Falskiego towarzyszył w pierwszej klasie kilku pokoleniom Polaków. Prosty i przyjazny, był jak przyjaciel, który łagodnie, trzymając za rękę, wprowadzał w świat liter, słów, opowieści. Każdy uczeń korzystał z tego samego elementarza, bo elementarz był tylko jeden. Nie było wyboru. Kto się z niego uczył, pamięta co najmniej Alę, która miała kota i magiczne ilustracje Jerzego Karolaka. Tamten elementarz do dziś budzi sentyment starszych pokoleń – był całym ówczesnym światem zamkniętym między okładkami. Dziewczynki i chłopcy, rodzice, dziadkowie. Zwierzęta towarzyszące człowiekowi. Miasto i wieś. Wszystkie pory roku. Wspólny, znany, bliski świat. Dziś na pierwszoklasistów czeka nieprzebrana oferta nowych elementarzy, podręczników, zeszytów ćwiczeń i innych pomocy. Głowa może rozboleć od nadmiaru.

POD RĘKĄ

Słowo podręcznik, jak łatwo się domyślić, oznacza książkę, którą uczeń ma pod ręką. W domu, w szkole, w tornistrze. W czasach, gdy nie było komputerów, nikt jeszcze nie przeczuwał zaistnienia internetu, uczono się z książek, z podręczników. Było tam wszystko, czego wymagano od uczniów. W pierwszej klasie wystarczała „Elementarz”, w wyższych klasach przybywało podręczników do nauki kolejnych przedmiotów. Tornistry stawały się coraz cięższe. Pytanie do ciebie: czy dziś, gdy korzystamy z możliwości internetu, bez problemu możemy łączyć się z całym światem, mamy nieograniczony dostęp do wszelkich źródeł wiedzy i zasobów, podręczniki są w ogóle potrzebne? Wszak cały świat mamy „pod ręką”, a raczej na jedno kliknięcie. Masz pomysł na fajną, ciekawą, inspirującą naukę bez przerabiania obowiązujących treści wyłożonych na kartach podręczników? Przy okazji pomyśl o drzewach (też o makulaturze) wycinanych i przerabianych na miliony podręczników drukowanych co roku.

ROZMOWA O PRZYSZŁOŚCI

Puść wodze fantazji i wyobraź sobie system edukacji na miarę czasów. Świat zmienia się na twoich oczach. Masz za sobą doświadczenia ostatnich lat: zmiany klimatu, pandemia i nauka zdalna, wojna w Ukrainie. Jak myślisz, czy nauka, a szerzej szkoła, mogłaby, a może powinna się zmienić? Jakie są twoje pomysły, propozycje? Co powiesz na takie przykładowe „rewolucje”?

- każdy uczeń decyduje, czego chce się uczyć, w jakim kierunku rozwija zainteresowania,
- uczniowie sami wybierają sobie mistrzów – nauczycieli z całego kraju, słuchają ich inspirujących „wykładów” przez internet,
- egzaminy sprawdzające wiedzę, odpytywanie z wykutych na pamięć faktów, zastępują rozmowy, debaty, wypracowania, wspólne projekty – nieważny jest temat, liczy się samodzielne myślenie, zdolność logicznego formułowania myśli, umiejętność analizowania, powoływanie się na sprawdzone źródła, współpraca,
- -----

Podoba ci się taka szkoła? A może masz pomysł, jak to wprowadzić w życie? Kto ma szansę zainicjować zmiany? Politycy? Rodzice? Nauczyciele? A może sami uczniowie? Napisz swój scenariusz. Przyjdzie czas, kiedy będzie można go wykorzystać.

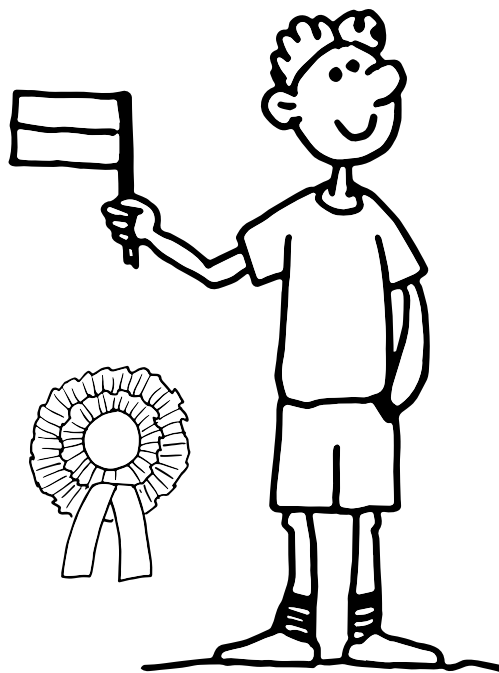
PIERWSZY KROK

Opowiedzcie sobie, z jakich książek uczyliście się pierwszych słów. Porozmawiajcie o wspomnieniach z początków nauki w szkole. Czy było podobnie? Na czym polegają różnice? Przypomnijcie sobie swoich ulubionych nauczycieli i zastanówcie wspólnie, czym się wyróżniali, co im zawdzięczacie, dlaczego są waszymi ulubionymi? Może wspólnie stworzycie obrazkowy elementarz do nauki języków: polskiego i ukraińskiego? Pokombinujcie wspólnie nad szkołą przyszłości, szkołą waszych marzeń.

FLAGA

BIAŁA I CZERWONA – NASZA

Biel i czerwień – barwy Rzeczypospolitej Polskiej – uznane zostały za narodowe po raz pierwszy 3 maja 1792 roku. Dwa poziome, równoległe pasy. Biel na górze, czerwień na dole. Pośrodku białego pasa można umieścić godło narodowe. Wywieszamy ją w święta państwowe, w podniosłych i ważnych momentach. Nic nie wzrusza tak, jak biało-czerwony sztandar wciągany na maszt i Mazurek Dąbrowskiego grany na zawodach sportowych, gdy polski sportowiec zdobył medal. W krajach skandynawskich w każdym ogródku, przy każdym domu powiewa flaga, przez cały rok. W USA flaga to świętość. W naszej kulturze jest inaczej – my wywieszamy flagi tylko od święta. Od 2004 roku 2 maja obchodzimy Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej. Mimo że to symbol państwowy, teoretycznie bliski sercom rodaków, mało kto wie o tym święcie, mało kto czci ten dzień.

RĘCZNA ROBOTA

W ważnych chwilach łączy nas flaga. Dobrze jest mieć własną flagę zawsze na widoku i pod ręką. Gdy sytuacja tego wymaga, warto też mieć flagę innego narodu, sąsiada, by symbolicznie walczyć o zagrożoną wolność, manifestować poparcie dla łamanych praw obywatelskich, okazać solidarność.

Zrób sobie flagi: polską, ukraińską, europejską. Mogą być domowego użytku, małe przytwierdzone do wykałaczki czy ołówka, by zawsze o nich pamiętać. Mogą być plansze do wywieszenia w oknie albo duże na porządnym drzewcu. Każda forma przyda się.

SKOJARZENIA

Flagi Polski i Ukrainy są podobne: tworzą je dwa poziome pasy. Różnią je barwy. Barwom od wieków przypisujemy znaczenia symboliczne, odwołujące się do historycznego kontekstu, wartości.

Wypisz cechy, skojarzenia, które łączysz z kolorami swojej flagi narodowej i z flagą Ukrainy:

	biały
	czerwony
	niebieski
	żółty

PIERWSZY KROK

Narysujcie, namalujcie, uszyjcie wasze flagi. Czy mają jakieś cechy wspólne? Dowolną techniką (może korzystacie z komputerowych programów graficznych?) stwórzcie oryginalne projekty łączące obie flagi: Polska-Ukraina – w jednym. Przedstawcie sobie też inne ważne symbole: godło i hymn waszych krajów, herby miast.

GEOLOKALIZACJA

POŁOŻENIE, PODZIAŁ, POTENCJAŁ

Polska jest położona najlepiej albo najgorzej na świecie. Są dwie szkoły. A fakt jest taki, że nasz kraj leży, tam gdzie leży. Podobnie rzecz ma się z każdym innym państwem – nikt nie wybiera sobie lokalizacji, historii, zasobów ani bogactwa swojego kraju. Każde dziecko uczy się geografii własnej ojczyzny, przyrody, języka, historii, chłonie kulturę. Mamy w oczach mapę fizyczną i administracyjną Polski. Wydaje się, że wiemy całkiem sporo. Na górze Bałtyk, na dole pasmo górskie. 16 miast wojewódzkich, 2500 gmin. Zasoby mineralne: węgiel, miedź, sól, borowina... Bogactwo zwierząt i roślin w lasach, na polach, w parkach, na łąkach. Sławni ludzie, wspaniały dorobek kulturalny. Mnóstwo faktów w głowie – suma, to nasz kraj.

GRA W INTELIGENCJĘ

... czyli od pokoleń znana i lubiana gra w zeszycie. Nie znasz tej zabawy? Poproś kogoś starszego o instrukcję. W czasach przed internetem wszyscy uczniowie grali w tę grę, a zasad się nie zapomina. W skrócie: w klasycznej wersji zabawy uczestnicy wpisują – na wylosowaną literę, obowiązującą w danej turze – skojarzenia z całego świata, zaczynając od kolumny „Państwo”. Im szybciej gracz wymyśla odpowiedzi i zapisuje je w kolejnych pozycjach, a jego skojarzenia są oryginalne, nieoczywiste, tym więcej punktów zdobywa i ma większą szansę na wygraną. Zabawa może się przydać jako pomysł na ćwiczenia z wiedzy o własnym kraju.

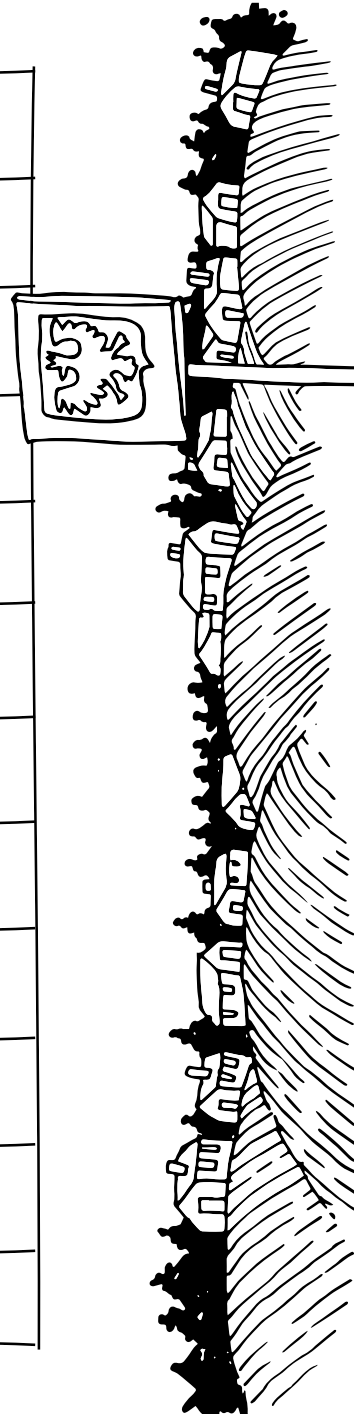
Zbierz kilku chętnych i zagrajcie w zmodyfikowaną grę. Temat: twój kraj, więc odpowiedzi trzeba ograniczyć do krajowych zasobów. Oczywiście możecie dodawać albo ujmować dowolne kolumny. Zawsze będzie ciekawie. I edukacyjnie. Przygotuj karteczki, rozdaj i gra się zaczyna. Kto pierwszy losuje literę?

PIERWSZY KROK

Zagrajcie w grę „Inteligencja” zgodnie z zasadami, ale nie na punkty, bo każdy uczestnik będzie wypisywał odpowiedzi dotyczące własnego kraju. Nikt nie zdobywa punktów, ale rozruszacie szare komórki i zrobicie remanent wiedzy o swoich krajach. A potem opowiedzcie sobie coś ciekawego na temat każdej odpowiedzi.

Litera	Miasto	Rzeka	Zwierzę	Roślina	Sławna kobieta	Sławny mężczyzna	Film	Książka	Imię żeńskie	Imię męskie	Potrawa

GOŚCINNOŚĆ

ZAPRASZAMY DO DOMU. ZAPRASZAMY DO STOŁU

To miła cecha przypisywana Polakom. Jesteśmy gościnni – tak myślą i tak nas postrzegają inni. Dlaczego? Bo lubimy przyjmować gości. Świadczy o tym język, utrwalone tradycją zwroty: „**czym chata bogata, tym rada**” czy „**gość w dom – bóg w dom**”. Są narody, które mówią, że „**mój dom jest moim zamkiem**”. Nie liczymy tam na wylewną gościnę. U nas jest inaczej. My otwieramy się po staropolsku; ugościmy, nakarmimy, napoimy, przenocujemy. Chętnie zapraszamy do siebie – bez znaczenia, czy to okazała willa, czy też niewielkie mieszkanie. Gdy zapraszamy do domu, stół ma uginać się od potraw, a goście nie mogą wyjść głodni. I to się podoba!

POD JEDNYM NIEBEM

Wojna – to nie historia czy film, to rzeczywistość, choć wydawało się, że taki scenariusz nigdy się nie powtórzy. Rosja Putina zaatakowała Ukrainę. Polska, cały kraj, musi zdać egzamin z gościnności. Gdy za naszą granicą wybuchła wojna, agresor wprowadził wojska na teren niepodległej Ukrainy, zaczął niszczyć kraj i zabijać niewinnych ludzi, natychmiast zaczęliśmy pomagać. Polska otworzyła granice i przyjmuje wszystkich poszukujących bezpiecznego miejsca do życia. Bezdiskusyjnie naszym obowiązkiem jest postawa humanitarna i przyzwoitość, szacunek dla potrzebujących pomocy i troska o ich dobro.

Pomyśl o działaniach doraźnych z pierwszych dni wojny. Czy my, Polacy stanęliśmy na wysokości zadania, czy zrobiliśmy wystarczająco wiele, by pomóc na przywitaniu? Fakt, od przybywających do nas gości z Ukrainy usłyszeliśmy niekończące się podziękowania i wyrazy wdzięczności – to było bardzo miłe.

PIERWSZY KROK

Stwórzcie zestaw cech, które waszym zdaniem oznaczają „gościnność”. Porównajcie swoje zestawienia. Porozmawiajcie o każdym punkcie, wyjaśnijcie, jak je rozumiecie. Pamiętajcie o dwóch punktach widzenia: gość – gospodarz.

NOWE MIEJSCE

W przyszłości nasz kraj będzie zobowiązany zapewnić wszelkie prawa gościom z Ukrainy, którzy zdecydują się zostać w Polsce na dłużej lub na stałe. Jak zapewnić godne warunki życia ogromnej grupie ludzi już nie w gościnie, ale urządzającym się w nowym, swoim miejscu? Co powinni zrobić rządzący, co jest w rękach każdego z nas, by nowi sąsiedzi czuli się tu dobrze, by nasze relacje układały się jak najlepiej, by czuli się tu jak u siebie? By nie było już „my” i „wy”, a „MY”, po prostu, razem, na równych prawach, wspólnie, u siebie.

Pomyśl o rozwiązaniach systemowych. Najmłodszy, ty też, bez własnej woli zostali wciągnięci w wojenne realia. Nie da się uciec od tego doświadczenia. Dlatego nie uchylaj się myślenia na „dorosłe” tematy.

Zastanów się ogólnie, na czym polega mądra i odpowiedzialna pomoc humanitarna i gościnność w dramatycznych warunkach.

NOWE PRZYJAŹNIE

W każdej szkole, w każdej klasie, na każdym podwórku pojawią się nowe koleżanki i koledzy z Ukrainy. Wśród nich są dzieci mówiące doskonale po polsku, niektórzy mówią słabo, inni nie porozumiewają się w ogóle w naszym języku. Wszyscy niespodziewanie, w trudnych okolicznościach musieli porzucić swój dom, rodzinę, przyjaciół, kraj. Musimy przyjąć ich jak najlepiej.

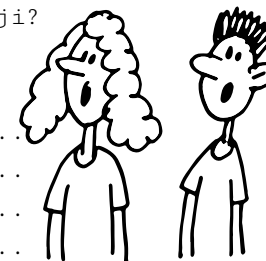
Otwórz się na nowe relacje, znajomości, przyjaźnie. Zaczynaj od eksperymentu myślowego. Uruchoom wyobraźnię i zadaj sobie kilka pytań. Poważnie i szczerze odpowiedz sobie:

Jak ja czułabym/czułbym się w takiej sytuacji?

Czego bym oczekiwała/oczekiwał?

Co byłoby mi potrzebne?

.....
.....
.....
.....

Niech ta rozmowa ze sobą będzie dla ciebie najlepszą, praktyczną lekcją empatii. Niech dzięki tobie nowi koledzy nie będą sami w trudnym dla nich czasie. Daj im ciepło i wsparcie, oni dadzą ci wiele od siebie.

HARCERSTWO

SZKOŁA LIDERÓW

Związek Harcerstwa Polskiego (ZHP), społeczny ruch wychowawczy, narodził się w 1910 roku. Historia harcerstwa jest powiązana z historią Polski – okresami zniewolenia i wolności. Idea ruchu bazuje na służbie, braterstwie i samodoskonaleniu się. Świetny pomysł na aktywne dzieciństwo i młodość, lekcje wychowawcze nie w szkolnych ławkach, ale w życiu, w działaniu. Ani zuchy, ani harcerze nigdy się nie nudzą, zawsze są w akcji. Wspólnie można się dobrze bawić, uczyć życia i jeszcze pomagać innym. Dobre doświadczenie przydaje się w dorosłym życiu. Wiele osób, którym chce się zmieniać świat, ma za sobą okres aktywności w harcerstwie. Być może ich drogowskazem jest przesłanie, które własnym przykładem przekazywał podopiecznym Aleksander Kamiński – działacz ZHP, współtwórca Szarych Szeregów, autor „Kamieni na szaniec”, wychowawca młodzieży – by zawsze być **dzielnym i różnić się pięknie**.

ZDOBĄDŹ SPRAWNOŚĆ

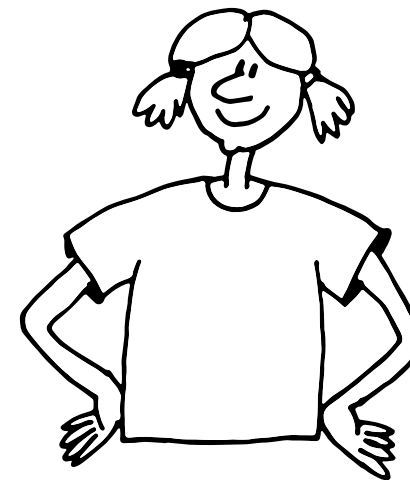
Harcerki i harcerze zdobywają doświadczenie w akcji. Odkrywają swoje zainteresowania i zdolności, doskonalą praktyczne umiejętności, sprawdzają się w działaniu. Lista sprawności harcerskich jest bardzo długa i różnorodna – każdy może wybrać dla siebie kierunek rozwoju i aktywności bliskie sercu. Wybór jest bogaty, a do wyboru sprawności: samarytańskie, przyrodnicze, wyrobienie harcerskie, kucharskie, finansowo-ekonomiczne, kwatermistrzowskie, terenoznawcze, krajoznawcze i turystyczne, łącznościowe, językowe, naukowe, sportowe, artystyczne, społeczne i obywatelskie, komputerowe, wspierające wychowanie duchowe i religijne, hobbyistyczne.

Znajdź w internecie pełną listę sprawności. Szybko, intuicyjnie wybierz te, które chciałabyś/chciałbyś zdobyć. Pomyśl, dlaczego te, a nie inne. Każdemu co innego gra w duszy, bo każdy z nas jest inny. Warto rozwijać zainteresowania zgodnie ze swoimi predyspozycjami, podążać przez życie zgodnie z własną naturą. Może właśnie wytyczyłaś/wytyczyłeś swoją ścieżkę rozwoju w przyszłości? Może to twoja droga? A może dodasz do listy inne sprawności, szczególnie bliskie twojemu sercu? W czym jesteś dobra/dobry? Co jest twoim żywiołem? Gdzie jest twoja nisza?

POMOCNA DŁOŃ

Harcerze pomagają, jak mogą. Zawsze i wszędzie są tam, gdzie potrzebna jest pomoc. Ostatnio ruszyli z pomocą – jak sami mówią, podejmując służbę – dla uchodźców z Ukrainy, milionów ofiar rosyjskiej agresji, ludzi szukających schronienia. Od pierwszych dni inwazji na Ukrainę harcerze tworzyli sztaby pomocowe, działali na granicy, na dworcach, w punktach recepcyjnych. ZHP otworzyło swoje szeregi dla dzieci i młodzieży przybywających z Ukrainy i zaprosiło do wspólnego działania.

Czy należysz do harcerstwa, czy nie, możesz przyłączyć się do działania, zaangażować się i pomagać. Szczególnie w sytuacjach kryzysowych, gdy obowiązuje zasada „wszystkie ręce na pokład”, każda para rąk jest na wagę złota. Twoja też.

WSPÓLNE ŹRÓDŁO

Ruch społeczny i pedagogiczny, zwany skautingiem (z ang. scout – zwiadowca), rozwija się na świecie od początku XX wieku, a twórcą zasad i metody wychowawczej młodzieży był Robert Baden-Powell, brytyjski wojskowy. Dziś na całym świecie działa ponad milion drużyn skautowych. Polskie harcerstwo jest odmianą skautingu, w Ukrainie działa Płast, czyli Ukraińska Organizacja Skautowa. Harcerze i płastuni, harcerki i płastunki w podobny sposób szlifują swoje charaktery, pełniąc służbę.

PIERWSZY KROK

W obu krajach działają podobne organizacje zrzeszające dzieci i młodzież. Czy macie doświadczenia ze skautingiem? Jeżeli tak, to co je różni? Które metody wychowawcze tu i tu są podobne? Dotrzyjcie do spisu sprawności skautowych w waszych krajach. Ustalcie, które są wam najbliższe. Czy wasze wybory są podobne? Podyskutujcie, czy metoda nauki i rozwoju przez przykład, w działaniu, w akcji jest skuteczniejsza niż wkuwanie na zaliczenie.

ILUSTRACJE KSIĄŻEK DLA DZIECI

POLSCY ILUSTRATORZY KSIĄŻEK DLA DZIECI SĄ ZNANI NA ŚWIECIE

Na najważniejszych międzynarodowych targach książek dla dzieci, które odbywają się co roku w Bolonii, polscy ilustratorzy otrzymują prestiżowe nagrody. Nie bez powodu. Ich prace są po prostu wspaniałe. Otwierają świat, ożywiają wyobraźnię, zapraszają w krainę magii. Ich dzieła doceniają wydawcy i czytelnicy, kochają adresaci, czyli dzieci. Polska szkoła ilustracji dla dzieci ma długą tradycję. Jan Marcin Szancer, Józef Wilkoń, Janusz Grabiński, Bohdan Butenko to klasycy. Dziś w ich ślady idą młodzi twórcy – Katarzyna Bogucka, Marianna Oklejak, Jan Bajtlik, Marianna Sztyma, Agata Dudek, Ola Cieślak, Karol Banach, Dawid Ryski i wielu innych. Od graficznej jakości książek dla najmłodszych zależy ich gust w przyszłości, to książki dzieciństwa kształtują naszą wrażliwość na otoczenie, poczucie piękna. Możemy być spokojni o następne pokolenia. Wystarczy kupować, oglądać i czytać – wybór prawdziwych dzieł sztuki na półkach (również w księgarniach internetowych) z książkami dla najmłodszych jest imponujący.

ZŁY GUST

Uwaga na graficzne potworki. Jest ich co niemiara. Omijaj je szerokim łukiem.

PIERWSZY KROK

Zróbcie przegląd domowej biblioteki. Może znajdą się tam książki znane każdemu z was? Porozmawiajcie, które ilustracje wam się podobają. Ciekawe, czy macie podobny gust? Zastanówcie się, jakiego typu ilustracje trafiają do was, które otwierają waszą wyobraźnię. Może zrobicie ranking najpiękniejszych?

WBREW ZASADOM

Ponoć o gustach się nie dyskutuje. Wbrew temu powiedzeniu zaproś rodziców, dziadków, kolegów i podyskutujcie o swoich upodobaniach. Jakie książki lubicie? Jakie ilustracje się wam podobają, a jakie nie? Czy macie ulubionych grafików? Ulubione techniki ilustracji? Czy widzicie różnice pomiędzy starymi ilustracjami (z okresu dzieciństwa rodziców i dziadków) a współczesnymi? Co się zmieniło? Dlaczego ilustracja ma takie znaczenie?

Stwórzcie rodzinną listę ulubionych ilustratorów wszechczasów.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

TO TRZEBA MIEĆ

Wybitne dzieło stworzyli Aleksandra i Daniel Mizielińscy – graficy i twórcy książek. Ich „Mapy” (wyd. Dwie Siostry) wydano już w milionach egzemplarzy, w wielu krajach na całym świecie. Tę wielką – formatem i formą – książkę naprawdę trzeba mieć. Nie da się od niej oderwać wzroku.

Zdobądź ją i oglądaj, poznawaj świat, baw się. Rozwijaj się i ciesz oczy.

IMIONA

MODY NA IMIONA PRZEMIJAJĄ

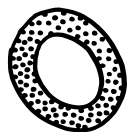
Niektóre są bardzo popularne, inne mniej, jedne stają się modne, drugie odchodzą w zapomnienie, najczęściej są proste, ale bywają i wymyślne, spotyka się zagraniczne, nie brak takich ze staropolskim rodowodem. Ostatnio rodzice najczęściej wybierają imiona Jan i Zofia. Jeszcze pięć lat temu był to Jakub (Kuba) i Julia. Przeszła już moda na Franków, Antków, Hanie czy Basie. Mniej spotyka się Andżelik, Marlen, Jessik, Sebastianów lub Brajanów. Pewnie to kwestia czasu, a pojawi się w przedszkolach fala Kazików, Zygmunatów, Jadziek i Józiek. Rodzice sięgają coraz częściej do klasyki. Tak czy inaczej, to rodzice nadają dziecku imię i wybierają na pewno najlepiej, jak się da, zgodnie z własnym gustem, często podążając za modą, nierzadko na cześć przodków. Przeważnie imię jest z nami na całe życie, buduje naszą tożsamość.

ZMIANA MARKI

Nie zachęcamy cię do zmiany imienia, jeśli je lubisz i dobrze czujesz się jako _____, to doskonale.

Ale gdyby było inaczej, jeżeli nie przepadasz za swoim imieniem, wybierz i zapisz to wymarzone. Nowe imię nie sprawi, że staniesz się kimś innym, ale na chwilę wejdziesz w odmienną rolę. Gdy wybierzesz, stań przed lustrem i kilka razy powtórz, patrząc sobie w oczy: mam na imię _____

I jak? Pasuje? Nie? To szukaj dalej.

PIERWSZY KROK

Wypiszcie imiona wszystkich członków rodziny, najbliższych przyjaciół. Czy znajdujecie wspólne brzmienia? Zabawcie się w detektywów i spróbujcie znaleźć odpowiedniki różnie brzmiących imion w obu językach (np. Andrzej – Andrij). Które imiona jednego kraju nie są tradycyjnie nadawane dzieciom w drugim? Możecie sprawdzić w internecie, które imiona są najpopularniejsze w obu krajach.

ŹRÓDŁOSŁÓW

Typowo polskie, męskie imiona mają końcówkę „sław”. Jak łatwo się domyślić, właściciel takiego imienia słaWił – coś lub kogoś. Imiona żeńskie powstają przez dodanie na końcu litery „a” – i gotowe.

Domyśl się albo poszukaj w źródłach i dopisz, co/kogo słaWią posiadacze imion:

Bogusław i Bogusława - .....

Bronisław i Bronisława - .....

Czesław i Czesława - .....

Jarosław i Jarosława - .....

Mieczysław i Mieczysława - .....

Przemysław i Przemysława - .....

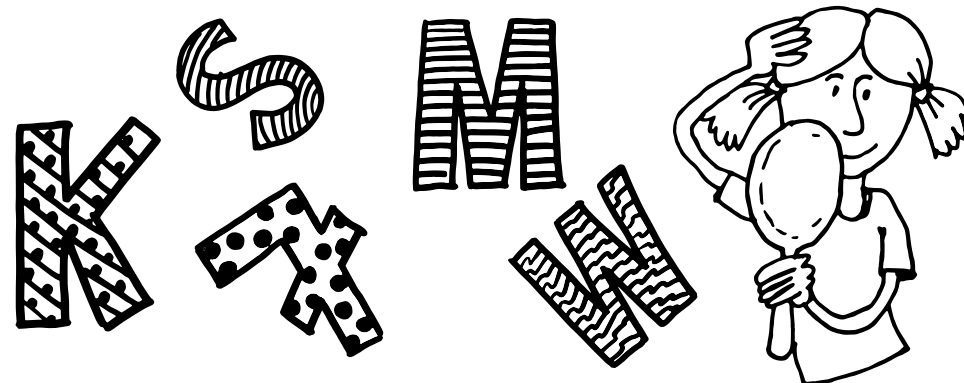
Radosław i Radosława - .....

Stanisław i Stanisława - .....

Władysław i Władysława - .....

Zbysław i Zbysława - .....

Zdzisław i Zdzisława - .....

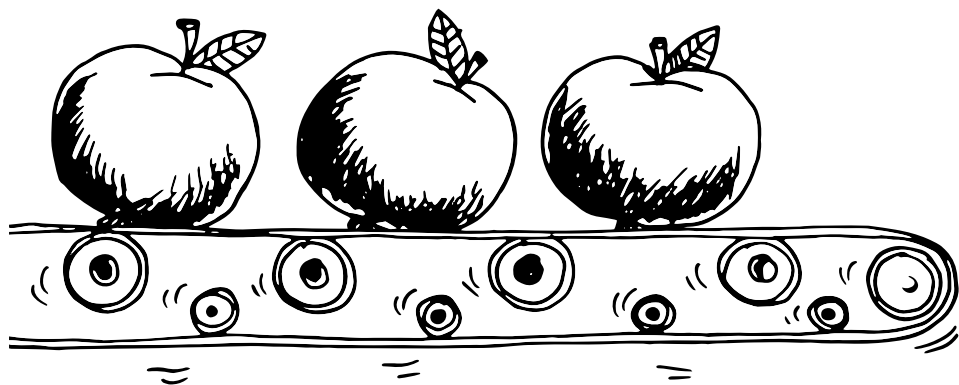
JABŁKA

NAJLEPSZE Z POLSKICH SADÓW

Chile reklamuje się jako producent najlepszych jabłek na świecie. W najdalszych zakątkach ziemskiego globu można kupić równiutkie, wypolerowane jabłka. Przejechały 100 tys. mil morskich i kuszą klientów naklejką „Made in Chile”. A obok w skrzynkach mogłyby kusić nasze – pyszne, świeże, soczyste, pachnące. Najlepsze, ale trzeba światu o tym opowiedzieć, tak jak robi to Chile. Jabłka to nasza specjalność. Najbardziej znane są z grójeckich sadów. Ale kto o tym słyszał za granicą? Promujmy polskie jabłka na świecie, lecz także w Polsce – w szkołach, w firmach, organizując akcje na rzecz zdrowego życia. Jabłka mają same zalety – są tanie i zdrowe, bo pełne witamin. I naprawdę smaczne. Podobno zjedzenie jednego jabłka dziennie przedłuża życie! Te owoce mają widać moc. A gdyby jeszcze uruchomić krajowy program odnawiania starych odmian, dopiero byłby przebój.

REKONESANS

Namów rodziców lub dziadków na sentymentalną podróż w krainę starych odmian jabłek, dawnych nazw i smaków. Rozmarzą się, gdy wspomną smak pierwszych papierówek, słodkie kosztele, kronselki, koksy, prawdziwe malinówki. Każda odmiana była inna – jabłka charakterystycznie pachniały, smakowały, można było wybrać swoje ulubione. Nie to, co te przemysłowe odmiany, które się nigdy nie marszczą, nie psują, ale nie pachną i nie mają smaku. Może uda wam się kupić i wspólnie skosztować jabłka starych odmian? Najłatwiej na nie trafić na targach, od działkowców.

PIERWSZY KROK

Wybierzcie się wspólnie do pobliskiego warzywniaka albo na lokalny targ. Kupcie kilka jabłek różnych odmian i zróbcie jabłkową degustację. Czy wszystkie smakują tak samo? Wybierzcie ulubione. Czy ukraińskie jabłka smakują tak samo? Jakie owoce są najpopularniejsze w Ukrainie? Może wspólnie wymyślicie pomysł na owocowy biznes?

POMYSŁ NA BIZNES

Od lat eksportujemy surowe, nie przetworzone jabłka. Niedawno pojawiły się tłocznie soku z jabłek i producenci modnego ostatnio napoju – cydru (takie piwo/wino z jabłek).

Wymyśl, co można robić z jabłek, żeby wszyscy wszędzie chcieli to kupować, żeby oszaleli na tym punkcie, jak na myśl o coli.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

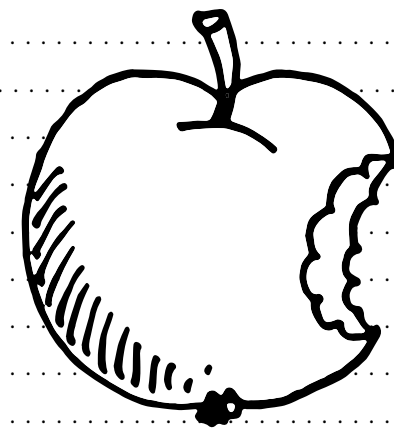
.....

.....

.....

.....

.....

Każdy pomysł jest dobry!

JĘZYK POLSKI

ŁAMAŃCE JĘZYKOWE. POLSKI NIE JEST ŁATWY

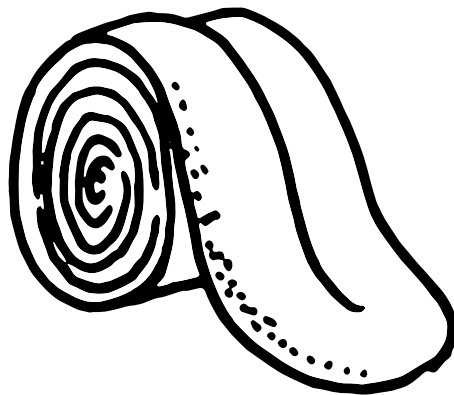
A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają.

Mamy swój język. Wiedział to już Mikołaj Rej. I jest. Język polski. Żółć. Łódź. Chrząszcz, który brzmi w trzcinnie. Szczypczyki. W filmie Brzęczyszczkiewicz, a na arenach sportowych gwiazdy – Błaszczkowski i Włoszczowska. Różne słowa, różne pułapki językowe, jedyne takie litery, głoski. Dla większości cudzoziemców nie do wymówienia. Język polski, dla nas naturalny, wyspany z mlekiem matki, miło brzmiący, uważany jest za jeden z najtrudniejszych języków świata. Jego trudność wynika z wielości spółgłosek i nielicznych samogłosek w zasobie dźwięków, co powoduje przewagę spółgłosek w każdym wyrazie /słowie/. W dodatku mamy dużo spółgłosek sycząco-szeleszczących (Jak ma to wymówić cudzoziemiec? Litości!): s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż, ś, ź, ć, dź – aż 12! Jeżeli do tego dodać samogłoski nosowe ę i ą, którymi dysponujemy jako jedyni Słowianie, to może łamać się nasz język nie tylko obcokrajowcom. Mowa polska jest zasobna w odcienie znaczeń słów i form gramatycznych. Może być piękna i bogata albo brzydka i uboga w zależności od tego, kto i jak się nią posługuje.

WSPÓLNOTA JĘZYKOWA

Nikt nie wybiera sobie języka ojczystego – rodzi się człowiek i słowo po słowie opanowuje mowę otoczenia. Poznaje świat i kulturę, czyta pierwsze słowa, składa zdania – i tak język tworzy wspólnotę. Polski jest naszym pierwszym językiem, ale uczy się też innych, a inni uczą się polskiego.

Znasz kogoś, kto nauczył się języka polskiego, bo chciał? Wzruszające, nie uważasz? Wsłuchaj się, doceniaj, zauważaj oryginalne zbitki, kalki z jej/jego ojczystego języka. Pomagaj, wspieraj, ale nigdy nikogo nie pesz, gdy popełnia błędy.

WYMYŚLANIE WYZWAŃ NAJ...

Najdłuższe słowo

Słowo, które ma najwięcej spółgłosek

Słowo najbardziej szeleszczące

Słowo, które ma najwięcej polskich liter (tych tylko naszych), czyli najbardziej polskie słowo

Na jakie litery nie zaczynają się polskie słowa

Najładniej brzmiące

Najbardziej ulubione słowo

Najtrudniejsze do wymówienia zdanie

Wypisz jak najwięcej trudnych słów. Gdy spotkasz obcokrajowca, zrób mu/jej egzamin z polskich łamańców językowych.

PIERWSZY KROK

Jak uważacie, czy nasze języki są podobne? Czy rozumiecie się nawzajem? Poznajcie litery obu alfabetów, poćwiczcie zapisywanie prostych słów. Pobawcie się różnymi słowami. Znajdźcie te, które brzmią tak samo w obu językach i te, które są zupełnie inne. Łamcie języki, wypowiadając najtrudniejsze słowa.

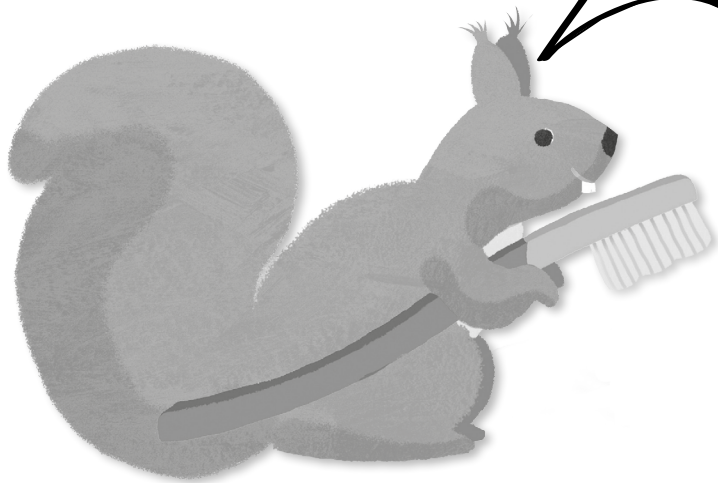
KLUB WIEWIÓRKA

ZDROWE NAWYKI NA CAŁE ŻYCIE

Kto nie był w Klubie Wiewiórka? Każdy był. Wiewiórka łączy pokolenia. Pamiętają ją dziadkowie, rodzice i ty. Od pokoleń Polski Czerwony Krzyż z Wiewiórką instruuje, jak dbać o zęby. Dwa razy dziennie z góry na dół, z prawej, z lewej, góra, dół. Ruch posuwisto-zwrotny. Potem język. Kilka minut. Zwykła szczoteczka albo elektryczna. Pasta z fluorem odpowiednia dla wieku. Nie jemy wieczorem po myciu zębów. Płuczemy usta wodą po każdym posiłku. Gdyby świat był idealny, to Klub Wiewiórka byłby aktywny w każdej szkole, każde dziecko znalazłoby zasady dbania o higienę jamy ustnej, każdy uczeń miałby zapewnioną opiekę dentystyczną. Marzenie! Dobrze by było, bo póki co, panuje epidemia próchnicy wśród polskich dzieci. 85% 6-latków i 95% 18-latków ma próchnicę. Wiewiórka ma przed sobą cywilizacyjną misję.

MISJA

Dorysuj Wiewiórcę jakiś przekonujący przekaz. Co mówi? Jak zachęca do dbania o zęby? Może przekazuje nam bardziej uniwersalne przesłanie?

SKORUPKA ZA MŁODU

Przyswojone w dzieciństwie nawyki zostają na całe życie. To ważne, gdy chodzi o sprawy podstawowe, jak mycie zębów czy bezpieczne poruszanie się po drodze. Ale to nie wszystko. Dla dobrej przyszłości wszystkich ludzi na Ziemi istotniejsze jest wpajanie od najmłodszych lat uniwersalnych postaw i wartości. Najważniejsze to dobro i myślenie o innych. Wśród nich:

- szacunek dla każdego człowieka i istoty żywej,
  - przestrzeganie zasady, by nie robić drugiemu, co tobie niemiłe,
  - stawanie w obronie słabszych,
  - pomoc potrzebującym,
  - niemarnowanie jedzenia,
  - segregowanie odpadów, oszczędzanie energii i wody,
  - myślenie o przyszłości Ziemi,
  - codzienne stosowanie słów: proszę, przepraszam, dziękuję, bez limitu,
  - bycie życzliwym i uśmiechanie się na co dzień,
- -----

Czego, twoim zdaniem, należy uczyć od małego? Jakie nawyki i zachowania mogłyby być wpajane od dziecka? Zaproponuj tematy ważne dla młodego człowieka w przyszłości. Zakres tematów bez ograniczeń.

PIERWSZY KROK

Czy w waszych szkołach prowadzone są zajęcia/akcje na rzecz wypracowywania zdrowych nawyków? Nie chodzi tylko o zdrowe zęby, ale o edukację w każdej dziedzinie. Możecie zastanowić się, czego chcielibyście uczyć się w szkołach poza programem, co przydałoby się wam w praktycznym życiu. Porozmawiajcie szerzej o szkole, o tym, czego się uczycie, czego chcielibyście się uczyć. Może wspólnie stworzycie obraz szkoły marzeń?

MIKOŁAJ KOPERNIK

ZATRZYMAŁ SŁOŃCE. RUSZYŁ ZIEMIĘ

Był Polakiem czy Niemcem? Mężczyzną czy kobietą? Chrześcijaninem, a może nie? Czy to ważne? Czy takie pytania w świetle nauki o świecie w ogóle mają sens? Był geniuszem, wybitną postacią swoich czasów, rewolucjonistą naukowym, wielokulturowym Europejczykiem. Studiował astronomię, prawo i medycynę. Był nie tylko astronomem, lekarzem, ale również zajmował się ekonomią i strategią wojskową. Znany z przełomowego dla wiedzy o wszechświecie, obalenia obowiązującej teorii i konsekwentnej obrony koncepcji heliocentrycznej w dziele „O obrotach sfer niebieskich” z 1543 roku – to on zatrzymał Słońce i ruszył Ziemię. Kopernik, co niejednego zaskoczy, odkrył i opisał bazową naturę – pieniądź gorszy wypiera lepszy – uniwersalne prawo, które sprawdza się do dziś, nie tylko w odniesieniu do pieniędzy. Pamiętajmy o Koperniku. To ważna postać.

ZADZIWIENIE

Obserwujesz świat. Rozejrzyj się i zastanów, gdzie w naszym współczesnym życiu pieniądź lepszy przegrywa z gorszym? Czy to cię dziwi? Czy to dobrze? Jak na to reagować? Czy tak będzie zawsze i wszędzie? Jak myślisz dlaczego? A może to prawo dotyczy też innych obszarów życia, postaw społecznych? Zauważasz takie zjawiska?

PIERWSZY KROK

Poszukajcie w internecie strony Centrum Nauki Kopernik, nazwanego tak na cześć tego słynnego naukowca. Może znajdziecie też i inne instytucje zajmujące się popularyzacją nauki? Może uda się Wam odwiedzić (choćby wirtualnie) najbliższe centrum nauki? Róbcie wspólnie doświadczenia. Zastanówcie się, co wam w duszy gra – gdybyście mieli zostać naukowcami, to w jakiej dziedzinie? Podyskutujcie też o wolności nauki i poglądów, a także o cenzurze nakładanej na fakty.

CZY TO SIĘ MIEŚCI W GŁOWIE?

Dzieło „O obrotach sfer niebieskich” przez ponad dwieście lat (prawie do połowy XIX wieku!) było na indeksie ksiąg zakazanych. Widać Kościół katolicki uznał, że prawda zagraża światu. Nauka i postęp nie miały lekko, ale...

Czy przychodzą ci na myśl współczesne przykłady z życia wzięte, gdy pokazywanie stanu faktycznego, mówienie prawdy, dawanie świadectwa, grozi konsekwencjami, z długoletnim więzieniem łącznie? W jakich krajach takie praktyki są stosowane? Komu, w jakich okolicznościach takie manipulacje, przekłamywanie, cenzura są przydatne? Może napiszesz/narysujesz, w dowolnej formie przygotujesz manifest sprzeciwu: nie ma zgody na zatajanie prawdy, na fałszowanie faktów, na kłamstwo czy manipulacje. NIE!

KWESTIA

Gdyby Kopernik żył teraz, mieszkałby w województwie kujawsko-pomorskim. Jego rodzinny Toruń, jako jedno z niewielu polskich miast, ma zachowany autentyczny, średniowieczny układ ulic i domy. Zachował się także dom Koperników, gdzie prawdopodobnie urodził się uczony

Wczuj się i zastanów: czy uczony czułby się w Toruniu jak u siebie? Co ciekawego Mikołaj Kopernik mógłby obecnie powiedzieć światu? Czy odkryłby coś nowego? A może zachwyciłby się współczesną techniką? Wyobraź sobie rozmowę z nim. Gdziekolwiek jesteś, możesz wybrać się na wirtualny spacer po Muzeum Mikołaja Kopernika, zwiedzić jego dom, poczuć klimat sprzed wieków.

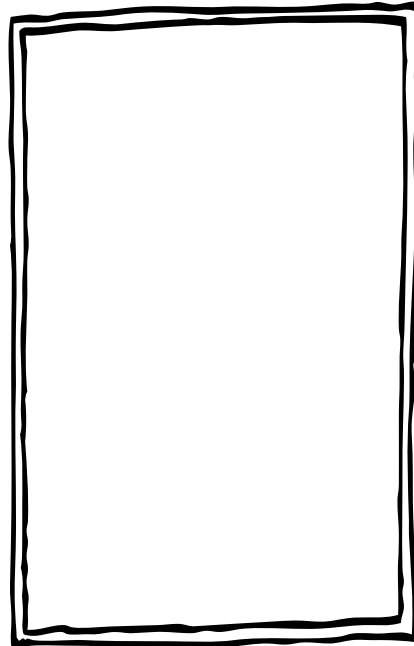
JANUSZ KORCZAK

ODDAŁ ŻYCIE DZIECIOM

Pedagog, pisarz, lekarz, wychowawca, opiekun, inspirator. Zobaczył w dziecku człowieka. Obalił współczesne mu poglądy i schematy pedagogiczne na temat dzieci. Był ich przyjacielem. Nauczał szacunku do nich i walczył o ich prawa. Stary Doktor, bo tak był nazywany, uważał, że **dobry wychowawca nie wtłacza, a wyzwala, nie ciągnie, a wznosi, nie ugniata, a kształtuje, nie dyktuje, a uczy, nie żąda, a zapytuje**. Autorską, opartą na partnerstwie, pedagogikę zaczął wdrażać jako dyrektor żydowskiego Domu Sierot w Warszawie – jeszcze przed I wojną światową. Tu zrodziły się nowatorskie pomysły pedagogiczne. Uczył dzieci samorządności i współodpowiedzialności. Jego podopieczni wydawali gazetę, opiekowali się młodszymi, kolegami, w dziecięcym sądzie oceniali zachowanie nie tylko rówieśników, lecz także wychowawców. Ten niezwykły człowiek, jak nikt inny, traktował dzieci serio, twierdził, że „**Nie ma dzieci, są ludzie**.” I kochał je ponad wszystko. Czyż to nie piękna wizja nauczyciela i wychowawcy?

WZÓR MENTORA

Wypisz cechy takiego nauczyciela, który jest z tobą, a nie na równoległej ścieżce. Który cię rozwija, a nie hamuje. Może masz takich nauczycieli wokół siebie? Nawet gdy ideał jest na razie wyłącznie na liście twoich marzeń, nie trać nadziei. Wyobraź sobie mistrza. Opisz cechy jej/jego charakteru, narysuj tę postać. Spotkacie się kiedyś na pewno na wspólnej drodze.

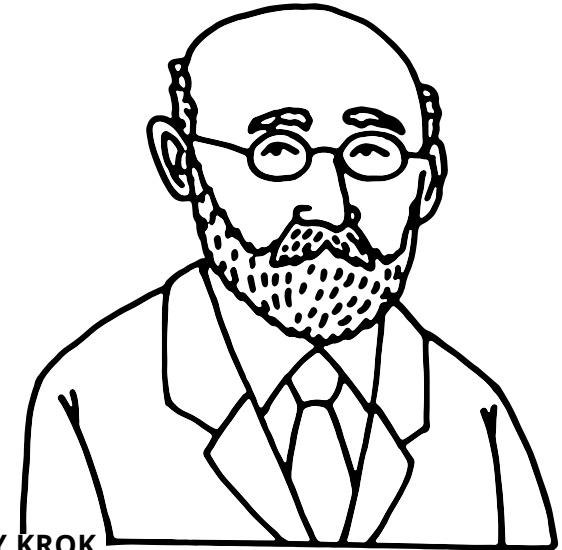
PIERWSZY KROK

Znajdźcie w internecie cytaty autorstwa Janusza Korczaka. Korzystając z tłumacza Google przetłumaczcie je na język ukraiński i porozmawiajcie, jak trafnie myśli Starego Doktora trafiają wam do przekonania. Przyznajcie każdej mądrości gwiazdki, np. od jednej do sześciu.

GAZETA

Janusz Korczak wydawał wyjątkową gazetę, eksperymentalny tygodnik „Mały Przegląd”, redagowany przez dorosłych, ale wypełniany tekstami, których autorami były dzieci żydowskie i polskie. „Najważniejszą wartość mają listy, w których ktoś pisze, czego nie może powiedzieć rodzicom albo nie wolno powiedzieć w szkole. To, o czym dzieci mówią między sobą, a teraz mają możliwość szczerze powiedzieć, bez wstydu i strachu, że je wyśmieją” – tak twierdził o materiałach. Wielu wybitnych polskich pisarzy swe pierwsze utwory drukowało w „Małym Przeglądzie”.

Czy przyszło ci kiedyś do głowy, żeby zrobić gazetę? Gazetę o klasie, o szkole, osiedlu, o hobby, o tym, co cię interesuje? Co prawda możesz pisać bloga w internecie, to super pomysł, ale to nie to samo. Przyciągnij dziennikarzy-amatorów, kolegów, sąsiadów do współpracy i róbcie gazetę. Może okaże się, że trafiliście w niszę i macie wielu czytelników. Wszystko zależy od pomysłu i jakości wykonania.

KROWY NA PASTWISKACH

CZY TO NIE MALOWNICZE?

Jak wygląda krowa? Każdy wie. Już wkrótce, być może, na to pytanie nie padnie oczywista odpowiedź. Coraz rzadziej możemy i nie wiadomo, jak długo jeszcze będziemy mogli oglądać czarno-białe, łaciate lub czerwone krowy, pasące się przy drogach. Widok malowniczy i w jakiś sposób wzruszający, kojarzy się z wiejskim krajobrazem. Krowa, klasyczny, wdzięczny obiekt, uwieczniony na ludowych makatkach i obrazach znanych malarzy. Dzięki ich dziełom mamy wyobrażenie, jak to przez wieki pastuszkowie w zgrzebnych szatach pędzili je na pastwiska, poili u brodu, pasali, patrząc tęsknie w niebo (nie było smartfonów) albo przysypiając pod miedzą. Krowy cały dzień pasły się leniwie, skubiąc trawkę, przeżuując i polegując. Sielski obrazek. Dziś chyba nikt już nie ma jednej krowy. Kilka krow to też kłopot. Liczy się skala zysku, a dobry wynik zapewniają tylko wielkie hodowle. Zautomatyzowane hale, krowy w boksach po horyzont. Kto się zastanawia, że dzisiejsze żywe fabryki mleka nie widziały nigdy nieba? Zaszła zmiana.

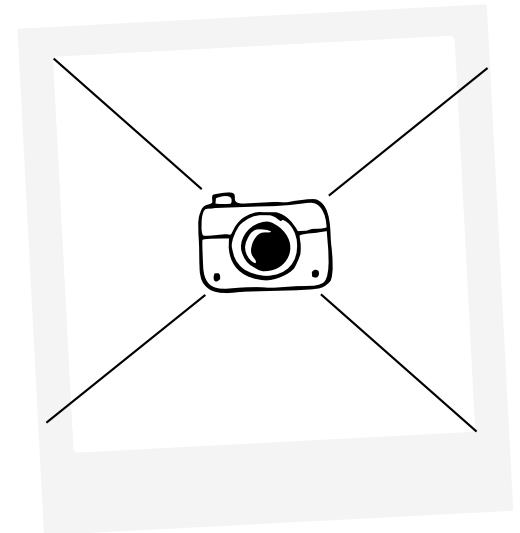
PIERWSZY KROK

Porozmawiajcie o jedzeniu mięsa. Jak wyglądają wasze codzienne jadłospisy? Pomyślcie wspólnie nad tematem wegetarianizmu z punktu widzenia własnego zdrowia, ocieplania klimatu i dobrostanu zwierząt. Temat jest ważny i poważny.

DOKUMENTACJA

Podróżujesz po Polsce? Wypatruj krow. Zobaczysz jakąś? Zrób zdjęcie – to krowa czy biały kruk (synonim rzadkiego zjawiska)? Wklej TU. Wrzuć na Instagram. Czas je uwiecznić, zanim wszystkie zostaną zamknięte w przemysłowych oborach.

Możesz też poszukać dzieł malarzów graficznych, na których twórcy utrwaliли krowy dla potomnych. Poszukaj dzieł najstarszych, również pędzla najwybitniejszych malarzy, a także tych powstających już w naszych czasach. Przyjrzyj się różnym stylom. Może sama/sam namalujesz, narysujesz krowę? Spróbuj naszkicować krowę z trójkątów (poczytaj więcej na ten temat, a dowiesz się, że taka geometryczna metoda przydaje się przy animacji).

MEM

Czy już w niedalekiej przyszłości dzieci będą pytać rodziców: skąd pochodzi mleko, jak wygląda krowa, dlaczego mleko nazywa się łaciate i dlaczego krowa nie zawsze jest fioletowa (jak ta z opakowania znanej czekolady)? Trzeba umieć odpowiedzieć.

Zrób mem, komiks, napisz wierszyk, stwórz cokolwiek, byle w roli głównej wystąpiła krowa.

UWAGA!

Albert Einstein powiedział: „Nic nie przyniesie większej korzyści ludzkiemu zdrowiu oraz nie zwiększy szans na przetrwanie życia na Ziemi w tak dużym stopniu jak ewolucja w kierunku diety wegetariańskiej”.

Nie każdy musi być ekologiem ani wegetarianinem. Nie ma przymusu. Ale warto, żeby każdy wiedział, jaki wpływ na środowisko ma przemysłowa hodowla zwierząt i jak ma się dobrostan zwierząt do humanitarnych wartości. Wystarczy poczytać i pomyśleć.

KRÓWKI CIĄGUTKI

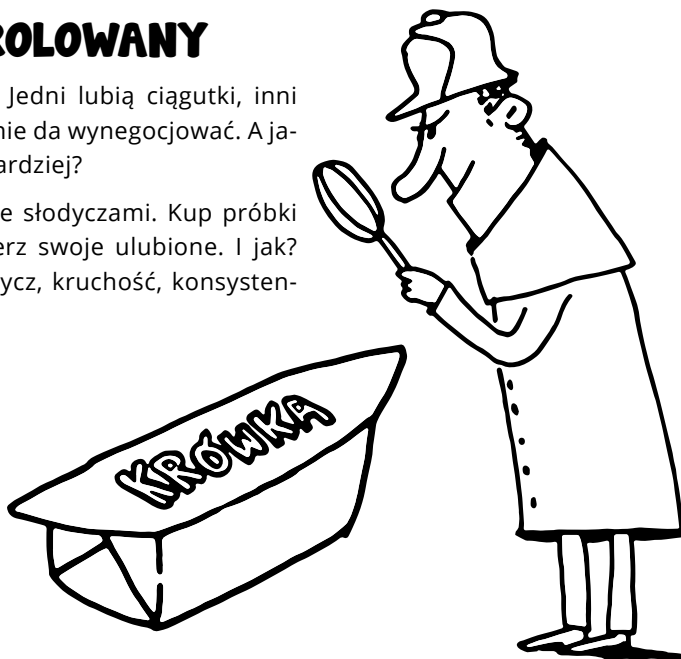
NAJSŁYNNIEJSZE TE Z MILANÓWKA

Krówki to polska specjalność. Najbardziej znane są te pierwsze, prawdziwe z Milanówka, produkowane przez rodzinę Pomorskich według starej, oryginalnej receptury od 1921 roku. Ciągące i aromatyczne, pakowane w papierki z charakterystyczną białą krówką, mają naśladowców, ale są jedyne w swoim rodzaju. Jak powstają? Wystarczą proste składniki – mleko, cukier, masło. Masę trzeba doskonale wymieszać, ostudzić, uformować, ręcznie pokroić i ręcznie zapakować w papierki. I krówki gotowe. Kto jedzie do rodziny albo do przyjaciół za granicę, z dużym prawdopodobieństwem weźmie ze sobą: kabanosy, suszone grzyby, ogórki małosolne (jak da się przewieźć), torcik wedlowski i... krówki właśnie. To charakterystyczne smaki Polski, które się pamięta, do których się tęskni, szczególnie z dala od kraju. Krówki są z nami od pokoleń, raczej się nie znudzą, a konkurencja im nie zagrazi.

ZAKUP KONTROLOWANY

Wszyscy lubimy krówki. Jedni lubią ciągutki, inni krówki kruche. Tego się nie da wynegocjować. A jakie krówki ty lubisz najbardziej?

Sprawdź. Znajdź sklep ze słodyczami. Kup próbki testowe. Spróbuj. Wybierz swoje ulubione. I jak? Oceń kształt, kolor, słodycz, kruchość, konsystencję, zapach.

PIERWSZY KROK

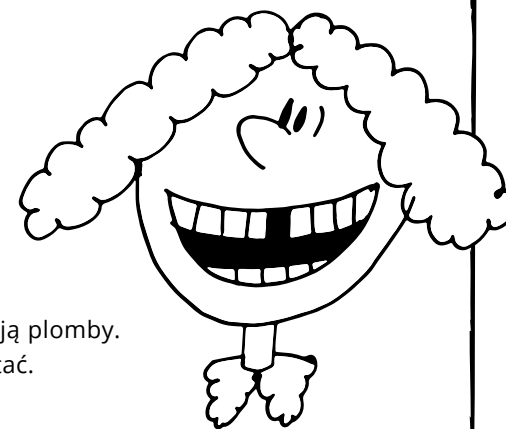
Zróbcie przegląd waszych ulubionych słodyczy. Co lubicie? Czy macie podobny smak? Jakie słodycze produkowane w waszych krajach (nie chodzi o te sprzedawane na całym świecie pod wspólnymi markami) uznawane są za dobro narodowe? Może wspólnie zrobicie jakiś pyszny, zdrowy deser?

NEW LOOK

Nasze krówki dobrze sobie dają radę. Ale czasy się zmieniają. Zaprojektuj logo albo cały papierek, opakowanie współczesnej krówki ciągutki, która robi karierę na całym świecie. Od Tokio do Nowego Jorku. Od Kapsztadu do Oslo. Która podbije serca najmłodszych klientów.

SKUTEK UBOCZNY

Krówki mają jedną wadę – wyciągają plombę. Kto ma plombę, musi o tym pamiętać.

KULTOWE FILMY

KOLEJNE POKOLENIA MOGĄ JE OGLĄDAĆ BEZ KOŃCA

Są filmy, które przemijają, i takie, które zostają. W myśli, w sercu, w mowie. Te zapadające w nas głębiej, mocniej, trafiające w zapotrzebowanie społeczne stają się kultowe. Do nich się wraca. Łączą pokolenia, tworzą pomosty porozumienia, kwestie z nich wchodzą do codziennego języka. W przedziwny, magiczny sposób, wrastają w nas. Ile ich jest? Czy jest jedna obowiązująca lista? Czy da się z góry przewidzieć, że ta kultowość zaskoczy? Nie. Końcowy efekt to suma: pomysł i scenariusz, plus kreacje aktorskie, teksty, obrazy, nastawienie i potrzeba odbiorców. Trochę przypadek, energia i historia. Miło mieć kultowe filmy w domowej filmotece, choćby wirtualnej. Każde pokolenie dodaje swoje.

DEFINICJA

Czym jest dla ciebie kultowy film?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

PIERWSZY KROK

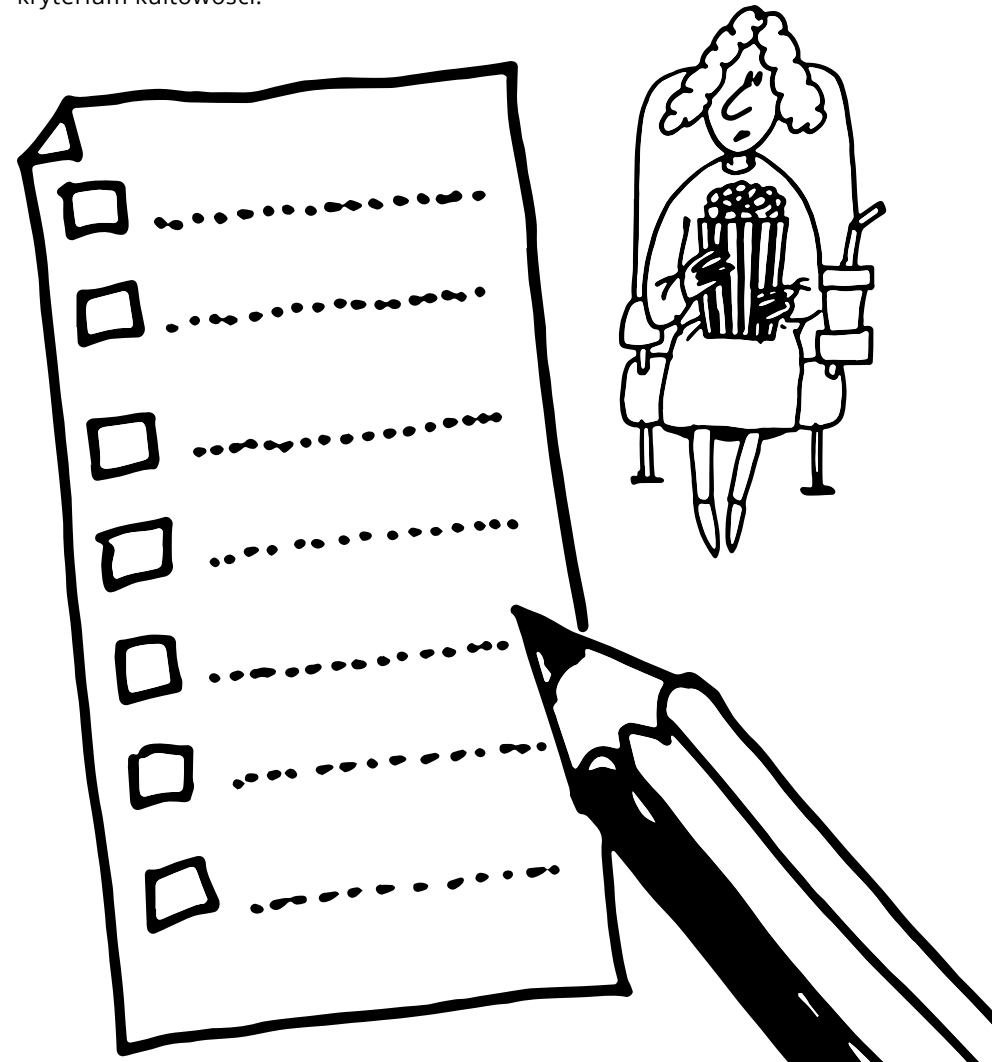
Poszukajcie w internecie waszych ulubionych filmów, seriali – polskich i ukraińskich. Możecie obejrzeć całe i/albo wybrane fragmenty. Opowiedzcie, o co chodzi, być może konteksty nie będą oczywiste. Spróbujcie wytłumaczyć, dlaczego waszym zdaniem są kultowe.

LISTA RODZINNA

Każde pokolenie ma własne typy, własną pamięć, konteksty. Wydobądź od rodziny filmowe zeznania. Im więcej pokoleń pozyskasz do współpracy, tym będzie ciekawiej.

Wspólnie obejrzyjcie kandydatów do rodzinnej listy. Ciekawe będzie nie tylko to, jakie filmy wybierze, ale również jakie odrzucicie, które nie wytrzymują próby czasu. To miejsce na międzypokoleniowe zwierzenia, listę filmów spełniających kryterium kultowości.

LODY

PINGWIN. BAMBINO. CALYPSO

Lody to jest temat. Na lato i na zimę. Ochota na lody zawsze była, ale nie zawsze było tak lodowo kolorowo i odlotowo jak dziś. Dawniej wybór mrożonych specjałów był ograniczony, co nie znaczy, że nie budziły one emocji. Po lody stało się w kolejkach. Kupowało się je na kulki w rzemieślniczych budkach, na patyku lub w wafelkach z lodówek noszonych na pasku przez lodziarzy, którzy zachęcali na cały głos (głównie plażowiczów): „Lody, lody dla ochłody”.

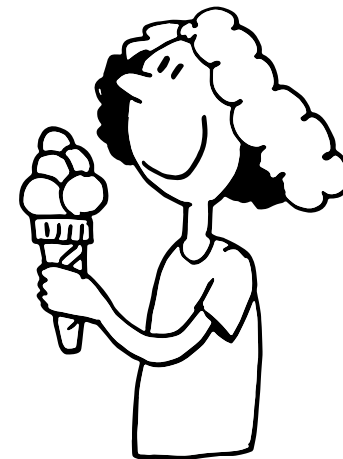
Gdy pojawiły się lody z automatu, tak zwane włoskie, to był szzał. Smaki były policzalne i klasyczne – śmietankowe (wanilii nie było), kakaowe (czekolady nie było), owocowe, ale tak ogólnie owocowe. Pistacjowe, zielonkawe o wyjątkowym, egzotycznym ówczesnie smaku, były szczytem marzeń. Dzisiaj nie ma lodów, których nie ma. Wybór ogromny – 1000 smaków, z owoców i warzyw, słodkie i wytrawne, we wszystkich kolorach tęczy, nowości tajskie i z kuchni molekularnej, a nawet dla psów. Co kto lubi.

COŚ NA DZIŚ

Czy ktoś nie lubi lodów? Chyba niemożliwe. Każdy jest więc doświadczonym, kompetentnym rozmówcą, każdy wie, co lubi.

Jakie smaki lubisz? Czy wiesz, jakie lody smakują najbardziej twoim bliskim? Przepytaj swoje towarzystwo. To też jest temat do rozmowy. Zróbcie lodową ucztę. Na jakie lody masz ochotę? Zamawiam trzy kulki lodów:

NASZE ULUBIONE SMAKI:

	1	2	3
Ja	-----	-----	-----
Mama	-----	-----	-----
Tata	-----	-----	-----
Siostra	-----	-----	-----
Brat	-----	-----	-----
Babcia	-----	-----	-----
Dziadek	-----	-----	-----
-----	-----	-----	-----
-----	-----	-----	-----
-----	-----	-----	-----
-----	-----	-----	-----
-----	-----	-----	-----
-----	-----	-----	-----

RECENZJA KULINARNA

Okazuje się, że kręcenie lodów (lody kręci się w maszynkach) może być pasją. Wielu pasjonatów idzie w ślady rzemieślników sprzed lat i zajmuje się produkcją lodów. Szczególnie popularne są lody... naturalne. Cokolwiek to znaczy, bo dla każdego oznacza to pewnie coś innego. Bez cukru? Bez barwników? W kolorach natury?

Porozmawiaj, popytaj, próbuj. Znajdź w swoim mieście ulubioną lodziarnię.

Moja ulubiona lodziarnia -----

Adres -----

Ulubiony smak -----

PIERWSZY KROK

Czy w waszej ocenie lody mają wysoką pozycję wśród deserów? Poznajcie swoje smaki, lodowe wybory. Wymyślcie „lodowy deser marzeń”. Może da się zorganizować lodową ucztę? Może wspólnie zrobicie lody domowym sposobem? Plan minimum: wybierzcie się na lody.

„LOKOMOTYWA”

NAJBARDZIEJ ZNANY POLSKI WIERSZ DLA DZIECI

Nagle – gwizd.

Nagle – świst.

Para – buch.

Koła – w ruch.

Najpierw – powoli – jak żółw – ociężale,

Ruszyła – maszyna – po szynach – ospale.

Genialny tekst o lokomotywie, autorstwa Juliana Tuwima, gra w pamięci i dźwięczy w uszach kilku pokoleń Polaków. Wiersz w niezliczonych przekładach na wszystkie języki znany jest także dzieciom na całym świecie. Dynamiczny, rytmiczny, pełen dźwięków i ruchu obraz ze słów. Czytanie i słuchanie tego wiersza to czysta radość. „Lokomotywę” deklamował sam poeta, są też jej znakomite wykonania aktorskie, choćby interpretacje w wykonaniu Wojciecha Siemiona czy Piotra Fronczewskiego. „Lokomotywa” jest jak doskonała kompozycja muzyczna, tylko napisana na słowa. Jest jak „Boléro” skomponowane przez Maurice’a Ravela – posłuchaj i porównaj. Również rozkręca się powoli, a potem już gna. **I tak to to, tak to to, tak to to, tak to to!**... Klasyka.

WSPÓLNE CZYTANIE NA GŁOS

Wspólne czytanie jest ciekawsze, niż mogłoby się wydawać. Zainicjuj nowy zwyczaj. Kiedyś, po kolacji albo w deszczowe popołudnie, spróbujcie rodzinnie, razem przeczytać „Lokomotywę”. Jeżeli spodoba się zabawa z tym tekstem, potem możecie głośno czytać wszystko, co tylko chcecie: powieści, wiersze, literaturę non fiction. Nawet codzienne gazety czy podręczniki przed klasówką. Kto raz spróbuje, ten będzie do tego zwyczaju wracać. Tylko trzeba zacząć. Daj sobie i towarzystwu szansę – kup los!

UZUPEŁNIANKA-KOLOROWANKA

Narysuj i pokoloruj skład pociągu. Wypełnij 10 wagonów załadunkiem – obecnie produkowanymi towarami, przedmiotami, postaciami z naszej rzeczywistości, o których autor nie mógł pomyśleć, bo ich nie było wtedy na świecie. Nawet nie kiełkowały jeszcze w wyobraźni mu współczesnych. Jest komplet? Odjeżdżamy!

NOWA INTERPRETACJA

Być może znasz ulubione (to sarkazm, ironia, złośliwość) przez uczniów pytanie: co autor miał na myśli? Odpowiedzieć mógłby tylko autor, ale wiersze podlegają swobodnej interpretacji czytelników. Ponadczasowe utwory nabierają nowych znaczeń, otwierają się na nowe realia. A gdyby tak dokonać nowej interpretacji, poszukać znaczeń „Lokomotywy” na miarę naszych czasów? Pierwszy, ale nie jedyny trop: zagrożenia ekologiczne. Pomyśl, czego synonimem mogłaby być w obecnym świecie lokomotywa napędzana węglem? Co symbolizują ładunki transportowane wagonami? Dlaczego jej tak ciężko? Dokąd tytułowa lokomotywa tak gna po torach? Gdzie jest docelowa stacja? Przymierz się i zmierz z autorską interpretacją.

PIERWSZY KROK

Obejrzyjcie wspólnie interpretację wiersza (np. w wykonaniu aktora Piotra Fronczewskiego na YouTube). Przetłumaczcie w Google tekst wiersza na język ukraiński. Oprócz podstawowego tłumaczenia zobaczycie też zapis fonetyczny, który pozwoli wam wspólnie odczytać wiersz po ukraińsku. Zróbcie inscenizację. Będzie wesoło. Jaki jest ulubiony wiersz ukraińskich dzieci? Na pewno da się go wspólnie odczytać, a może poszukacie alternatywnej interpretacji na dzisiejsze czasy?

MAŁOSOLNE

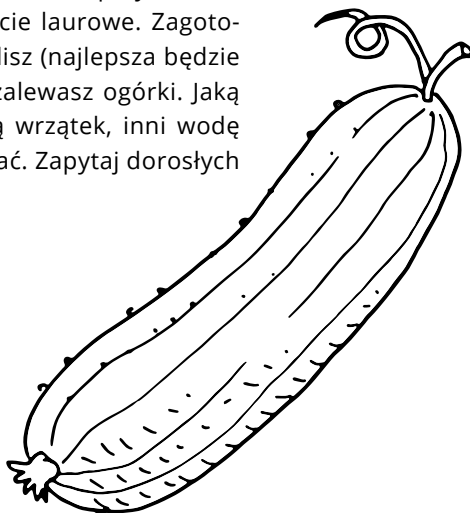
OGÓRKI OCZYWIŚCIE. NASZ POLSKI KLASYK

To polska specjalność. Za ich smakiem tęsknią Polacy mieszkający zagranicą. Tego smaku im brakuje. Ogórki to jedno, królują na polskich stołach, ale na ogórkach świat kiszzonek się nie kończy. Królową kiszzonek jest oczywiście kapusta (byle bez użycia octu!). Jest pyszna, zdrowa i ma podobno (?)... ujemne kalorie. W różnych krajach świata doceniane jest kiszenie. W Polsce znane są wyborne kiszzone pomidory z Ukrainy. Kiszonki mają same zalety, niesamowite właściwości odżywcze. Są najlepszym, naturalnym probiotykiem, dostarczają cennych witamin, regulują metabolizm, budują odporność... i są smaczne. Sukces kryje się w odpowiednich proporcjach składników – i tu znajdujemy zastosowanie dla matematyki w kuchennej praktyce.

EKSPERYMENT

Podstawowy przepis na małosolne jest banalnie prosty. Kupujesz albo zrywasz małe specjalne ogórki (nie nadają się do tego ogórki węże!), myjesz i układasz w większym słoju lub glinianym garnku. Ile ogórków – taki słój, albo odwrotnie. Między warstwy ogórków wkładasz koper – takie długie gałązki, które trzeba zgnieść albo połamać, żeby się zmieściły. Do tego obowiązkowo korzeń chrzanu, ząbki czosnku i to, co kto lubi, na przykład liść dębu, liść wiśni, chili, ziarenka pieprzu, liście laurowe. Zagotowujesz wodę z przyprawami, mocno ją solisz (najlepsza będzie sól kamienna bez żadnych dodatków). I zalewasz ogórki. Jaką wodą zalać? Są dwie szkoły – jedni biorą wrzątek, inni wodę przestudzoną. Możesz poeksperymentować. Zapytaj dorosłych i wybierz własną metodę.

Zrób próbę. Jeden słoik ogórków zalej wrzącą zalewą, drugi przestudzoną. Sprawdź, które będą szybciej gotowe do jedzenia. Czy wiesz, że jak dobrze zakręcisz słoik i poczekaś jakiś czas, to będziesz mieć własne ogórki kiszzone? Masa w nich witaminy C, a chemii – zero.

PRZEPIS

Opracuj przepis na potrawę, której składnikiem będą ogórki małosolne. Do wyboru: danie główne albo przekąska, bo deser raczej nie. Cokolwiek to będzie, trzy gwiazdki już masz.

Tu jest miejsce na twoje popisowe danie.

POSZERZANIE BAZY

Otwórz się na kiszenie i rób różne kiszonki. Będziesz zdrowa/będziesz zdrow, zaimponujesz bliskim, rzucisz na kolana gości. Szukaj przepisów, eksperymentuj. Przekonaj się, że kisić można wiele nieoczywistych warzyw. Próbuje, gdy jest pełnia sezonu na świeże warzywa, wybierz się na lokalny targ. Do kiszenia nadają się cebulki, rzodkiewki, pomidory, czosnek, buraki, cytryny... Znajdź przepisy w sieci, w starych książkach kucharskich albo eksperymentuj na własnych warunkach. Aż do perfekcji. Najważniejsze, żeby było smacznie, zdrowo będzie na pewno.

Tu jest miejsce na zapisanie najbardziej eksportowego przepisu na swoją autorską, firmową kiszonkę.

PIERWSZY KROK

Każdy kraj ma swoje specjalności. Ustalcie, jakie kiszonki – bardzo cenne dla zdrowia – są najpopularniejsze w obu krajach. Zróbcie proste laboratorium w kuchni i poeksperymentujcie z kiszeniem różnych warzyw, według różnych przepisów. Kilka dni i możecie degustować, oceniać smaki, wybrać „króla i królową kiszzonek”.

MIÓD

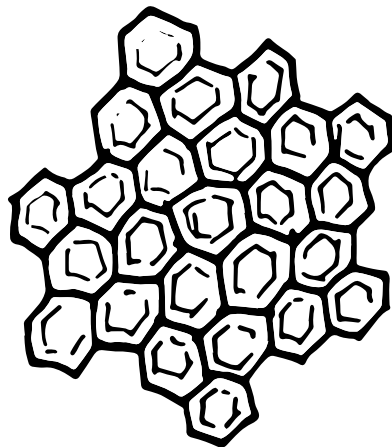
ZDROWY, SMACZNY, DOBRY NA WSZYSTKO

Lipowy, gryczany, akacjowy, wielokwiatowy, spadziowy... Od zawsze jest obecny w polskich domach, w spiżarniach, na stołach, do jedzenia i do picia, używany w zdrowiu i chorobie. O Polsce mówiło się, że to „**kraina mlekiem i miodem płynąca**”, czyli wszystkiego mamy w bród. Rzeczywiście, rajów dla pszczół, a więc lasów, urodzajnych pól, sadów i kwitnących, miododajnych łąk jest u nas pod dostatkiem. Polskie miody są znane i cenione na świecie. Mają udokumentowane lokalne pochodzenie, gwarantują smak, aromat, wartości odżywcze i lecznicze. To ważne, żeby mieć pewność co do jakości produktu. Powinien być naturalny i z czystych regionów, bez sztucznych dodatków. Z miodem mamy problem cywilizacyjny – pszczół jest coraz mniej, ponieważ giną w skażonym pestycydami, spalinami środowisku. Możemy im pomóc. Dbajmy o przyrodę, sadźmy miododajne rośliny, gdziekolwiek się da, nawet na balkonie. Wabmy pszczoły, niech robią miód.

MĄDROŚĆ LUDOWA

To mądrość zapisana w ludowych tradycjach i doświadczeniach.

Znajdź jak najwięcej przysłów, powiedzeń, cytatów o miodzie. Czy, twoim zdaniem, nadal mają dzisiaj sens?

PIERWSZY KROK

Macie wspólny, ogólnoludzki temat do przemyślenia: pszczoły i inne zapylacze są ważne, bo dzięki ich darmowej pracy mamy pożywienie. Wspólnie prześledźcie temat. Być może przyjdą wam do głowy pomysły, co można zrobić, by pomóc zapylaczom (balkon pełen kwiatów to tylko pierwszy krok). Czy macie swój ulubiony smak miodu? Gryczany, lipowy, a może akacjowy?

TEST ORGANOLEPTYCZNY

Czy wiesz, jak smakuje różne rodzaje miodu? Warto poprobować. Każdy nie tylko inaczej smakuje i pachnie, ma charakterystyczną barwę i konsystencję, ale polecany jest na inne schorzenia, bo miód ma moc profilaktyczną i pomaga w leczeniu. Spróbuj i wybierz swój ulubiony.

MIÓD	KOLOR	SMAK	ZAPACH	KONSYSTENCJA	OCENA
Akacjowy					
Gryczany					
Lipowy					
Rzepakowy					
Spadziowy					
Wielokwiatowy					
Wrzosowy					

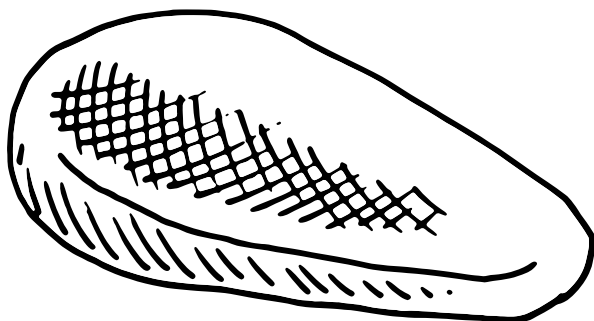

Który smakuje ci najbardziej?

MLEKO

KTO ZNA SMAK SERKA WIEJSKIEGO?

Każdy chce się odróżnić, być dumnym ze swojego. Sery też są konkurencją. Francuzi mają sery pleśniowe, Holendrzy słyną z twardych serów żółtych, Włosi z niepowtarzalnego smaku mozzarelli. A my mamy serek wiejski, jedyny taki. Kto jeszcze nie próbował, musi to nadrobić. Dawniej w każdej wsi był skup mleka. Skoro świt gospodarze wystawiali przed bramy bańki z mlekiem prosto od krowy. Mleko odbierały lokalne spółdzielnie mleczarskie, a ich oferta była prosta i podstawowa – mleko, masło, śmietana, biały ser. Dziś większość mleka pochodzi od krów hodowanych w warunkach przemysłowych. Dojenie jest w pełni zautomatyzowane, a produkcja nabiału ultranowoczesna. Wybór produktów jest niesamowicie szeroki, a na półkach ciągle pojawiają się nowe smaki. Jesteśmy mleczarską potęgą, poważnym eksporterem wyrobów mlecznych. Oprócz tego, że klienci cenią ich wysoką jakość i smak, ważne jest też, że nasze mleko uchodzi za czyste, ekologiczne.

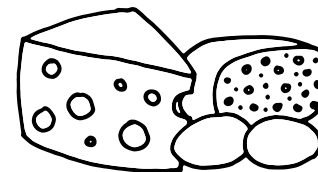

DAWNE CZASY

Spytaj dziadków, jak to było z mlekiem w dawnych czasach. Może opowiedzą ci o mleczarzach i butelkach na mleko wystawianych pod drzwiami, o akcji mlecznej w szkole, o kożuchach na mleku. Zapytaj (może wiedzą?), dlaczego kiedyś mleko zsiadało się naturalnie, a dziś z mleka UHT nie da się zrobić zsiadłego mleka? Porozmawiajcie o białych serkach w kształcie trójkąta zawijanych w gazę, permanentnym braku żółtego sera w sklepach, o jedynym dostępnym mleku w proszku (w niebieskim opakowaniu z białą kropelką) dla niemowląt i dzieci, pierwszych serkach homogenizowanych w tekturowych kubeczkach i o koktajlbarach mlecznych. Przekonasz się, że jeszcze dwa pokolenia wstecz, zaopatrzenie w nabiał spędzało sen z powiek. Porównajcie rodzinne nabiałowe realia: kiedyś i dziś.

TO LUBIĘ!

Przyjrzyj się swoim (rodzinnym) zakupom, spójrz na producentów. Nabiał, jakich marek najczęściej trafia do twojej lodówki?

Mój ulubiony nabiał to .....

Mój ulubiony serek to .....

Mój ulubiony jogurt to .....

Moje ulubione mleko to .....

Mój ulubiony żółty ser to .....

Moja ulubiona śmietana to .....

Mój ulubiony kefir/maślanka/zsiadłe mleko to .....

.....

Moja ulubiona potrawa z nabiałem w roli głównej to .....

.....

Ciekawe, czy znasz smak mleka „prosto od krowy”? Lubisz, nie lubisz?

DEGUSTACJA ALTERNATYWNA

Dyskusja o szkodliwości masowej produkcji mleka nabiera znaczenia: krowy pędzą życie są w niehumanitarnych warunkach, a gazy cieplarniane (metan) powstające w procesie hodowli przeżuwaczy, trafiając do atmosfery, przyspieszają katastrofę klimatyczną. Może można i warto zamienić mleko od krowy na wersję wege? Sprawdź, czy można zrobić „mleko” z roślin. Doświadczalnie przekonasz się, że można. Dotrzyj do przepisów i własnoręcznie wyprodukuj co najmniej trzy rodzaje zastępników krowiego mleka. Spróbuj. Czy smakuje podobnie? Które „mleko” najlepsze? Zdecyduj, czy zrobisz mały ekologiczny krok do przodu.

PIERWSZY KROK

Mleko i przetwory mleczne prawdopodobnie są elementem waszej codziennej diety (wiadomo: źródło wapnia!). Porozmawiajcie o ulubionych smakach, produktach. Ciekawe, czy robiliście kiedyś mleko z różnych roślin? Poszukajcie przepisów, wspólnie „wyprodukujcie”. Zróbcie domową degustację.

NAZWISKA

HISTORIA RODZINY W FIGUŁCE

Nosimy różne nazwiska. Szlacheckie i chłopskie, długie i krótkie, polskobrzmiące i obcego pochodzenia. Bo jesteśmy barwną mozaiką kultur. Wiele jest nazwisk biorących brzmienie od nazw rzeczy, zawodów, miejscowości, miejsca zamieszkania, nazw dni, miesięcy, zwierząt: Ogórek, Kowal, Kalisz, Zagórny, Poniedziałek, Lipiec, Zając. Najwięcej typowo polskich nazwisk ma końcówki -ski/-ska – jak Malinowski, Bajkowska. Nazwisko ma w sobie historię i energię rodu, jest nazwą wspólną dla całej rodziny, jest dziedziczone przez dzieci po rodzicach. Zwyczajowo kobiety, wychodząc za mąż, przybierają nazwisko męża. Jednak wiele decyduje się zachować oba nazwiska, np. Nowak-Kowalska. Jest prawie regułą, że dzieci dostają nazwisko po ojcu, ale można dziecku nadać dwa nazwiska – po matce i po ojcu. Po równo. Nazwisko to my. Kiedyś wystarczało, dzisiaj już nie – każdy ma swój numer zwany PESEL, ale on jest statystycznie bezduszny.

DRZEWO GENEALOGICZNE

Czy wiesz, jakie jest pochodzenie twojego nazwiska? Poszukaj informacji o przodkach. Ciekawe, do ilu pokoleń wstecz dotrzesz? Ile nazwisk należących do członków twojej rodziny uda ci się ustalić? Będziesz już o krok od drzewa genealogicznego twojej rodziny. Badanie dziejów przodków może być bardzo ciekawe.

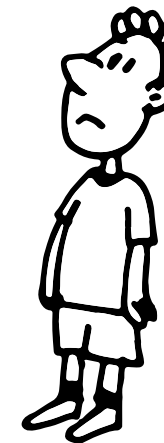

PIERWSZY KROK

Zacznijcie od swoich nazwisk. Przeanalizujcie, czy coś znaczą w bezpośrednim znaczeniu. Czy są typowe dla waszego kraju, czy może mają źródło w innej kulturze? Spróbujcie zrobić swoje drzewa genealogiczne. Opowiedzcie sobie o najbliższej i dalszej rodzinie.

Najpopularniejsze w Polsce (w wersji męskiej):

Nowak	Kozłowski
Kowalski	Jankowski
Dąbrowski	Wojciechowski
Lewandowski	Kwiatkowski
Wójcik	Kaczmarek
Kamiński	Mazur
Kowalczyk	Krawczyk
Zieliński	Piotrowski
Szymański	Grabowski
Woźniak	Nowakowski

Zastanów się, ile osób o takich najpopularniejszych w Polsce nazwiskach znasz. Czy oni znają źródło pochodzenia swojego nazwiska? Zapytaj.

NOWE SŁOWO

Najwięcej jest wśród nas Nowaków, są potomkami osób, które skądś przybyły, dołączyły do nowego środowiska, stały się „nowakami”, nowymi członkami wspólnoty. Może podobnie warto pomyśleć o ludziach, którzy przybyli do nas ze świata, żyją wśród nas – oni są współczesnymi „nowakami”. Przybysze powinni się czuć u nas dobrze, a nazywanie ich „uchodźcami” bywa stygmatyzujące. Z inicjatywą nowego słowa wystąpiła Jana Shostak, Białorusinka o polskich korzeniach. Jak ci się podoba? Profesor Jan Miodek jest „ZA”.

ANALIZA GRAFOLOGICZNA

To jest miejsce na twój podpis – taki prawdziwy, pełny, jak u notariusza – imię i nazwisko. Poproś innych domowników, aby złożyli autografy koło twojego. Na pamiętkę. Jesteście rodziną, więc przy okazji możesz zbadać podobieństwa i różnice waszych charakterów pisma i podpisów. Zawsze pamiętaj o tradycji przedstawiania się i pisania – imię zawsze jest pierwsze, a nie odwrotnie. Tak jest poprawnie i po polsku.

(miejsce na twój podpis)

PIERNIKI TORUŃSKIE

TEGO TRZEBA SPRÓBOWAĆ. NAJLEPIEJ NA MIEJSCU. W TORUNIU

Przepis na toruńskie pierniki przetrwał wieki. Ma długą historię – pierwsze wypieczone podobno ponad 700 lat temu. Oryginalna receptura jest jedną z najstarszych w Europie. Tradycja ma się dobrze, pierniki są popularne, bo pyszne, co może potwierdzać fakt, że „Toruńskie pierniki” znajdują się w pierwszej dwudziestce najlepiej rozpoznawanych marek w Polsce. Toruń szczyli się legendą o powstaniu pierników. A było to tak – Katarzyna, córka toruńskiego piekarza, przygotowywała ucztę dla króla, który miał odwiedzić miasto. Pszczoły podpowiedziały jej we śnie albo do ucha, żeby do ciasta chlebowego dodała miodu. I co? Eureka! Wypieki udały się znakomicie, a król rozślawił je w całej Europie. I tak powstały toruńskie pierniki, pachnące miodem, bo miód to podstawa! Te najbardziej znane zwane są na cześć bohaterki legendy – katarzynkami. W Muzeum Toruńskiego Piernika można się o tych miodowych ciastkach wszystkiego dowiedzieć, posłuchać niesamowitych opowieści i koniecznie wypiec swój pierniczek. Toruń jest niekwestionowaną stolicą miodowych smakołyków, ale na pierniki z marynistycznym wzorem warto skusić się w Szczecinie.

KIERMASZ TEMATYCZNY

Zorganizuj lokalne święto piernika. Piernik można zrobić samemu – to ciasto łatwo zagnieść, dlatego udaje się nawet przedszkolakom.

Wybierz okazję albo przy okazji innego lokalnego wydarzenia urządź piernikowy kiermasz. Zachęć kolegów, by każdy z nich przygotował wypiek – dowolny piernik albo pierniczki. Możecie je komuś podarować lub sprzedawać, a to, co zarobicie, zgodnie przeznaczycie na wspólny cel. Przy okazji możecie też zorganizować konkurs na najlepszy wypiek.

ZRÓB TO

Przepis na najprostsze pierniczki:

SKŁADNIKI:

- 1 kilogram mąki pszennej, żytniej (możesz wymieszać)
- 40 dkg miodu
- 40 dkg cukru jaki lubisz (ciemny, jasny albo puder)
- 1/2 kostki masła
- 2 jajka
- 2 łyżeczki sody oczyszczonej
- przyprawa do pierników (goździki, cynamon, anyż, gałka muskatołowa, pieprz)

WYSTARCZY:

- Masło roztopić na wolnym ogniu, dodać miód i cukier (ma się rozpuścić).
- Wystudzić masę.
- Dodać mąkę wymieszaną z sodą.
- Wyrobić gładkie ciasto.
- Posypać stolnicę mąką i rozwałkować ciasto.
- Wykrawać pierniczki. Mają trafić na choinkę? To jest moment, żeby ewentualnie zrobić dziurkę na nitkę.
- Upiec w temp. 160-180 st. Wystarczy kilka minut (sprawdzając, czy się nie przypiekają za bardzo).
- Udekorować według gustu i możliwości.
- Delektować w samotności lub dzielić się z bliźnimi.

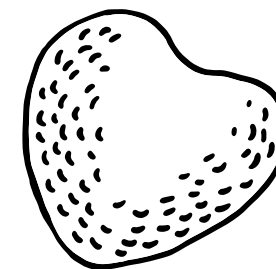
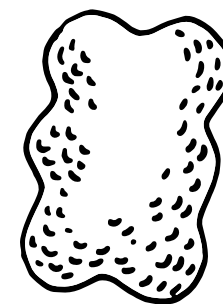
FORMY

Katarzynki, serduszka, kóteczka. Najlepsi cukiernicy mają tradycyjne formy do wypieku pierników i pierniczków. Zaprojektuj swoją pierniczkową formę. Piecz i dziel się.

PIERWSZY KROK

Czy w Ukrainie znane są wypieki podobne do toruńskich pierników? Jak smakują współczesne toruńskie pierniczki, możecie się przekonać, kupując paczkę w najbliższym sklepie. Ale możecie podnieść poprzeczkę i wspólnie zrobić domowe pierniczki według wybranego przepisu. Zadanie nie jest trudne, składniki łatwo dostępne. Nadajcie pierniczkom stosowne kształty i udekorujcie. To może być fajny prezent!

PIEROGI

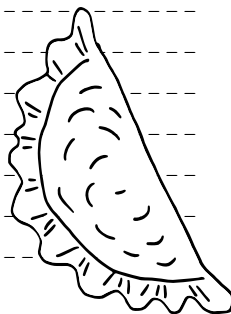
NASZA SPECJALNOŚĆ NARODOWA?

Mamy takie przekonanie, ale czy na pewno uprawnione? Z pierogów jesteśmy dumni i uważamy je za naszą specjalność. Jak to pogodzić z chińskimi pierożkami wonton, włoskimi ravioli czy tortellini, ukraińskimi warenikami? Żyjemy w kulinarnym tygł. Polska kuchnia czerpie z wielu kultur, przecież przez nasze ziemie przez wieki przeszły armie wielu narodowości. Po każdej został spadek, także kulinarny. Faktem jest też, że w różnych częściach globu, z podobnych, dostępnych składników, niezależnie od siebie, powstawały podobne przepisy na potrawy. Nikt nie ma patentu na pierogi, a nasze tradycyjne, domowe, rzeczywiście są pyszne. Łączy się z nimi legenda o cudownych modlitwach świętego Jacka, który karmił biednych pierogami.

PRZEPIS

Farsz może być różny. Sukces pierogów to ciasto. Czy masz swój niezawodny przepis? Zdobądź i zapisz TU przepis na ciasto, najpyszniejsze na świecie.

PIERWSZY KROK

Zróbcie wieczór pierogów. Każdy proponuje swoje ulubione i organizujecie pierogowe przyjęcie dla waszych bliskich. Znajdźcie przepisy, skompletujcie potrzebne składniki. Wspólnie wyrabiacie ciasto, ulepcie pierogi, ugotujcie i uczta gotowa. Możecie zrobić plebiscyt: które smakowały lepiej? (Zakład, że nie będzie zwycięzcy :)

DODAJ DO ULUBIONYCH

Twoje ulubione pierogi (przypisz im gwiazdki od 1 do 6):

Z ziemniakami i białym serem ★★★★★★

Leniwe ★★★★★★

Z kapustą i grzybami ★★★★★★

Z kapustą i mięsem ★★★★★★

Ze szpinakiem ★★★★★★

Z soczewicą ★★★★★★

Z mięsem ★★★★★★

Z owocami, jakimi?

----- ★★★★★★

----- ★★★★★★

----- ★★★★★★

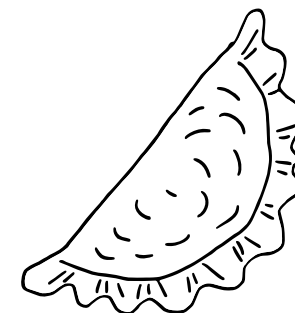
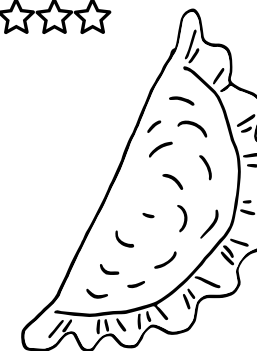
Inne, jakie?

----- ★★★★★★

----- ★★★★★★

----- ★★★★★★

----- ★★★★★★

Zastanów się, czy wolisz pierogi klasyczne, czy też eksperymentalne. Na słodko, a może na słono? Same, czy raczej z dodatkami (masło, skwarki, śmietana, co lubisz).

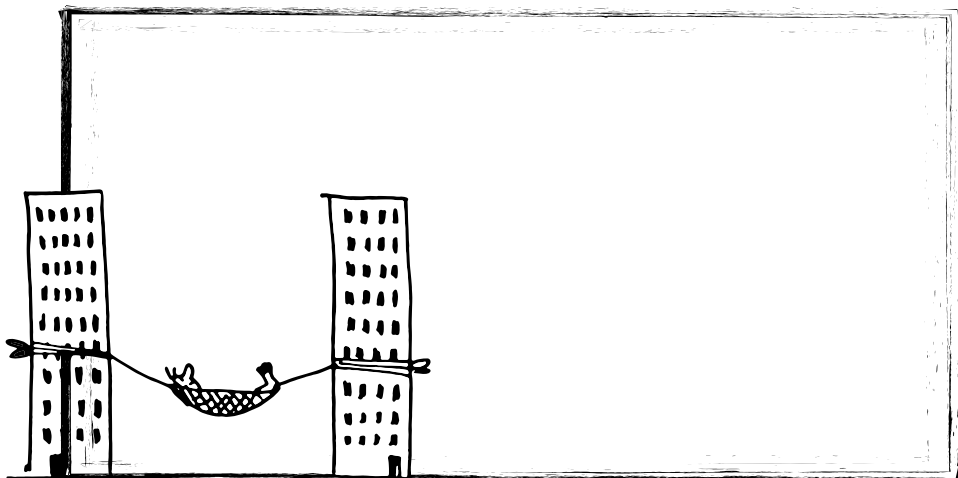
PODWÓRKO

ZAPOMNIANA, ZANIECHANA INSTYTUCJA?

Plac zabaw pod oknem. Komu to przeszkadzało? Pokolenia dzieciaków wychowywały się na podwórku. To określenie najbliższego otoczenia domu (z trzepakiem, śmietnikiem), ale też może oznaczać większy teren, na którym swobodnie bawiły się dzieci z osiedla w poprzednim pokoleniu. Podwórko to oswojony teren, królestwo, niewyczerpana krynica potencjału zabawy. Było jasne, że po szkole wszyscy spotykają się na podwórku. Z piłką, ze skakanką, na trzepaku... Z kluczem na szyi, sterowani przez komunikaty nadawane przez okno: „Koooolacja”. Wszyscy razem od rana do zmierzchu. Tu i teraz. Bez dostępu do internetu, bo sieci nie było. No i smartfonów też nie było. Dzisiaj jest inaczej, szczególnie gdy do szkoły kawał drogi i codziennie trzeba dojechać, każdy uczeń z innego kierunku. Poza tym rodzice boją się wypuszczać dzieci same na dwór, a aplikacje i gry komputerowe zastępują real. Jest nowy real.

FUTURYZM

To jest twój prostokąt. Zaprojektuj podwórko marzeń dla potomnych. Co tam jest? (Miejmy nadzieję, że nie tylko gniazdko do ładowania komputera). Jakie atrakcje zaproponujesz? Jakich materiałów użyjesz?

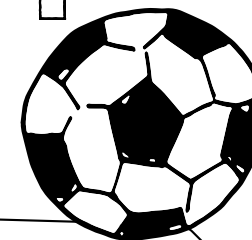

RETROPIA

Połączenie przeszłości (retro) z utopią. To nowa definicja, którą podał Zygmunt Bauman. Oznacza osuwanie się w idealizowaną przeszłość, wynikające z lęku przed przyszłością. No właśnie. Coś wisi w powietrzu.

Dopóki jeszcze ktoś pamięta, dowiedz się, na czym polegały codzienne zajęcia młodzieży na podwórku. Jeszcze pokolenie wstecz. Czy wiesz, jak wyglądały klasyczne zabawy podwórkowe? Może jeszcze mają szanse?

	ZNAM	GRAM	LUBIĘ
- gra w gumę	☐	☐	☐
- ewolucje na trzepaku	☐	☐	☐
- skakanie przez skakankę	☐	☐	☐
- berek	☐	☐	☐
- gra w świecę	☐	☐	☐
- gra w klasy	☐	☐	☐
- zbijak	☐	☐	☐
- gra w chowanego	☐	☐	☐
- gra w zośkę	☐	☐	☐
- sekreciki	☐	☐	☐
- wyścig pokoju	☐	☐	☐
- piaskownica (do różnych celów)	☐	☐	☐
- gała (czyli gra w nogę, czyli podwórkowy futbol, piłka nożna)	☐	☐	☐

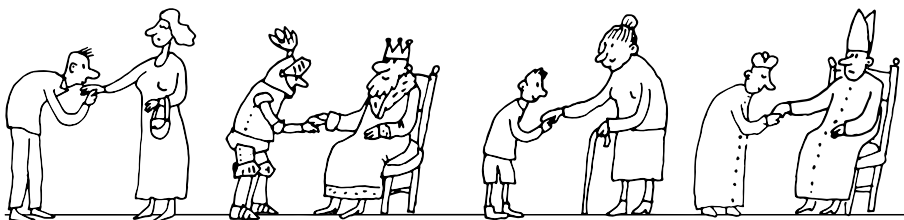
PIERWSZY KROK

Ciekawe, czy zabawy podwórkowe na ukraińskich i polskich podwórkach są podobne? Pokażcie sobie nawzajem ulubione gry i zabawy. Bawcie się razem, twórcie podwórkową społeczność. Możecie pofantazjować o podwórku marzeń. Co mogłoby się tam znaleźć, żeby dawało frajdę?

POWITANIE

CZY „WITAM” JEST FAJNE?

Piszemy maile, spotykamy się, rozmawiamy przez telefon. Każda z form komunikacji ma reguły, swój savoir-vivre. Od czegoś trzeba zacząć, jakoś należy się przywitać. Skądś pojawiło się i robi karierę „Witam”. Jednym bardzo się nie podoba (Michał Rusinek publicznie odmówił odpowiedzi na maile zaczynające się od „Witam”), inni przyjęli do wiadomości i nie protestują. Językoznawcy zwracają uwagę, że przywitanie „Witam” jako takie dotyczy przestrzeni. Witamy kogoś w swoich progach, witamy u wrót, gdy kogoś gościmy na swoim terenie. Witanie w przestrzeni wirtualnej? To nowość, ale nowa rzeczywistość jest pojemna i elastyczna. Dostosowuje się do języka i vice versa. Jak witać rówieśników? Jak się chce. Jak zwracać się do starszych, wymagających szacunku, przyzwyczajonych do tradycyjnych form? Lepiej zabrzmie: Szanowny Panie Profesorze lub Szanowna Pani Dyrektor. Albo po prostu miłe „Dzień dobry”. „Witam” brzmi knajacko. Lepiej omijać.

TŁUMACZENIE

Jak się witają w innych językach?

Wypisz jak najwięcej powitań. Znajomość języków się opłaca, może kiedyś przyda się egzotyczne „Dzień dobry”?

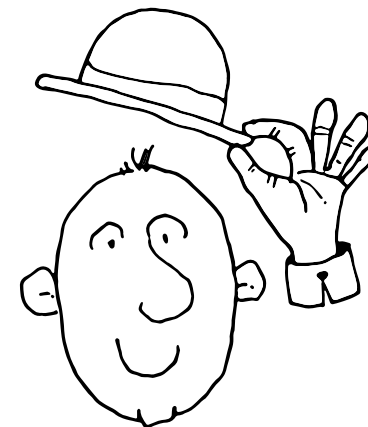

PROPOZYCJA

Jak witasz się najczęściej? A twoi bliscy i koledzy?

Dzień dobry	Hello
Witam	Czołem
Rączki całuję	Szalom
Hejka	Cześć
Czółko	Hej
Cze	Kopę lat
Piąteczka	Salut
Siemanko	Bry
Kłaniam się	Chylę czoła
Dzieńdoberek	Uszanowanie

Jeszcze inaczej? Jak?

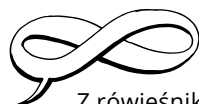

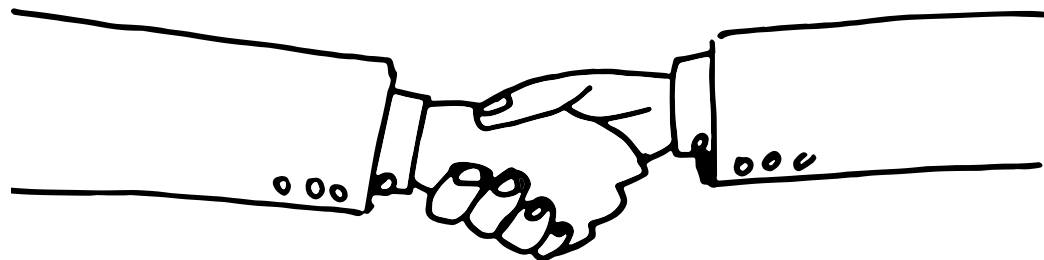

PIERWSZY KROK

Opowiedzcie sobie, jak się witacie formalnie i nieformalnie.

Z rówieśnikami, ze starszymi osobami, z przyjaciółmi i nieznajomymi.

A jak tradycyjnie wygląda pożegnanie w waszym kraju?

PRZYSŁOWIA

MĄDROŚĆ NARODU, JAK MÓWI PRZYSŁOWIE

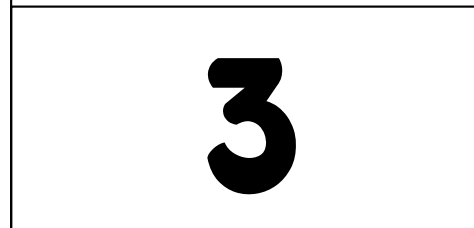
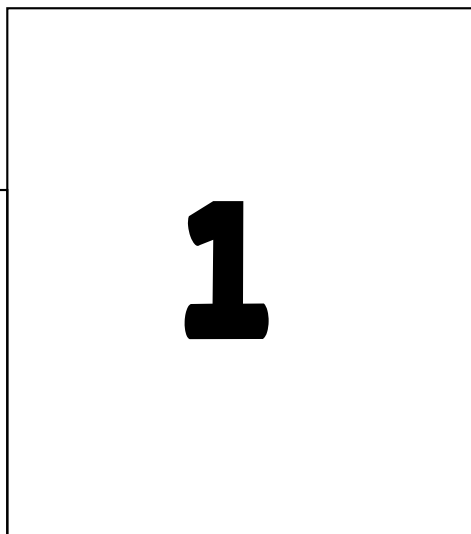
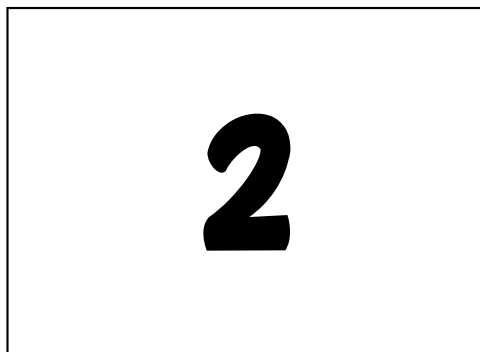
Przysłowia, powiedzenia, powiedzonka, cytaty, porzekadła, maksymy są trwale obecne w obyczajowości i kulturze każdego narodu, należą do codziennego języka komunikacji. Każde ma w sobie to „coś” – mądrość właśnie. Powstawały w różnym czasie, mają różny rodowód, a jednak, czy to nie fascynujące, wszystkie (chyba że znajdziesz wyjątek) przekazywane z pokolenia na pokolenie są aktualne do dziś. Prostymi słowami i w zwartej formie – w przenośni mówią „jak jest”. Czujemy i rozumiemy ich sens intuicyjnie, posługujemy się nimi, aby celnie się wypowiedzieć, nabrać otuchy, wytłumaczyć świat. Jest jedno uzasadnienie fenomenu uniwersalnego przekazu przysłów – natura ludzka. To my, nasze zachowania, postawy, motywacje, niezależnie od czasów, w którym przyszło żyć, szerokości geograficznej, stanu społecznego są takie same. Bo jesteśmy ludźmi.

TYPOWANIE 1-2-3

Wytypuj swoje ulubione, najtrafniejsze twoim zdaniem, przysłowia. Przyznaj im miejsca medalowe.

PIERWSZY KROK

Przygotujcie przegląd znanych i lubianych przysłów ludowych, uznawanych za tradycyjne z waszych krajach. Ciekawe, czy okaże się, że część jest wspólna/podobna? Poszukajcie w pamięci, sięgnijcie do doświadczeń i opowiedzcie sobie o konkretnych sytuacjach, do których pasują mądrości ludowe.

NASZE-OBCE

Najlepiej znamy polskie przysłowia albo te pochodzące z naszej kultury. Warto sięgnąć też po mądrość świata chińskiego, żydowskiego, arabskiego, afrykańskiego. Wszędzie możemy odnaleźć charakterystyczne elementy nawiązujące do natury ludzkiej.

Poszukaj przysłów innych narodowości. Widzisz różnice? Czy równie trafnie opisuja świat?

SCHABOWY Z KAPUSTĄ

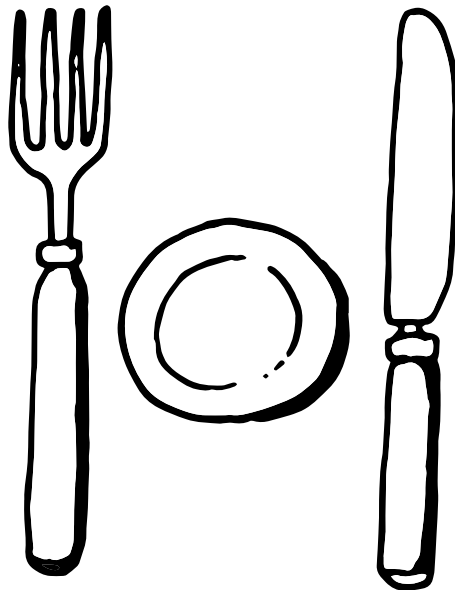
POLSKIE JEDZENIE TO TYGIEL SMAKÓW

Tradycyjne, polskie jedzenie to mieszanka różnych kuchni, różnych kultur dawnego, wielonarodowego państwa, wpływu sąsiadów i przyswajania modnych nowinek kulinarnych. Za jedno z najbardziej typowych dań uchodzi popularny zestaw obiadowy: panierowany kotlet schabowy z kapustą zasmażaną i ziemniakami. Dawniej, schabowy raz! (tak się zamawiało w barach szybkiej obsługi) był niemal potrawą narodową. Podawano go w każdym bufecie, restauracji, stołówce pracowniczej i najchętniej na domowy niedzielny obiad. Polacy nadal uwielbiają schabowego, bo jest smaczny i sycący, choć ciężkostrawny i wysokokaloryczny. Dziś kuchnia w polskich domach się zmienia. Tempo życia sprawia, że w miejsce obowiązkowych jeszcze niedawno trzech dań: zupy, drugiego (mięso, ziemniaki i surówka albo jarzyna) i deseru, na obiad albo na kolację zjadamy proste i szybkie do przyrządzenia potrawy. I coraz częściej jadamy poza domem.

ARGUMENTY

Naukowcy są zgodni – jemy za dużo, za ciężko i nieregularnie. W naszej diecie zbyt wiele jest produktów przetworzonych, przesłodzonych, mącznych. Rośnie świadomość – wiele osób rezygnuje albo ogranicza jedzenie mięsa. Coraz więcej z nas chce się odżywiać zdrowo. Jednak nadal większość koszyków w supermarketach wypełniają produkty słodzone, wysoko przetworzone, często pełne chemii, jak tablica Mendelejewa.

Zbierz argumenty za wyborem zdrowego jedzenia. Zachęć bliskich do przejścia na jasną stronę mocy.

AUTORANKING

Zrób remanent swoich smaków o polskich korzeniach, czyli nie chodzi o pizzę ani sushi. Co lubisz najbardziej? Wypisz ulubione dania. Możesz stworzyć menu marzeń na cały dzień.

ŚNIADANIE

DRUGIE ŚNIADANIE

OBIAD

PODWIECZOREK

KOLACJA

PIERWSZY KROK

W każdym kraju jest ulubiony zestaw obiadowy. Gdy dziś coraz więcej osób rezygnuje z jedzenia mięsa, zwyczaj się zmieniają. Wymieńcie się informacjami o popularnych w waszych krajach modelach niedzielnego obiadu. Czy wasze rodzinne wybory pokrywają się z tradycyjnym wzorcem? Obmyślcie wspólny pomysł na niedzielny obiad.

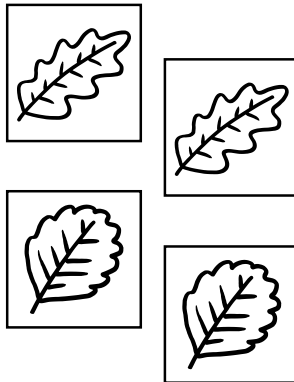
SOSNA, BRZOZA, DĄB

W POLSCE JEST ZIELONO. TO ZASŁUGA LASÓW

Polskie lasy są bogate i różnorodne, w dodatku dostępne dla wszystkich (oprócz wydzielonych terenów, np. szkółek leśnych, każdemu wolno do nich wejść. Nie wszędzie jest tak dobrze. W niektórych krajach można przeżyć całe życie i nie być w żadnym lesie, bo w większości stanowią one tam własność prywatną. My mamy bogactwo lasów: iglaste, mieszane, grądy, łęgi, olsy, bory, buczyny i dąbrowy. Każdy las jest inny, ma swoje uroki i kryje leśne skarby – grzyby, jagody. Leśne ostępy dają też schronienie dzikim zwierzętom – małym i dużym. Inna sprawa to drzewa przydrożne. W niektórych regionach lokalnym drogom towarzyszą szpalery starych, wielkich i wciąż pięknych drzew. Ostatni moment, żeby nacieszyć oko, bo zaczynają być wycinane „w pień”. Przy wielu drogach zostają tylko smutne pomniki, w postaci pni właśnie. Są jeszcze malownicze samotne drzewa – stoją majestatycznie w szczyrim polu i zachwycają formą. To nie palmy, pinie, sekwoje ani baobaby, ale w niczym im nie ustępują. Są wspaniałe.

MEMO

Znajdź źródło wiedzy i inspiracji – album, przewodnik, Wikipedia. Może w bibliotece lub u znajomych znajdziesz niezwykłą książkę autorstwa Petera Wohllebena „Sekretne życie drzew”, (Wydawnictwo Otwarte)? Narysuj, namaluj, zrób zdjęcia i wytnij portrety drzew – ich sylwetek, liści, owoców, nazw. I zrób domowym sposobem memo. Może to być wersja prosta – po dwa kartoniki, może profesjonalna – po trzy lub cztery dla każdego gatunku. Będzie ciekawa zabawa, a przy okazji zostaniesz ekspertką/ekspertem od drzew – dendrologiem.

PIERWSZY KROK

Jakie są najpopularniejsze drzewa na terenie Ukrainy? Czy nasze oczy tu i tu cieszą te same gatunki drzew? Znajdźcie w internecie najczęściej występujące gatunki – zobaczcie ich sylwetki, spójrzcie na liście, owoce. Sprawdźcie i porównajcie nazwy w obu językach (najprościej będzie posługiwać się łacińskimi nazwami gatunków). Wybierzcie się wspólnie do parku, lasu i rozpoznawajcie obiekty na żywo.

SPRAWDZIAN

Już wiesz, jak nazywa się specjalista znający się na drzewach. Dendrolog. Znajomość drzew to przyjemna kompetencja. Zawsze lepiej wiedzieć, jakie drzewo widzisz, niż nie wiedzieć. Rozejrzyj się wkoło. W parku, przy drodze, w lesie. Wszędzie pełno drzew. Czy wiesz, co to za drzewa? Znasz? Super. Nie znasz? To poznaj. Bądź ich opiekunem i obrońcą. Zanotuj, które drzewa widziałas/widziałeś i rozpoznajesz. Możesz zapisać też, gdzie i kiedy je podziwiałas/podziwiałeś, zrobić zielnik z liści. Naucz się rozpoznawać drewno poszczególnych gatunków.

Akacja

Brzoza

Buk

Dąb

Grab

Jarzębina

Jesion

Jodła

Klon

Lipa

Modrzew

Olcha

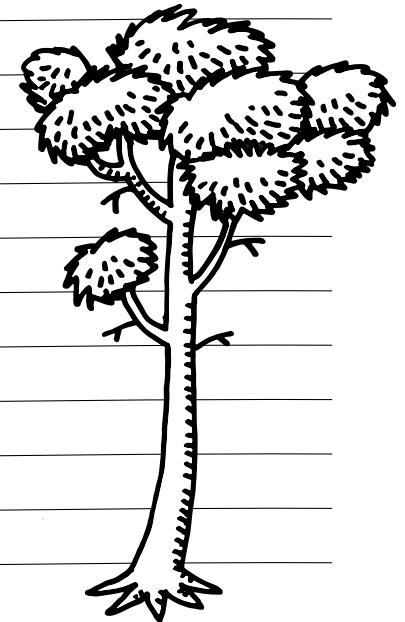
Sosna

Świerk

Topola

Trzmielina

Wiąz

SPORTOWCY

EMOCJE I WZRUSZENIA. WSPÓLNA RADOŚĆ, CZASEM ŁZY

W Polsce od 1926 roku (z przerwą na czas II wojny światowej) organizowany jest plebiscyt na najlepszego sportowca roku. Głosują czytelnicy „Przeglądu Sportowego”. Wyniki ogłaszane są podczas Gali Mistrzów Sportu, na której spotykają się najlepsi z najlepszych. Kogo tam nie było! W ostatnich latach królowali mistrzowie dyscyplin zimowych – Adam Małysz, Justyna Kowalczyk (pięciokrotnie!), Kamil Stoch. Tytuły zdobywali: lekkoatleci, judocy, kolarze szosowi, pięciobości nowocześni, pływacy, bokserzy i szermierze, a nawet za sprawą Roberta Kubicy – kierowca Formuły 1. O dziwo, a może wcale nie (?), w czasach powojennych dopiero w 1982 najlepszym sportowcem roku wybrany został piłkarz: Zbigniew Boniek. W ostatnich latach bezkonkurencyjny w ocenie kibiców jest Robert Lewandowski. Wkrótce rozbrzysną kolejne sportowe talenty.

LEKCJA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

Sport jest szkołą życia, hartuje charakter, uczy wytrzymałości, odpowiedzialności, pracy zespołowej, daje radość, oswaja z porażkami... – można długo wymieniać zalety treningów, uprawiania sportu.

Co dodasz do tej listy? Jakie masz doświadczenia?

PIERWSZY KROK

Czy kibicujecie ze szczególnym zaangażowaniem sportowcom jakiejś dyscypliny? Czy z uwagą śledzicie rozgrywki, zawody, igrzyska? Czy sport jest dla was ważny? Temat szeroki, głęboki i budzący emocje – uniwersalnych tematów wam nie zabraknie.

KWESTIONARIUSZ

Czy twoja rodzina ma ulubioną dyscyplinę sportową albo zawodnika, któremu kibicujecie? Niezależnie, czy lubicie sport i interesujecie się wynikami „naszych”, czy też nie, poproś wszystkich z rodziny o wypełnienie kwestionariusza. Odpowiedzi „nie” i „nie wiem”, to też odpowiedzi.

Najchętniej sama/sam uprawiam -----

Najchętniej oglądam (dyscyplina sportu) -----

Najbardziej podziwiam (moja zawodniczka/mój zawodnik ever) -----

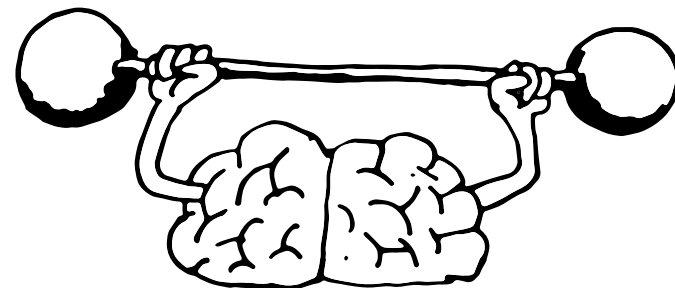
Obecnie najbardziej kibicuję -----

Najbardziej podziwiam (trenerka/trener) -----

Najchętniej wybrałabym się/wybrałbym się kibicować na żywo na zawody w (dyscyplina sportu) -----

W telewizji powinno być więcej transmisji z (dyscyplina sportu) -----

Mój ulubiony komentator/moja ulubiona komentatorka sportowa -----

STROJE LUDOWE

BARWNE. BOGATE. PRAWIE JUŻ NIEOBECNE

Wspaniałe, pełne fantazji tradycyjne stroje ludowe odchodzą w niepamięć. Szkoda, bo są naprawdę piękne, barwne, bogato zdobione niesamowitymi detalami, motywami i dodatkami. Na szczęście bywają inspiracją dla projektantów etnicznej mody, czerpiących inspirację z korzeni ludowych. Zawsze coś. Na własne oczy można obejrzeć je w Muzeum Etnograficznym, w skansenach. Zespoły pieśni i tańca – Mazowsze i Śląsk oraz lokalne kapele ludowe są w naturalny sposób ambasadorami klasycznych stroi. Dawniej, każdy region miał tradycyjne ubiory – damskie i męskie, na co dzień i odświętne. Dziś, już tylko w niektórych, zachował się zwyczaj zakładania ich przy wielkich okazjach, w czasie świąt. Ci, którzy decydują się na kontynuację tradycji, robią to nie z przymusu, nie na siłę, lecz z wyboru, z dumą. Pełny strój ludowy jest inwestycją; te dzieła sztuki, ręcznie robione według oryginalnych wzorów kosztują majątek. Oby zachowały się w pamięci jak najdłużej.

WYWIAD ŚRODOWISKOWY

Dotrzyj do źródeł. Porozmawiaj z rodziną, ustalcie, skąd pochodzą wasi przodkowie. Może w pamięci zachowały się wspomnienia, zdjęcia rodzinne, a na nich uwiecznieni przodkowie w strojach regionalnych. Może ktoś przypomni sobie nazwy związane z takimi strojami (każdy region miał swoje określenia na części i elementy strojów), może najstarsi mają jeszcze w pamięci obrzędy, zwyczaje, anegdoty przekazywane z pokolenia na pokolenie. Zapowiada się ciekawa rodzinna rozmowa – powrót do korzeni.

PIERWSZY KROK

Jeżeli macie ochotę na podróż w przeszłość, poszukajcie strojów ludowych charakterystycznych dla różnych regionów waszych krajów (plan minimum: dla regionów, z których pochodzą wasze rodziny). Przekonajcie się na własne oczy, jak są różnorodne, kolorowe, piękne. Czy w obu krajach są podobnie zapominane? Pozostając w klimacie ludowym, zorganizujcie wspólne wycinanie wycinanek.

INSPIRACJA

W dzisiejszym świecie stroje ludowe nie rozgrzewają wyobraźni, ale może warto dać im szansę? Przejrzyj ludowe stroje w internecie. Ciekawe, czy coś cię zainspiruje, czy widzisz siebie w jakimś pełnym stroju? Z jakiego regionu podoba ci się najbardziej? Gdy się da, warto na żywo zobaczyć przedstawienie artystyczne w wykonaniu jakiegoś zespołu folklorystycznego i dać porwać się ludowym klimatom. Od ręki każdy może zajrzeć do internetu, wybrać zespół, utwór i podziwiać: stroje, muzykę, śpiew, taniec.

RĘCZNA ROBOTA

Bardzo popularnym, tradycyjnym elementem twórczości ludowej są wycinanki – mini dzieła sztuki. Precyzyjnie, symetrycznie wycięte motywy: ludzkie postaci, kogutki, drzewa, kwiaty oraz przeróżne powtarzalne kompozycje, ozdobiły wiejskie chaty od końca XIX wieku. Z większych arkuszy papieru powstawały ażurowe firanki-wycinanki. Współczesne wzornictwo chętnie sięga do wycinankowych motywów ludowych, nawiązując do nich wzory dywanów, tkanin, ceramika. W większej skali świat zachwycił projekt polskiego pawilonu na EXPO 2010 w Szanghaju, nawiązujący do ludowej wycinanki.

A może zainteresujesz się wycinankami? Koniecznie zobacz klasyczne przykłady rękodzieła w internecie. Znajdziesz wiele szablonów, internetowych poradników „jak to zrobić”. Nic nie stoi na przeszkodzie, by samodzielnie poćwiczyć wycinanie. Zacznij od najprostszych form, może od geometrycznej gwiazdy, śnieżynki? Ćwicz do perfekcji, bo ćwiczenie czyni mistrza.

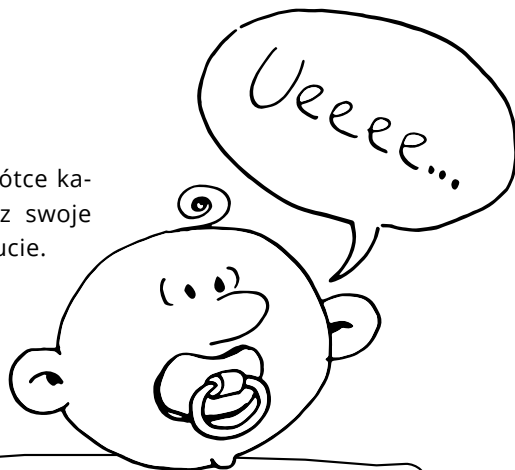
SUPER, FAJNIE, MEGA, CHYBA ŻE SUCHAR...

POROZUMIENIE MIĘDZY POKOLENIAMI

Jak mówią młodzi? Ty to wiesz najlepiej. To twoja mowa. Twój język środowiskowy. Zawsze tak było – młodzież miała własny język, własne słownictwo, własne powiedzenia, odcinała się językowo od starszego pokolenia. Taka jest kolej rzeczy. Slang młodzieżowy istniał niegdyś tylko w postaci mówionej, a od ery internetu i telefonów komórkowych występuje również w formie pisanej – SMS-y, maile, tweety, wpisy na portalach społecznościowych. Każdy kanał komunikacji rządzi się własnymi prawami. Sposób mówienia młodego pokolenia żyje, zmienia się nieustannie, jedne słowa znikają szybko, inne utrwalają się w języku potocznym, pojawiają się nowe modne wyrazy. Młodzi nie lubią, gdy starsi mówią tak jak oni. To sztuczna i śmieszna próba skracania dystansu, raczej nie działa. Jednak warto trzymać rękę na pulsie, by rozumieć się międzypokoleniowo.

PRZEWIDYWANIE PRZYSZŁOŚCI

Na co stawiasz? Jakie słowa zrobią wkrótce karierę w języku młodzieżowym? Wypisz swoje typy. Okaże się, czy masz dobre przeczucie.

PIERWSZY KROK

To może być trudne wyzwanie, być może tłumacz Google nie pomoże, ale może być ciekawie. Opowiedzcie sobie o słowach i powiedzonkach których używacie w rozmowach z rówieśnikami. Nauczcie się ich nawzajem, na pewno przydadzą się w pokoleniowej komunikacji.

KONFLIKT POKOLEŃ

Ciekawe, czy wiesz, co znaczą poniższe słowa. Jeżeli nie wiesz, zapytaj starszych. Wspólnie dopiszcie kolejne, z różnych pokoleń, z różnych czasów. Czy któreś z tych słów, powiedzeń dzisiaj ma rację bytu? Czy to obciach, a może lepiej brzmi – suchar? Jak myślisz, czy któreś ma szansę wrócić do języka młodych?

- Kopsnąć.....
- Foch.....
- Zanęcać.....
- Klawo.....
- Kufajka.....
- Serwus.....
- Lajk.....
- Facetka.....
- Różnąć głupa.....
- Zajefajnie.....
- Prywatka.....
- Wapno.....
- Wdechę.....
- Przynudzać.....
- Beka.....
- Wbić się.....
- Cool.....
- Czołem.....
- Suchar.....
- Fajnie.....
- Kiep.....
- Tandeciarz.....
- Laska.....
- Ciacho.....
- Pudernica.....
- Fajf.....
- Mega.....
- Olać.....
- Fajans.....
- Balanga.....
- Podjarać.....
- Ocobiega.....
- Siemanko.....
- Nara.....
- Starzy.....
- Lajtowo.....
- Piernik.....

WRÓBLE I GOŁĘBIE

ODWIECZNI TOWARZYSZE MIEJSKIEGO ŻYCIA

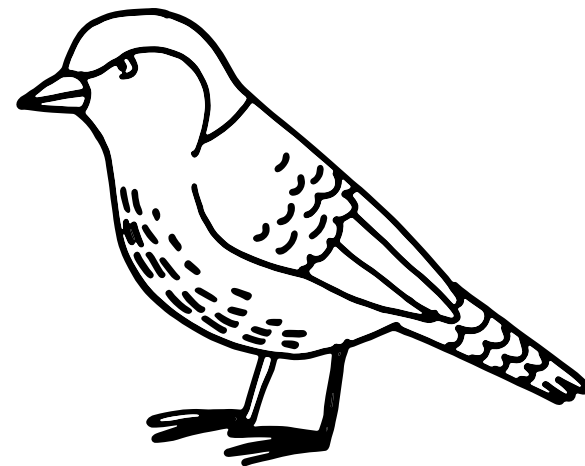
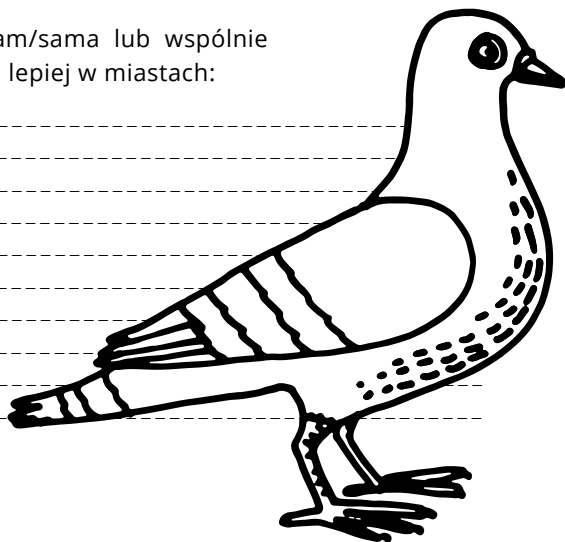
Miasta bez wróbli i gołębi byłyby smutniejsze, mniej dźwięczne. Te ptaki dodają gwaru, życia i uroku rynkom, parkom, skwerom. Najbardziej znane, te spod Sukiennic w Krakowie, zostały uwiecznione na wielu filmach. Stosunek do gatunków to kwestia faktów i dobrego lub złego PR-u. Niektórzy nie przepadają za gołębiami, bo one rzeczywiście brudzą, ale pięknie gruchają i zasługują na sympatię. Wróble cieszą chyba wszystkich, mają wiele wdzięku, radości, a ich podskoki na dwóch nóżkach są przezabawne. Wróble i gołębie egzystują w zgodzie. Duży i mały. Pióro w pióro. Oba gatunki doskonale przystosowały się do miejskiego życia. Wróble zajmują zakamarki rynien i murów, gołębie strychy, loggie, nisze, a za naturalne ostoje przyrody służą im parki, działki, skwery, cmentarze.

NA POMOC SŁABSZYM

Obecnie w Warszawie stale zakłada gniazda aż 170 gatunków ptaków. Popularne stały się szpaki, kawki, sikorki, kaczki, jerzyki. Zaakceptowały miejskie życie, zakwaterowanie i wyżywienie.

Pomyśl, co możesz zrobić sam/sama lub wspólnie z innymi, żeby ptakom żyło się lepiej w miastach:

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

PIERWSZY KROK

Wybierzcie się na spacer po okolicy lub na dalszą wycieczkę. Obserwujcie ptaki w terenie. Odwołując się do własnych obserwacji, do pamięci, ustalcie, czy w waszych krajach żyją takie same ptaki. Wymieńcie wrażenia. Od już, wspólnie możecie zatroszczyć się o ptaki i zorganizować im poidełko.

APEL

To ważne. Przekaż, komu tylko możesz, tę mądrość ornitologów. Liczy się liczba poinformowanych.

Gdy nie ma bardzo silnych mrozów, gdy ziemia nie jest pokryta grubą warstwą śniegu – nie dokarmiajmy ptaków! Podając im pożywienie, rozleniwiamy je. Przyzwyczajają się do łatwego zdobywania pokarmu i trudniej im będzie bez wsparcia przetrwać. Ptaki bez nas się wyżywią. Zaufajmy ich instynktowi.

I jeszcze jedno:

Za nic nie można dawać ptakom jedzenia, które im szkodzi. Na liście zakazanych są między innymi produkty: słone, z przyprawami, zepsute, spleśniałe. Co innego woda. Czystą, świeżą wodę zawsze i wszędzie możemy wystawić ptakom w miseczce. Będą wdzięczne.

WYLICZANKI

KAŻDE POKOLENIE MA SWOJE RYMY

Wyliczanki, wierszyki, rymowanki, śpiewanki, powtarzanki. Pierwsze spotkanie dzieci z językiem ojczystym, pierwsze ćwiczenie pamięci, budowanie neuronów. Krótkie formy, często perełki, łatwo wpadające do głowy, rymowane, logiczne lub abstrakcyjne, z sensem, bez sensu, grzeczne i niegrzeczne, są pierwszą przygodą z literaturą. Rymowanki, czasami autorskie, często anonimowe, powtarzane z pokolenia na pokolenie, trwają i nie dezaktualizują się w nowych czasach. O zwierzętach, przywarach, ludzkich cechach, czarodziejach i magii, o codziennych sytuacjach. Czy ktoś zna wyliczankę technologiczną? Czy na smartfony są aplikacje z automatycznymi wyliczankami dla dzieci? Nie. Do wyliczanki trzeba dwojga. Tylko wtedy jest zabawa: jeden wylicza, drugi słucha, żywo reaguje, kończy z uczuciem, oboje zaśmiewają się po raz setny do rozpuku. Przy zabawie, przy jedzeniu, przed snem, u lekarza, w samochodzie. Na każdą okazję. Wyliczanki są naszym, międzypokoleniowym kodem. Każda narodowość ma i pielęgnuje swoje, w swoim naturalnym języku, słyszane od kołyski, utrwalane przez powtarzanie. Każdy słyszał, każdy powtarzał, każdy... zapomniał, ale mamy to w sobie.

KONKURS

Możesz zorganizować konkurs. Zbierz grupę – skład i liczebność dowolna. Rozdaj karteczki. Wyznacz czas. Poproś o wypisanie jak najwięcej wyliczanek, nie w całości, wystarczy hasło wywoławcze. (Ty nie bierzesz udziału w zabawie, bo masz podpowiedź w postaci listy z następnej strony. Jesteś jurorką/jurorem). Ciekawe, kto zna, przypomni sobie najwięcej. Najstarsi? Najmłodszy? Wspólnie powyliczajcie. Uśmiech gwarantowany.

PIERWSZY KROK

Kolejne trudne zadanie językowe. Może być, że znane z dzieciństwa strofki okażą się praktycznie nieprzetłumaczalne, choć można spróbować z pomocą tłumacza internetowego. Macie ambitne wyzwanie – przypomnijcie sobie swoje ulubione wierszyki i spróbujcie przekazać swoimi słowami: o co chodzi. Jeśli nie znajdziecie słów, spróbujcie odegrać scenki miną, gestem, mową ciała (pantomima).

DOKOŃCZ...

Dokończ samodzielnie lub z pomocą bliskich, może znajdziesz spisane w źródłach.

- Aaa, kotki dwa, szarobure...
- Baloniku nasz malutki, rośnij...
- Było morze, było morze, w morzu kołek, w morzu kołek, a na kołku...
- Cisza na morzu wicher dmie. Za chwilę...
- Deszczyk kropi, słońce świeci, Baba-Jaga...
- Ele mele dutki, gospodarz...
- Ence pence, w której...
- Ene due like fake, torba borba...
- Entliczek, pentliczek, czerwony...
- Idzie kominiarz po drabinie, fiku miku...
- Jacek placek na oleju, matka krzyczy: ty...
- Jadą, jadą misie. Śmieją im się...
- Jedzie, jedzie pan. Na koniku sam. Za nim...
- Jedziemy na wycieczkę, bierzemy misia w...
- Kipi kasza, kipi...
- Kółko graniaste, czworokanciaste, kółko nam się...
- Lata mucha koło ucha, lata bąk koło...
- Mam chusteczkę haftowaną, co ma...
- Mam trzy latka, trzy i pół, głową...
- Pan Pierdziołka spadł ze stołka, złamał...
- Palec pod budkę, bo za minutkę...
- Pałka zapalka, dwa kije. Kto się...
- Siała baba mak, nie wiedziała jak, a dziad...
- Siedzi baba na cmentarzu, moczy nogi w kałamarzu. Przyszedł duch, babę w...
- Sroczka kaszkę warzyła, dzieci swoje karmiła. Temu dała...
- Tere fere kuku, strzela baba z...
- Wlaził kotek na płotek i...
- W pokoiku, na stoliku, stało mleczko i jajeczko. Przyszedł kotek...

ZABOBONY

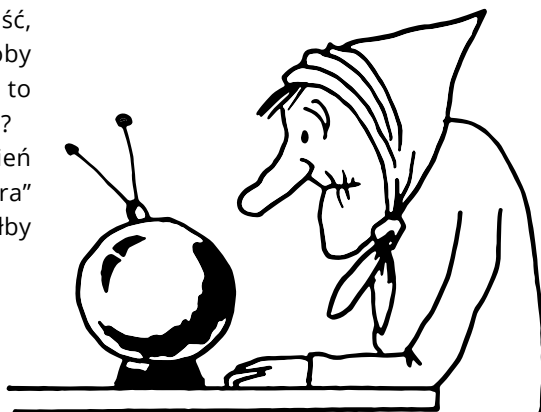
WIARA W MOC MAGII. NA CO DZIEŃ

Kto nie ma swoich rytuałów, zwyczajów? Każdy ma, tylko niektórzy się nie przyznają. Ludzie potrzebują znaków, symboli. Wsparcia, potwierdzenia, wzmocnienia, ochrony, ostrzeżenia. Wiara czyni cuda, pod każdą szerokością geograficzną, w każdym czasie, w każdej religii, od pogaństwa po dziś. Przekazywane z pokolenia na pokolenie wierzenia, przesady, zabobony są mocno zakorzenione, wymykają się racjonalnym analizom i argumentom. Trudno się od nich uwolnić, bo nigdy nie wiadomo, co będzie, a lepiej nie zapeszać. Rytuały obowiązują w religiach, sektach, w sekretnym prywatnym życiu, w wielu zawodach. Podobno najbardziej przesądni są aktorzy (np. muszą przydeptać kartkę z tekstem, która spadła na scenę), ludzie morza nie gwizdzą na statku, handlowcy otwierają nowe sklepy w środę lub sobotę. Sportowcy i trenerzy też polegają na magii, czego się nie robi, by wygrać: ktoś zakłada szczęśliwy płaszcz, ktoś się nie goli w dniu meczu, inny ma ulubione skarpetki albo zakłada coś na lewą stronę. Działa? Nie działa? Nieważne. Ważne, że wiara czyni cuda. Kopniak na szczęście jeszcze nikomu nie zaszkodził. Przynajmniej nie ma na to dowodów.

SCENARIUSZ (RACZEJ CZARNY)

Wyobraź sobie, jak wyglądałby świat – jeden dzień – gdyby okazało się ponad wszelką wątpliwość, że zabobony działają ze 100-procentową skutecznością.

Czy mielibyśmy jakkolwiek wolność, niezależność od rytuałów? Byłoby śmiesznie, czy też strasznie? Może to pomysł na scenariusz nowego filmu? Wobec takiej rzeczywistości dzień Adasia Miauczyńskiego z „Dnia świra” w reżyserii Marka Koterskiego byłby tylko przygrywką.

TEST NA SOBIE

Wiele możemy zrobić, by odgonić złe moce lub przywołać powodzenie. Przesądów i zabobonów jest dużo – tych przynoszących szczęście i wieszczących pecha, niestety. Myślisz, że ciebie nie dotyczą? Sprawdź.

Zaznacz te, które znasz. Czy któryś przestrzegasz?

- Witanie się przez próg
- Dawanie noża w prezencie
- Podawanie soli bezpośrednio do ręki
- Kładzenie torebki na podłogę
- Przyczepianie czerwonej kokardki do dziecięcego wózka
- Siadanie na rogu stołu
- Odpluwanie przez lewe ramię na widok zakonnicy
- Znalezienie czterolistnej koniczyny
- Wstawanie lewą nogą
- Rozbite lustro
- Odpukiwanie w niemalowane drewno
- Łapanie za guzik na widok kominiarza i dalsze rytuały
- Przechodzenie pod rozdwojonym słupem (schodami, drabiną)
- Gwizdanie na łodzi
- Wiecha na domu
- Pawie pióra
- Kładzenie butów na stole
- Pechowa 13-tka (szczególnie w piątek)
- Podkowa (znalezienie, powieszenie)
- Czarny kot przebiegł drogę
- Zawieszenie obrazka „Żyd z pieniążkiem”
- Liczenie do 10, gdy się wraca po coś
- Trzymanie kciuków za coś, za kogoś
-
-

PIERWSZY KROK

Zróbcie test i ustalcie, czy w obu naszych krajach funkcjonują podobne zabobony, zaklęcia. Przeanalizujcie temat, bez względu na to, czy sami polegacie na tajemnych mocach, czy nie. Trzymajcie mocno kciuki za pokój na świecie i jak najszybszy powrót do normalnego życia.

ZUPY

CHYBA NIGDZIE NA ŚWIECIE NIE MA TAK WIELU ZUP JAK U NAS

Trudno zaprzeczyć – tradycyjny polski obiad zaczyna się od zupy. Potem może być jeszcze drugie i deser, ale zupa to podstawa. Mamy ich wiele rodzajów i regionalnych odmian. Każdy ma ulubioną. Jedni nie wyobrażają sobie dnia bez rosółu (są tacy, którzy rosół jedzą już na śniadanie), dla innych istnieje tylko pomidorowa, jak kto lubi – jako krem albo z ryżem lub makaronem. Wariantów jest mnóstwo. Wielu amatorów ma ogórkowa, inni kochają żur, kapuśniak, barszcz, flaki, fasolową czy czerninę. Cudzoziemców nasze zupy zaskakują, ale im smakują. I to jest wartość. A my lubimy zupy i je jemy – co komu odpowiada. Wybór jest ogromny, bo do rodzimych dołączyły jeszcze przybyłe ze świata: pho, miso, minestrone, bisque, tom kha, gazpacho, zupa gulaszowa, barszcz ukraiński.

WYZWANIE NA KAŻDY DZIEŃ

Może rzucisz ambitne wyzwanie rodzinie – codziennie inna zupa! Przepisów wystarczy, ale by sprostać zadaniu, musi się zaangażować i zintegrować cała rodzina. Trzeba zaplanować, zrobić zakupy, obrać, pokroić, ugotować, zmiksować, doprawić. Potem tylko się delektować. Można też wrzucić zdjęcia na Instagram, a przepisy na bloga. Zupa, szczególnie ładnie podana, to jest temat!

ZUPA NA DZIŚ:

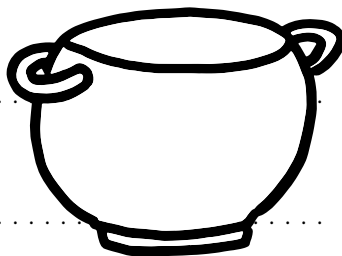
.....

ZUPA NA JUTRO:

.....

ZUPA NA.....:

.....

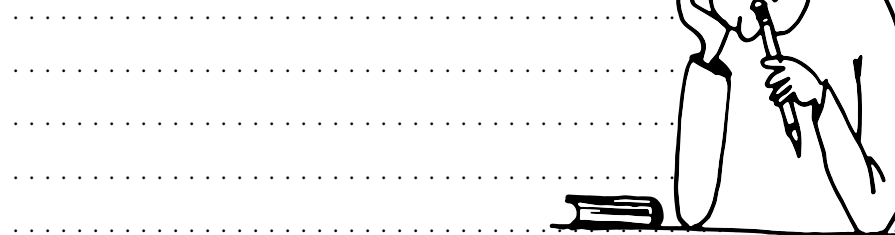

PIERWSZY KROK

Najpierw zawody z głowy: kto wypisze więcej rodzajów zup, tych znanych i lubianych, mniej lubianych, a także tych znanych ze słyszenia, a niepróbowanych jeszcze. Może wspólnie przygotujecie typową polską i ukraińską zupę? Może stworzycie nowy przepis?

PLEBISCYT

Zrób plebiscyt. Zapytaj każdego, kogo spotkasz, o jego ulubioną zupę. Notuj wyniki. Ciekawe, która zajmie pierwsze miejsce.

.....

.....

.....

.....

.....

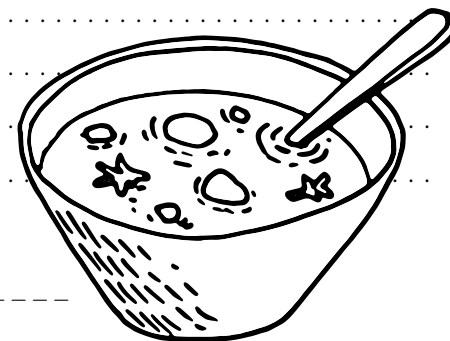
.....

.....

.....

.....

.....

THE WINNER IS

ZWIERZĘTA DOMOWE

BEZCENNA RELACJA

Pod jednym dachem najczęściej żyjemy z psami i kotami, ale są rodziny, gdzie do grona domowników dołączają króliki, szczury, chomiki, rybki akwariowe... Zwierzę w domu to nie zabawka, fanaberia, a pełnoprawny członek rodziny, za którego bierzemy odpowiedzialność. Nasi najwierniejsi przyjaciele, najlojalniejsi towarzysze za opiekę i bezpieczne miejsce odwzajemniają się bezwarunkowym przywiązaniem i miłością. My jesteśmy zobowiązani okazywać im szacunek, respektować ich prawa i potrzeby. Musimy pamiętać, że zwierzę, jak my, czuje, przeżywa emocje.

PIES CZY KOT

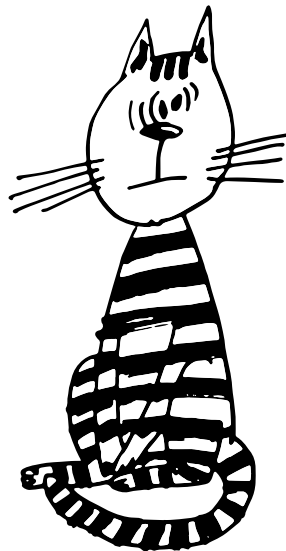
Statystycznie na świecie jedenaście osób na sto ma swojego futrzaka pod dachem, czyli w przybliżeniu co dziesiąty mieszkaniec Ziemi żyje pod jednym dachem z czworonogiem. W Polsce co piąta osoba ma psa, co szósta kota.

Przeprowadź lokalne badanie. Znasz sąsiadów, wiesz, kto codziennie wychodzi z psem na spacer. Kota trudniej zidentyfikować, ale można choćby rozpocząć rozmowę w windzie, przy płocie. Sprawdź, policz, czy w twoim bezpośrednim sąsiedztwie ten szacunek odpowiada rzeczywistości. A jak jest w twojej klasie, wśród znajomych i przyjaciół spoza szkoły?

ZYSKI NIETYMIERNE

Zwierzęta, które zapraszamy pod swój dach dają nam bezcenny pakiet korzyści. Dzieci uczą się przy nich odpowiedzialności za drugą istotę, rozwijają empatię, ćwiczą odczytywanie i okazywanie emocji. Ludzie żyjący ze zwierzętami domowymi pod jednym dachem są zdrowsi i szczęśliwsi.

Zgadzasz się? Wypisz kolejne niewymierne korzyści wynikające z posiadania zwierzaka. Czy te korzyści są twoim zdaniem cenne, a może bezcenne?

PIERWSZY KROK

Porozmawiajcie o swoich zwierzętach, wymieńcie się doświadczeniami i emocjami – kim są dla was, jaką radość dają, jakie uczucia budzą. Opowiedzcie sobie o swoich relacjach z pupilami. Jeżeli nie macie własnego zwierzaka, może marzycie o przyjaciółkach na czterech łapach albo o ptaszkach, rybkach, pajęczakach? Jakiego zwierzaka chcielibyście mieć? Poszukajcie w swoich językach różnych powiedzeń, przysłów odnoszących się do życia, charakteru, zachowań zwierząt. Zagrajcie scenki.

SŁOWO

Zwierzęta towarzyszą ludziom od zawsze. Obserwacja ich życia, sprawiła, że do potocznego języka trafiło wiele powiedzeń, sformułowań odnoszących się do ich zachowań, relacji, bo jak ułał pasują do naszego ludzkiego życia. Ograniczając się do przykładów z życia psa, choćby takie:

Jak psu z gardła

Kręcić się jak pies za własnym ogonem

Pies ogrodnika

Czepić się jak rzep psiego ogona

Odszczekać coś jak pies

Wierny jak pies

Psi obowiązek

Zabierać się za coś jak pies do jeża

Nie dla psa kiełbasa

Chodzić za kimś jak pies

Żyć z kimś, jak pies z kotem

Psim śwędem

Pieskie życie

Czujny jak pies

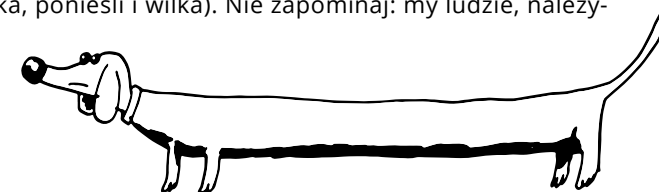
Niejednemu psu Burek

Goić się jak na psie

Znasz te powiedzenia? Używasz ich na co dzień? Opisz swoimi słowami, co oznaczają. Czy przychodzą ci na myśl sytuacje, w których można użyć tych określeń?

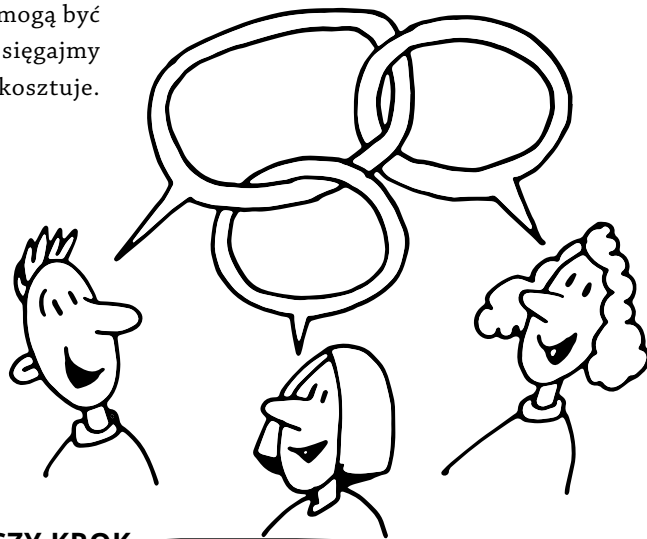
Poszukaj innych sformułowań, przysłów, powiedzeń ze zwierzętami w roli głównej (np. Nosił wilk razy kilka, ponieśli i wilka). Nie zapominaj: my ludzie, należymy do królestwa zwierząt.

ZWROTY GRZECZNOŚCIOWE

PROSZĘ. DZIĘKUJĘ. PRZEPRASZAM

Magiczne słowa, mogą działać cuda. Miło jest, jak jest miło. Na pewno milej, niż jak jest niemiło. Ktoś się nie zgodzi? Cudzoziemcy, którzy przyjeżdżają do Polski, zauważają, że polska ulica jest smutna. To znaczy, że ludzie są smutni, zapatrzeni w siebie, mało otwarci na innych, mało życzliwi. To oczywiście stereotyp, ale pamiętając o wszystkich zastrzeżeniach związanych z taką generalizującą opinią, trudno się nie zgodzić. Raczej dziwimy się, gdy spotkamy się z życzliwością, niż uznajemy ją za normę. Na kogoś, kto idzie ulicą i się uśmiecha patrzymy podejrzliwie. O co chodzi? Czy coś chce? Może wariat? Nasze emocje, reakcje na otoczenie są jak łańcuszek. Życzliwość jest zaraźliwa, nieżyczliwość też. Mamy wybór. Badania wskazują, że życzliwi, przyjaźnie nastawieni do świata żyją dłużej. Jeżeli kluczem do sukcesu mogą być używane magiczne słowa, sięgajmy po nie. Życzliwość nic nie kosztuje. Dziękuję. Proszę. :)

PIERWSZY KROK

Wspólnie zróbcie listę kontrolną miłych gestów/słów/zachowań. Przygotujcie dwujęzyczny plakat, przypominający o szerokich możliwościach sprawiania, żeby było miło.

ĆWICZENIE TERENOWE

Idziesz ulicą, stoisz w kolejce do kasy, czekasz na autobus. Nie trzeba mieć powodu, by się uśmiechnąć.

Uśmiechnij się do kogoś, bez powodu. Powiedz coś miłego, komuś, kogo znasz albo nie znasz. Co za różnica? Przytul się, za zgodą przytulanego. Obserwuj. Ludzie się otworzą. Uśmiechną. I już będzie milej. Spróbuj. Może zadziała.

ĆWICZENIE TECHNICZNE

Nasz mózg reaguje na sygnały, działa według schematu, więc można go pozytywnie zmanipulować. Gdy się uśmiechamy, kącki ust idą do góry. Nie masz nastroju do uśmiechu?

Weź ołówek albo słomkę. Włóż poprzecznie w usta. Kącki się uniosą, a twój mózg się „uśmiechnie”. Nastrój ci się poprawi. Spróbuj przed lustrem.

NOWE OTWARCIE

Może świat byłby lepszy, gdybyśmy byli dla siebie mili? Na co dzień. Daj sobie wyzwanie – codziennie, np. przez tydzień, budzę się i uśmiecham do wszystkich wkoło. W domu, w windzie, w tramwaju, szkole. Zobaczysz, jak będzie miło.

